

DOOR DONKERE DAGEN

DOOR J. C. DE KONING

N.V. J. M. BREDÉE'S U. M. — ROTTERDAM

Door donkere Dagen

DOOR

ZELANDIA.
(J. C. DE KONING)

TWEEDE DRUK

Leestijd: 12—15 jaar.

N. V. J. M. BREDÉE'S U. M. — ROTTERDAM.

HOOFDSTUK I.

Van rijzend Licht.

Eenzaam staat te midden van tamelijk hooge duinen, slechts een paar minuten van het strand, een huisje. Klein is 't, maar rein. De verf is op vele plaatsen verdwenen onder het ijverig boenen van nijvere handen. De kleine ruiten blinken als spiegeltjes en de gordijnen daarachter zijn hagelwit.

't Is in den vroegen zomermorgen.

Uit de purperen oosterkim rijst de zon, en zendt haar eerste stralen over de wachtende aarde: haar herauten, die het vogelkoor wekken, om jubelend haar te begroeten.

Door de heldere ruiten van de kleine duinwoning schuift ze haar gouden bundels en de nachtdonkerte kruipt voor haar weg in de uiterste hoeken.

Daarbinnen

Stil, zie en luister!

In den hoek, tegenover het raam, bevindt zich een bedstee.

Op het kussen rust het uitgeteerde gelaat eener

vrouw; haar witte, dunne vingers liefkoozen voor het laatst den donkeren krullebol van haar jongste lieveling, de kleine Emmy. En, de hoofden naar haar toegebogen in uiterste spanning, staan daar de anderen: twee mannen, die een al oud en grijzend, de ander in de kracht des levens; een jongen van dertien en een meisje van veertien jaar.

Hoor, de zwakke, stervende moeder spreekt!

Over haar gelaat glanst schijnsel van hemelschen vrede, als de lippen in blijde trilling zeggen, wat het brekend oog in vervoering verwacht: „Ja, kom. Heere Jezus. . . . kom!”

En dan, als haastte zich de ziel het aardsche kleed af te leggen: „Dag Jan, dag vader, dag Em, dag Steven, dag Greet!”

. . . . En, terwijl Jan Harmsma het geliefde gelaat met teere afscheidskussen overdekt, fluisteren de lippen: „Ik kom. . . .”

Dan breken de oogen en de strijd is volstreden.

Dof weeklagen snikken in de duinwoning, de snikken van vader, man en kinderen.

HOOFDSTUK II.

Licht en Donker.

Harmsma was visscher van beroep.

De oude grootvader, zeventig jaar oud, woonde bij zijn zoon en zijn schoondochter in.

In vrede en eensgezindheid leefde dit gezin te midden der duinen in de kleine woning.

Wat kon het 's wintersavonds gezellig zijn in het zindelijke vertrek, wanneer vader, dampend uit den langen gouwenaar, aan den haard zat.

Hoe konden dan Steven en Greet aandachtig luisteren naar de eindelooze verhalen van grootvader, verhalen uit zijn zeemansleven.

Of, in-den zomer, wat heerlijk plekje was het daar op de bank voor 't raam, als de daghitte minderde, frissche koeltjes het voorhoofd streelden, en prettige kout de uren deed vliegen.

Maar hoe vaak ook was de vrome moeder haar kinderen voorgestaan in 't lezen uit Gods Woord, in het gebed voor hem, allen zoo lief; als de storm op de kust raasde en het doffe golfgebulder allen met angst en zorg vervulde.

En, als dan na storm en ontij, de lang verwachte weer het smalle duinpad opklom, dat naar de nederige woning voerde, dan snelden allen hem tegemoet en straalden de blijdschap en de dankbaarheid uit aller oog.

Zóó werd de band van liefde steeds vaster gesnoerd om dit gezin, en zelfs tegenspoed kon hem slechts hechter maken.

En nu?

Daar was de wreede Dood gekomen.

Lang had hij gesloopen rondom de woning, en eindelijk was hij binnengedrongen, en geen liefde of medicijn hadden hem kunnen wegduwen.

En toch, al vervulde droefheid aller ziel, toch was er in die bittere smart iets, dat verlichting gaf; het besef, dat de lieve doode thans leefde omhoog!

Ach, er was zoo lang gehoopt!

Want langzaam, o zoo langzaam was het gegaan. Met een kuch begon het en het einde in den doods-nik.

Neen, zonnestraal, dring niet zoo dartel door den kier der gesloten blinden. Danst niet, kleine stofjes, in de glinstering van dat licht. Bloemen in 't venster, ontplooit geen nieuwe knoppen. . . .

Maar komt, sombere misten; komt, donkere regenluchten, kom, stormwind, en huil een weklacht om de hoeken van 't sterfhuis; kom, nacht, zwart en donker en spreij uw schaduwvlerken uit, wijd uit!

Drie dagen daarna verliet een kleine stoet de woning. De doode werd weggedragen.

In het klaaghuis waren woorden gesproken van deernis, van rouw, maar Gods dienaar had uit Gods woord óók gesproken van troost, want zalig zijn de dooden, die in den Heere sterven, van nu aan!

En toen de kist daalde in de groeve, staarde wel het oog, vol tranen, omlaag; maar bij het weerkeeren, hief toch vaders blik zich ook weer omhoog: waarom de levende gezocht bij de dooden?

HOOFDSTUK III.

Afstand.

Twintig minuten van Harmsma's woning ligt het visschersdorp.

't Zijn meest kleine, armelijke huisjes, voor 't grootste deel rond de kerk gebouwd, alsof ze in hun nietigheid zich veiliger gevoelen in de nabijheid van den ouden, hoogen toren.

Afgescheiden van de andere huizen, aan de uiterste zij van het dorp verheft zich een sierlijk gebouw, een villa, omgeven door een grooten, fraai aangelegden tuin.

„Duinoord“, prijkt in vergulde letters op het hek, dat den tuin naar alle zijden omgeeft.

't Is tien uur in den morgen.

In den tuin trippelt een meisje van een jaar of vijf.

Dartele lokjes dansen met het lieve kopje mee, als de kleine door de kronkelpaadjes huppelt, om een bloempje te plukken, dat ze straks weer wegwerpt, om jacht te maken op een luchtig vlindertje.

Uit een openstaand raam klinken af en toe de vroolijke tonen eener piano.

Een dame vertoont zich aan 't raam en zoekt blijkbaar de kleine.

„Emmy, waar zit je?”

„Hier moe!” en de kleine springster staat opeens stil en richt de oogen naar haar moeder.

„Kom Em, je mag uit!”

De deur wordt geopend en Em vliegt in de armen van moeder, die haar al opwacht.

Hoe weelderig is daar binnen alles ingericht. Zie die vestibule, die groote, rijk gemeubelde kamers.

En geen wonder. Die hier woont, is de voorname reeder Barends, de man, die aan bijna de helft der bevolking van het dorp werk verschaft. Hoeveel kielen heeft hij niet ter zee of op de ree, die hem schatten opleveren en zijn vermogen van jaar tot jaar doen groeien. Als hij de dorpsstraat doorstapt, licht elk visscher eerbiedig de pet.

Daar zit hij in een zijvertrek, tot privékantoor ingericht.

Terwijl de vroolijke, klare stem van Emmy door de gang kwettert, verdiept hij zich in een stapel brieven en berichten, zooeven door de post bezorgd. Nu en dan maakt hij een enkele aantekening, terwijl uit het fronsen der wenkbrauwen, het rimpelen van het voorhoofd, de weer vriendelijker uitdrukking van het gelaat is op te maken, of de tijdingen hem aangenaam stemmen of niet.

Em is voor de wandeling gereed.

In haar fleurige jurk komt ze, stralend van

blijdschap en gezondheid, aan Moe's hand haar vader goedendag zeggen. Juist als mevrouw Barends met Emmy het kantoor binnentreedt, klinkt helder-òp in de ruime gangen het gelui der bel.

Eenige oogenblikken later brengt een dienstmeisje een briefje boven.

„Astublieft, meneer," en ze wil zich verwijderen.

„Toch niet van de post? Wie brengt dat?"

„De post niet, meneer; een jongen van een jaar of twaalf, ik geloof, dat het Steven Harmsma was, maar hij. . . ."

„Dank-je," valt de heer Barends in; en een knikje naar de deur is voor Keetje een heel stellige aanwijzing om maar te vertrekken.

Op het hooren van den naam Harmsma is mevrouw Barends naderbij gekomen. Een onvergenoegde trek groeft zich op het gelaat van haar man.

„Uit de duinen?" informeert mevrouw.

„'k Denk 't."

Het couvert, dat geen adres draagt, wordt open-gesneden en een zuinig velletje post komt te voor-schijn.

Zwager,

Mijn lieve vrouw, mijn Ida, uw zuster is dezen morgen van mij weggenomen. Zij ging in vrede tot haar Heere.

Waar U nooit de minste belangstelling hebt ge-toond, zou ik u stellig geen bericht hebben gezon-

den van haar sterven, als zij het me niet dringend had gevraagd. Ze vroeg me, u te schrijven, dat ze u alles vergaf en hoopte u eenmaal weer te zien.

Jan Harmsma."

Onder de lezing is mijnheer onrustig geworden. Hij staat op, loopt heen en weer, zet zich, neemt het schrijven weer ter hand. . . .

„Wat nieuws?" vraagt zijn vrouw.

„Van Harmsma. Ida is. . . ."

„Erger?"

„Dood!"

Het nare woord is er uit. Het past hier zoo slecht in deze weelderige omgeving; het klinkt zoo rauw in dezen beschaafden kring.

„Wie is er dood, pa?"

Emmy's gezichtje teekent schrik.

„Och kind, ga spelen. Dat's niets voor jou."

't Klinkt kregel. 't Gezichtje betreft.

„Kom Em," troost haar moeder; „niet huilen, hoor! Pa is niet boos op je. 'k Zal Keetje roepen, dan mag je wat met haar gaan wandelen."

Em kijkt half-ongeloovig naar moeder op. Als Pa niet boos is, waarom doet hij dan zoo onvriendelijk?

Straks gaat ze aan Keetjes hand de deur uit.

„Wie is Ida, Kee?"

„Ida? 'k weet niet, Em. Waarom?"

„Ida is dood, Kee," zei pa.

„Ida? 'k Weet het heusch niet. Daar is van morgen

wel een vrouw gestorven, uit dat huisje in de duinen, vrouw Harmsma."

„Is dat heel erg, Kee, dood?"

„Als je dood ben, dan ben je . . . , ja. Dan ben je dood."

't Antwoord bevredigt Em niet.

„Is 't erg, Kee?"

„Erg? Ja heel erg, Em. Mijn vader is ook dood, verdronken op zee, toen 't heel hard stormde. Vader was visscher."

„En waar is je vader nu?"

„Vader is in den hemel, zegt moeder."

„Daar in de lucht?"

„Welnee, in den hemel. Weet je niet, wat de hemel is?"

„Nee."

„Kijk," zegt Kee, „als je heel, heel hoog komt, boven de wolken en de sterren, dan ben je in den hemel. Daar woont God en daar zijn de engelen. Dat kun je allemaal in den Bijbel lezen. En daar is het zoo mooi. Daar is de Heere Jezus ook."

Emmy kijkt met groote vraagoogen Kee aan. 't Is alles vreemd, wat ze hoort. Ze begrijpt er niets van. Van God, van engelen, van Jezus, van den hemel, ze hoorde er nooit van.

„Hoe weet je dat, Kee?"

„De meester op school vertelde er dikwijls van, o zoo mooi!"

„Hè Kee, vertel me ook eens. Kijk, dan gaan we

hier zitten in 't zand, zoo, achter dat boschje,
doen?"

Het tweetal zet zich.

En Kee gaat vertellen.

En Emmy luistert.

HOOFDSTUK IV.

Hoe 't zoo werd.

De rijke reeder Barends een broer van de overleden visschersvrouw.

Wat 'n verschil!

Een dertig jaar geleden leefden in een zeestadje een paar eenvoudige menschen. Het echtpaar Barends was niet rijk met kinderen gezegend; slechts een tweetal was hun geschonken: een dochter Ida, en een zoon Frans. Frans was de jongste, maar ze verschilden slechts een jaar. Barends behoorde tot den kleinen burgerstand. Doch tegenslag na tegenslag trof het kleine gezin: eerst stierf de oude Barends, een jaar later zijn vrouw; en Frans, die toen twaalf jaar telde, en zijn zusje Ida, bleven als onverzorgde weezen, achter. Spoedig daarop maakte Frans zijn eerste zeereis en de arme Ida was thans letterlijk van ieder verlaten. Frans was altijd een onhartelijk, zelfzuchtig kind geweest, geheel het tegenbeeld van Ida, die een liefhebbende natuur bezat. Geen wonder, dat voor haar het verlies van haar ouders nu dubbel woog.

Ze voelde zich zoo eenzaam. Ach, haar ouders, hoezeer ook eerlijke en rechtschapen menschen, hadden wel gezwoegd en getobd om hun kinderen in de wereld vooruit te brengen, ofschoon al hun pogen schipbreuk leed, maar hadden verzuimd hen bekend te maken met de hemelsche goederen. Ze hadden alleen geleefd voor deze wereld, die met al haar heerlijkheid voorbijgaat, en die voor hen zoo angstig spoedig voorbijgegaan was.

Zóó, zonder troost en vol verdriet, moest Ida als meisje van dertien jaar den harden strijd gaan strijden, om haar brood te verdienen.

Ze kwam als dienstmeisje bij een familie, die haar meer als dochter dan als ondergeschikte behandelde. Wat meer zegt: God voerde haar in een huisgezin, waar Zijn naam werd geëerd en waar oprechte vroomheid woonde. Haar ontvankelijk gemoed was als een vruchtbare akker voor het zaad, dat de Heere daarin liet werpen; het schoot wortel en begon allengs vruchten te dragen. Zij ontving een zachtmoedigen en stillen geest, die naar het woord der Schrift, kostelijk is voor God.

Haar broer Frans ging het intusschen zeer goed. Hij was voorspoedig in zijn reizen, God bewaarde hem te midden van de groote gevaren, welke het zeemansleven omringen. En dat niet alleen. Nauwelijks twintig jaar oud, werd hem door een rijken reeder op een van diens schepen een plaats als kapitein aangeboden. Alles scheen Frans mee te loopen. Hij on-

derscheidde zich door ijver en overleg zoozeer, dat de reeder hem al spoedig als zijn bijzonderen vertrouweling behandelde.

Na verloop van een tiental jaren was Frans als deelgenoot opgenomen in het bedrijf van zijn meester en daar deze oud was en geen zoon had, die hem kon bijstaan, werd het beheer der zaken langzamerhand geheel aan hem toevertrouwd.

De oude heer verloor in dien tijd zijn vrouw.

Ook hij zelf leefde niet lang meer. Kort voor zijn dood trad Frans in 't huwelijk met de eenige dochter van zijn meester, en na diens overlijden volgde hij hem op.

Het goed zijns meesters was nu het zijne. 't Leek een droom, een droom van voorspoed! „Wat is die jongen fortuinlijk geweest,” zeiden zijn bekenden. Maar het ging Frans als velen: hij vergat, dat hij slechts rentmeester was over zijn goed; hij schreef zijn vooruitgang en voorspoed alleen aan zichzelf toe en werd nog zelfzuchtiger en trotscher, dan hij ooit geweest was. Zijn verwaandheid kende spoedig geen grenzen meer. Dit kwam niet zoozeer uit in zijn kleeding of manieren; voor 't uiterlijk was hij een man, die zich in niets onderscheidde boven anderen van zijn stand. Doch zijn binnenste gloeide van loutere zelfingenomenheid. De afgod, dien hij aanbad met diepe bewondering, was hij zelf. Dit bleek wel heel sterk in zijn gedrag tegenover zijn zuster. Ida, nederig van aard, voelde zich in haar geringe positie

gelukkig. Dat men den Heere kan dienen, zelfs in den eenvoudigsten werkkring, door z'n werk met getrouwheid en in afhankelijkheid van Hem te verrichten, was het geheim, dat Ida kende.

Maar dit juist hinderde haar broeder.

„Hooger op!" was zijn leus.

Hij begon zich spoedig over Ida te schamen. Ze was hem te arm, te tevreden. Zijn eerzucht verschrompelde en verteerde als een helgloeiend vuur het weinige broederlijk gevoel, dat liefde had moeten heeten.

Hij meed haar. En hoe hooger hij klom, hoe minder hij aan haar bestaan wenschte herinnerd te worden. Toen hij eens na een gesprek bemerkte, dat zij bovendien „vroom" geworden was, keerde hij zich geheel van haar af.

Haar liefhebbend hart bleef hem zoeken. Ook toen zij de vrouw van visscher Harmsma was geworden, trachtte zij nog betere gevoelens in hem wakker te roepen.

Ze ging hem opzoeken.

Maar het gesprek, onder vier oogen met hem gevoerd, was zeer kort geweest.

Geheele scheiding was het einde.

Waarom moest ze hem opzoeken, redeneerde haar rijke broer. Natuurlijk om zich in te dringen, zij, de eenvoudige visschersvrouw wilde van hem profiteren, halen wat te halen was.

Botweg sneed hij elke toenadering af.

Hij wilde niets meer met haar te maken hebben.
Ze was dood voor hem.

Maar hij niet voor haar.

Zijn stugge trots kon niet beletten, dat haar gebed voor hem bleef opgaan tot den troon der genade.

En nu was ze gestorven.

Een oogenblik had het geschenen, of haar dood zijn geweten zou wakker schudden.

Maar over deze zwakheid, want dat was het in zijn oogen, zette hij zich spoedig heen.

Ten slotte, ja . . . , zijn mond sprak het niet uit, maar in den afgrond zijner zelfzucht voelde hij het toch zoo, ten slotte was 't zóó 't beste.

Niets herinnerde hem nu meer aan zijn geringe afkomst.

„Ze hoopte u eenmaal weer te zien. Dit vroeg ze me u te schrijven.”

Vreemd, die woorden uit Jan Harmsma's briefje, kwamen hem telkens onwillekeurig in de gedachten.

HOOFDSTUK V.

Een half Jaar later.

Kleine Emmy Harmsma zit heel ernstig met grootvaders bril op den neus, te lezen.

Telkens slaat ze een blaadje om; een blaadje van een heel oud prentenboek, waaruit ze al verschillende versjes van buiten kent.

En als ze zoo tusschen het bladeren door het donkerlokkig kopje oplicht, kijkt ze over de brilleglazen guitig grootvader aan, die in een leunstoel bij den haard zijn pijpje geniet.

„Is je boek al haast uit, Em?“ vraagt grootvader.

„O nee, opa, nog lang niet!“ en ze begint van voren aan weer te bladeren.

„Nou Emmy, nou moet grootvader zijn bril weer hebben, hoor,“ zegt moedertje Greet, terwijl ze bedrijvig heen en weer loopt en huishoudelijke bezigheden verricht. „Grootvader wacht er al lang op en moet gaan slapen.“

„Nog eventjes maar,“ weerstreeft Em. „Heel eventjes,“ en weer kijkt ze ondeugend over de brille-

glazen Greet en opa aan, terwijl haar kleine vinger-tjes de bladen één voor één omzwaaien.

„Kom Em,“ en Greet licht voorzichtig grootvaders bril van Ems neusje. „Geef 'm maar netjes aan opa. En nu gauw uitgetkleed, dan ben je net klaar, als Steven thuis komt.“

„En vader!“ vult Em aan.

„Nee, vader niet. Vader is op zee. Nog een paar weekjes geduld, en dan komt vader thuis.“

„Is dat nog lang, Gree?“

„Zoo heel lang niet. Als je zoet bent, is 't gauw om.“

Zoo redeneert Greet en onderwijl zijn haar handen niet stil. IJverig roert zij ze. Want reeds sinds een half jaar moet ze de plaats innemen van moeder.

Men zou 't haar niet hebben aangezien, dat ze pas vijftien was. Zeker had ze reeds vroeg geleerd de handen uit de mouwen te steken. Moeder was zoo lang aan 't sukkelen geweest, eer ze voorgoed zich had moeten neerleggen. En zoo was Greet ongemerkt voorbereid voor haar taak.

De ruiten blonken er niet minder helder om, nu zij alleen er zorg voor dragen moest en knap hield ze alles in orde.

Zwaar was de taak, door God haar opgelegd, maar Hij gaf haar ook de kracht er voor.

Stil, maar blijmoedig verrichtte zij haar werk en grootvader steunde haar met woord en daad.

Vader was, nu zes weken geleden, met „De Vrouw Maria“ uitgezeild. Hoe moeilijk was 't hem gevallen

zijn vader en zijn drie kinderen achter te laten. Dubbel zwaar, nu het bijzijn eener lieve moeder niet meer de afwezigheid, van den vader kon vergoeden. Alleen aan Gods hoede kon hij ze aanbevelen en dat had hij dan ook gedaan, met een oprecht, eenvoudig hart.

„Kom maar hier, kleuter," noodigt grootvader, als Em haar nachtgoed aanheeft, en spoedig zit Em heel vertrouwlijk op zijn knie.

Nu kan de krant wel opgevouwen en de bril in 't huisje.

„Vertellen, opa," vleit de kleine.

En dan begint 't. Voor Em het heerlijkst uurtje van den ganschen dag. Hoe ze luistert naar de geschiedenissen, die ze reeds zoo vaak heeft gehoord; maar nooit duurt het haar te lang.

Onderhand maakt Greet het avondeten gereed. 't Is al donker buiten; zes uur in den Januari-avond.

„Waar Steven blijft," zegt ze tot grootvader.

„Is 't al zoo laat?"

„Zoo heel laat niet, maar toch al over zessen. En om vijf uur is hij op zijn werk klaar. Hij kon al best hier zijn."

„Hij zal wel gauw komen," stelt grootvader gerust.

„Misschien was hij aan een karweitje bezig, dat klaar moest."

Op dit oogenblik hoort men voetstappen voor het huis; een oogenblik later wordt de klink gelicht en de verwachte treedt binnen.

„Goeien avond, grootvader, Greet! Ha, Em ook nog op?”

Em is al van grootvaders knie afgegleden en haar broer tegemoet gehuppeld.

„Wat ben-je laat, Steven?” onderzoekt grootvader. „Langer moeten werken?”

„Nee, grootvader, ik ben nog even met Bram Sanderse mee geweest.”

„Met Bram Sanderse? Je zou me groot plezier doen, jongen, als je Bram maar alleen liet lopen. Ik geloof, dat Bram de ware broeder niet is.”

„Keetje, die bij meneer Barends dient, vertelde, dat Bram bij zijn baas is weggelopen,” brengt Greet bezorgd in 't midden.

„Ja,” stemt Steven toe, „maar da 's geen wonder ook. Zijn baas liet 'm werken als een paard, en Bram verdiende maar een gulden in de week en hij is al een jaar op 't vak. Daar had-ie geen zin meer in en daarom is-ie weggelopen.”

„Zoo, en wat zegt zijn moeder daarvan?”

Steven bloost en antwoordt niet.

Geen wonder, Brams moeder is een arme weduwe, die den gulden van haar zoon heel wel gebruiken kan; maar die weinig genoeg van haar eenig kind beleeft.

„Bram moest zich schamen,” oordeelt grootvader, „zijn arme moeder moet dag aan dag er op uit om te gaan werken en haar lieve jongen loopt weg van z'n baas, omdat 't hem niet aanstaat zijn handen te

roeren. Steven, ik raad je, laat Bram loopen. Je weet, dat je vader je ook al eens voor hem gewaarschuwd heeft."

Steven vindt, dat 't gesprek geen aangename wending neemt en draait verlegen heen en weer.

„Ja, grootvader, maar Bram zoekt me telkens op. Vanavond liep-ie ook weer op me te wachten."

„Zeg 'm dan maar kort en goed, dat je liever alleen loopt, je wilt immers wel naar m'n raad luisteren?"

„Ja, grootvader," belooft Steven.

Eigenlijk vindt hij zelf Bram ook zoo aardig niet; maar Bram kan zich zoo opdringen en dan heeft Steven den moed niet, hem te zeggen, dat hij op z'n gezelschap niet gesteld is.

't Gezin zet zich aan den avondmaaltijd. Straks wordt Em te bed gebracht. Aan haar avondgebed voegt ze toe, wat moeder haar vroeger reeds leerde en Greet nimmer vergeet haar te herinneren: „Brenge vader weer veilig thuis!"

Na den maaltijd schikken grootvader en Steven bij de lange buiskachel. De eerste heeft den onafscheidelijken langen gouwenaar in den mond. Het uurtje van vertrouwlijk praten is gekomen. Bij de tafel houdt Greet zich onledig met het verstellen van kleedingstukken.

„Wanneer zou vader thuis kunnen zijn, grootvader?" vraagt Steven.

„Ik denk met een veertien dagen, als 't niet

tegenloopt met 't weer," meent grootvader. „Jongen, zou je ook niet graag naar zee?"

't Is niet de eerste maal, dat hij die vraag aan Steven doet. Grootvader is zeeman in merg en been, en zou wel iederen jongen naar zee willen sturen. Maar wonderlijk, Steven had de zee nooit kunnen bekoren. Van jongsaf had hij er al tegenzin in gehad. Toen hij van school kwam, was hij dan ook op eigen verlangen bij een timmerman in de leer gedaan. Hij was altijd blij, als vader maar thuis was en berekende van den dag van vertrek reeds weer dien van terugkomst.

En telkens komt grootvader weer met zijn plagerige vraag.

„Nee, grootvader, ik blijf liever aan den wal. En ik wou, dat vader ook maar geen visscher was."

„Hoe is 't mogelijk, Steef. Er is geen heerlijker en gezonder leven dan 't visschersleven. Als ik zoo oud niet was, 'k ging vast nog het zeegat uit.

„En U zou ons hier alleen achterlaten?" vraagt Greet, met een ongeloovig lachje.

Grootvader antwoordt niet, slurpt smakelijk zijn kopje koffie leeg en doet een paar vervaarlijke trekken aan de pijp.

„Och, grootvader meent er niets van. Maar," valt Steven zich zelf in de rede, weet u, waar ik over een maand moet gaan werken?"

„Hoe zou ik? Zeker, waar de baas je stuurt."

„In de stad."

„In de stad? Zoovèr weg? Een mooie wandeling elken dag. Telkens een drie kwartier.”

„Ja,” licht Steven in, genietend van de twee ongeloofige gezichten. „De baas heeft er een werk aangenomen. In Maart begint het. En 't zal wel een half jaar duren.”

„Vèr hoor!” oordeelt Greet.

„Wat zou dat? 'k Ga wel graag. In de stad is meer te zien dan hier op 't dorp. Bram gaat er ook werk zoeken.”

Zijn toehoorders schijnen niet bijzonder te deelen in Stevens opgetogenheid. Op beider gelaat teekent zich een bezorgde trek.

„Bram, alweer Bram,” vermaant grootvader.

Deze woorden ontnuchteren Steven wel wat. Had hij dit maar niet verteld! Maar immers, Bram had zoo van de stad opgegeven; ze zouden samen hièr naar toe gaan en daàr heen; hij was er zoo goed bekend! Gelukkig wordt er niet verder over gèpraat; grootvader neemt den Bijbel en leest daaruit een gedeelte voor, waarna hij in 't gebed aller behoeften den Heere opdraagt.

HOOFDSTUK VI.

„De vrouw Maria”.

't Is een heldere Februari-dag.

't Vriest, dat het kraakt.

Langs den straatweg, die op korten afstand achter Harmsma's huisje naar de stad leidt, wemelt het van menschen, ouden en jongen, die zich naar een ijsbaan spoeden, die thans de liefhebbers lokt, de schaatsen onder te binden.

Lui, slenterend als altijd, komt Bram Sanderse aan. 't Is een stevige, gezonde knaap; maar zijn kracht, hem van God geschonken, ligt daar als een renteloos kapitaal. Bram wil niet deugen; werk zoekt hij niet; zijn moeder tobt en zwoegt, zèlf leidt hij een lui leventje.

Juist komt Steven van huis om naar zijn werk te gaan. Hij heeft haast, om op tijd in de werkplaats te zijn. Hij ziet Bram wel, maar houdt zich, of hij hem niet opmerkt.

„Hé, Steefje, wat 'n haast,” lijmt Bram hem tegemoet.

Nu kan Steven moeilijk een antwoord weigeren.

„'t Is al zoo laat. 'k Heb nog maar een kwartiertje. Heb jij al werk?"

„Laat? Nou, wat zou dat? Mijn zorg, hoor! Jij lijkt wel dwaas; je loopt voor je baas als een kievit. 'k Wou liever. Of ik al werk heb? Als ik wil, kan ik morgen al aan den slag, maar 'k lap 't 'm niet. Ik zeg er niets van tegen mijn grootje; 'k ga eerst nog een dag of wat heerlijk schaatsenrijden. Kom, ga mee, vent, want kan jou je baas schelen?"

„Nou," zegt Steven, „ik ga door. Bonjour."

„Zot!" is Brams beleefde afscheidsgroet.

Steven voelt in zijn hart een grooten wrevel tegen Bram opkomen. Ja, grootvader heeft wel gelijk: Bram is de ware broeder niet. Schaatsenrijden gaan in plaats van te werken? Bovendien, Steven zou er toch geen lust in hebben. Want thuis beleeft men thans moeilijke dagen. Vader is al acht dagen over tijd en er kwam nog geen enkel bericht. En elke dag brengt nieuwe teleurstelling. Zelfs grootvader, die anders zoo den moed er kan inhouden, loopt in zich zelf gekeerd door het huis en heeft geen oor voor Ems vroolijk gesnap.

Steven spoedt zich verder.

Nee, het schaatsenrijden, zint hem nu heelemaal niet, hoe dol hij er anders ook op is. Wat heeft Greet te tobben, want 't uitblijven van vader brengt vele zorgen mee. Arm, maar eerlijk zijn ze steeds geweest, de Harmsma's. Hoe zuing is Greet niet te werk ge-

gaan. En met het geringe weekgeld van Steven erbij, kon ze juist toekomen; en ze berekende hoe lang het nog kon duren, dat Vader kwam; en ze vermeed alle onnoodige uitgaven. Maar nu reeds een week over tijd! En bij dien angst, dien alleen het visscherskind ècht kan gevoelen, voegt zich de zorg voor het dagelijksch brood.

Hoe naarstig reppen zich haar handen. Dit moet versted en dat moet nagezien. Moet ze niet zorgen, dat Steven (och, ze is maar een goed jaar ouder, maar ze voelt zich als een moeder voor hem), knap voor den dag kan blijven komen. Haar blonde kopje buigt zich over het werk; diepe rimpels ploegden reeds zorg en kommer in dat hooge voorhoofd; ja, de zorg was waarlijk te groot! Maar om den mond teekenen zich de lijnen van wilskracht en volharding. Reeds vroeg heeft ze geleerd aan te pakken. Naast de vroeg-wegstervende Moeder, groeide de kleine huisbezorgster op, vèr van kinderblijdschap, vèr van meisjesvreugde, hoezeer 't liefhebbend ouderhart ze haar gunde.

En in de koestering van het leven geloof van haar lieve moeder kiemde en botte de plant van jonge godsvrucht, die haar sterk maakte in den harden strijd.

Neen, 't was geen gewoonte alleen, die haar 's avonds de knieën deed buigen; 't was haar echt een behoefte. Dáár, wist ze, was te vinden sterkte om vol te houden. In haar karakter was iets van

den taaien moed van den zeeman, die storm en gevaar trotseert, golven en zeeën 't hoofd biedt en het oog blijft gericht houden op de haven der begeerte. „Bid en werk”, dat had moeder haar geleerd; dat dééd ze ook, bidden en werken!

Maar hoe werd nu haar moed, haar volharding op de proef gesteld. Wat 'n vragen deed Em, vragen naar Vader, die ze niet kon beantwoorden en haar daarom zoo pijn den. Hoe moest ze grootvader opmonteren, als hij zuchtend neerzat in den hoek bij de kachel, telkens weer achteloos de pijp liet uitgaan en op Ems gepraat nauwlijks acht gaf.

Hoe treurig, die laatste dagen. En als dan Steven kwam, hoe moest ze ook hém dan weer trachten gerust te stellen met redeneeringen, dien ze zelf niet geloofde. Nooit nog had haar plicht haar zoo zwaar geschenen als nu; zelfs het stille genoeg, dat ze anders smaken kon, wanneer alles in huis er keurig netjes uitzag, miste ze.

Was het ook niet, om den moed te laten zinken, om den strijd maar op te geven?

En toch, ze moest er dóór! Ze moèst!

Steven heeft hard gewerkt van middag. In zijn ingespannen arbeid zoekt hij zijn bezorgdheid te vergeten. 't Lukt maar half. En als de wijzer van zijn horloge naar vier wijst, begint hij weer al ongeduldig te worden. Hoe zou 't thuis zijn? Zou er al tijding zijn

van vader? Of zou vader met zijn scheepje, „De Vrouw Maria” al in de haven zijn? —

„Steven; 't is niet zoo wonder druk en je hebt van middag flink je best gedaan,” komt de baas, „ga maar een half uurtje eer naar huis!”

„Ja, baas,” zegt Steven werktuiglijk. Hij zoekt zijn gereedschap bijeen, groet den patroon en vertrekt.

Neen, nu gaat hij eens niet den gewonen weg naar huis. Vanavond moet hij langs het strand. Hij wil al die vroolijke menschen niet tegenkomen; hij wil Bram niet zien, die hem zeker weer tergend-lachend vragen zal of-ie z'n eigen weer eens lekker afgejakkerd heeft voor z'n baas!

Daar langs het strand loop-je zoo heerlijk eenzaam. Koud? Wel-ja; maar dat hindert Steven niet. Kijk, het water komt op. Met breede, lange, statige golven rukt de zee aan; en straks slaan al die golven in flarden op het strand. Maar er komen weer nieuwe, altijd nieuwe!

Steven kan niet nalaten er naar te kijken. Och, nadert daar dan vèr, vèr over die baren heen vaders schip nog niet? Hoe heerlijk zou 't zijn, als hij straks thuis kwam, en hij kon dan roepen: „Greet, Grootvader, Em, zeg, Vader komt daar aan!” Hoe Greets oogen zouden gaan schitteren, hoe Grootvader de pijp zou stoppen, den ouden Zuidwester opzetten en zeggen: „Komaan, we zullen eens gaan kijken,” en dan naar het strand zou kuieren om te

zien, of Steven 't goed voor had; hoe Em zou springen door de kamer!

Steven tuurt en kijkt en staart, maar vruchteloos. 't Is al niet zoo heel licht meer. Maar toch, daar op die golf ginds; welneen, dat is veel te dichtbij; dat is geen schip. Die golf voert iets mee; kijk! Och, een stuk drijfhout; dat heb je aan 't strand zoo dikwijls.

Toch wil Steven zien, wat het eigenlijk is. Vreemd, dat stuk hout trekt hem aan. Kijk, daar gaat het weer omhoog! En nu, in de diepte. 't Komt zachtjes nader! Daar neemt een golf het vast en loopt er in eens een heel eind mee 't strand op. Maar dan wordt het weer even teruggetrokken.

Steven, loop door. Wat maal-je om dat hout? Ga naar huis. Naar Em!

Neen, kijk, daar heb-je 't eindelijk dichtbij. Een paar stapjes doet Steven in 't nat: daar grijpt hij!

En met een ruk trekt hij 't buiten 't bereik der golven.

't Is een plat, smal stuk.

Maar wat scheelt Steven? Hij bukt zich voorover om beter te kunnen zien; neen, hij bedroog zich niet! 't Is alsof het strand wegzinkt en de heele zee, groot en vol, bruisend en steigerend hem zal inzwelgen!

Onheilspellend kijken hem die uitgeweeke letters aan: „De Vrouw Maria.“

Verstomd, versteend blijft Steven staan, starend naar de noodlottige plank.

En dan vaart een schok door zijn leden; een snik

kramp door zijn hoofd en borst en in radelooze smart werpt Steven zich op het harde, koude strand! Hij steunt en kreunt zijn verdriet uit!

Geen twijfel meer. „De Vrouw Maria” is vergaan; wat kinderliefde ook hopen mocht, vader is omgekomen, verdronken in de onbarmhartige, wreede zee!

Welk een droefheid, dien avond in de duinwoning?

Als versuft zit de oude grootvader neer. Em, die nog nauwelijks beseft, welk 'n zware slag haar trof, staakt haar vroolijk spel en Greet. . . . Ook Greet's hart krimpt ineen van stomme smart. Greet kan niet schreien, och, hoe het haar misschien verlichten zou! Maar geen traan biggelt haar over de verbleekte wangen; o, kòn ze maar eens goed uitschreien!

HOOFDSTUK VII.

Een Avond.

Die Harmsma's moet 't toch ook wel treffen, zeiden de menschen op 't dorp. Nu zit die oude man alleen, met drie kinderen.

Ja, 't moest wel treffen. Eerst moeder gestorven, nu vader verdronken.

W^eezen zijn nu de kinderen, weezen en zonder brood.

't Is avond.

Grootvader schijnt allen levenslust te hebben verloren.

Steven zit zwijgend in een hoek.

En in dien hoek is 't donker, want de lamp brandt o, zoo zuinig, Emmy ligt reeds te bed. Want in bed is 't warm, en in de kamer koud! Ja, wel koud, nu geen vroolijk vlamdend vuur zijn warmte verspreidt.

Aan de tafel zit Greet.

Wat 'n rimpels in dat jonge voorhoofd! En om den mond zoo'n droeve trek. IJverig gaat de naald door

de verkleumde vingers, want behalve dat ze de kleeren der huisgenooten in orde moet houden, tracht ze ook door naaiwerk voor anderen, den harden nood te lenigen.

Ja waarlijk, de harde nood!

Want sedert slag op slag het gezin trof, was ook de armoe, die reeds lang om den hoek gegluurd had, de woning binnengeslopen. 't Zuinig bespaarde geld was langzamerhand opgeteerd; de hoop op nieuwe inkomsten was sedert dien bangen avond, waarop de zee zulk een droeve tijding had overgebracht, voor goed vervlogen. Stevens verdiensten, nu tot twee gulden per week geklommen, moesten in aller behoeften voorzien. Moèsten . . . maar konden niet. Wel was het huisje eigendom van grootvader en dreigde dus geen gevaar van „op straat” te worden gezet, maar hòe overlegend Greet mocht zijn, twee gulden per week was toch al te schamele inkomst voor 't gezin. En daarom, Greet zal zien ze te vermeerderen. Reeds is ze naar 't dorp geweest en heeft hier en daar wat naaiwerk opgelopen, maar ach, hoe poover wordt dat betaald. Hoe menig steekje moet gelegd voor weinige stuivers. Evenwel, 't is Greet niet te veel en ijverig naait ze voort. Morgen is 't Zaterdag, en dan zal ze haar werk af hebben en haar loon ontvangen. Wat 'n weelde, dan zal er ten minste voor den Zondag stooksel kunnen gekocht worden en grootvader zal zijn onsje tabak hebben.

„Kom Steven," zegt ze, ga naar bed. Je moet er morgen zoo vroeg weer uit."

„En jij dan," antwoordt Steven, „je bent altijd nog eerder op dan ik. En je gaat er zoo slecht uitzien van dat opzitten. Toe Gree, ga zelf ook!"

't Is waar, wat Steven zegt. Ze ziet er slecht uit. En ze voelt 't ook. Maar, 't kan immers niet anders! Wat helpt klagen, wat baat jammeren?

Grootvader slaakt een diepen zucht.

„Bent u niet in orde, grootvader?" vraagt ze bezorgd. Grootvader is zoo stil tegenwoordig, zoo in zich zelf gekeerd.

„Och, mijn kind, dat zal wel gaan; maar . . . O, als ik maar jong was en sterk!" . . .

„Nee, grootvader, nee," komt Greet, „zoo moet u niet praten. Kom, hou maar moed. Ik zal mijn best doen en Steven ook, niet waar en . . ."

„En we zullen arm blijven, héél arm, dat is zeker," valt Steven in. „Nee Greet! 't kan niet; 't kan niet! Och, waarom moeten we toch zóó'n verdriet hebben!"

En in Stevens ooghoeken dringt zich een lang teruggehouden traan.

„Kom, zegt Greet, „grootvader wil misschien ook wel gaan rusten. Ik zal 't eten klaarzetten en dan zal grootvader het avondgebed doen, niet waar?"

Ze voegt de daad bij 't woord.

Wat kan ze antwoorden?

Zeker zullen ze arm blijven, armer worden, Ze

voelt het komen. En toch moet ze volhouden. Ze heeft gebeden, zooals moeder haar leerde! Gebeden met drang om uitkomst en redding. Maar tegelijk zal ze werken. Welke zeeman zet zich in het midden van den storm neer, met de handen saam gevouwen, werkeloos in 't gevaar? Neen, met hooger nood voor oogen, kampen om de zege, om 't leven! Dat leeft ook in Greet's hart.

Grootvader zelf is er door beschaamd. „Dan zal grootvader het avondgebed doen, niet waar?” Dat klinkt zoo gewoon, zoo heel gewoon; maar hij voelt het als een terechtwijzing, als een beschaming, toch ook als een opbeuring.

Spoedig staat het eenvoudige maal gereed.

Zwijgend wordt het genuttigd.

Na het eten volgt het lezen van een hoofdstuk uit Gods woord. Voor van avond kiest grootvader Psalm 73. Hoe passend bij hun toestand schijnt dit ook Steven toe. En als grootvader de verzen leest:

„Want ik was nijdig op de dwazen, ziende der goddeloozen vrede: want er zijn geen banden tot hun dood toe en hun kracht is frisch; zij zijn niet in de moeite als andere menschen en worden met andere menschen niet geplaagd,”

dan dwalen Stevens gedachten naar het huis van den rijken oom Barends.

„Zie, dezen zijn goddeloos, noch thans hebben zij rust in de wereld, zij vermenigvuldigen het vermogen.”

Ja, zoo is 't.

Hèn treft geen kwaad en hier in huis getuigt alles van ellende.

Er komen bittere gedachten in zijn hart; overleggingen vol wrevel. En hij luistert niet verder. De jubeltoon op 't eind van den Psalm: „'t Is mij goed, nabij God te wezen; ik zet mijn betrouwen op den Heere HEERE;” gaat zijn oor en hart voorbij.

Anders is 't bij grootvader zelf en bij Greet. En als grootvader straks in dank- en smeekgebed het hart openlegt, dan voelt ook Greet zich eenigszins verlicht.

„Kom kind,” vermaant grootvader, als de maaltijd is afgelopen, „leg nu dat naaiwerk aan kant en ga rusten. Je hebt 't zoo noodig.”

„Nog maar een oogeblikje,” brengt Greet er tegen in, „eventjes nog maar. Dan ben ik er mee door en kan ik 't morgenmiddag wegbrengen.”

Steven is naar bed gegaan.

„Denk er om Greet,” (hij is gewoon zijn zuster als moedertje te beschouwen), dat je me een uurtje vroeger roept, want je weet, ik moet morgen naar de stad gaan werken. En nu niet lang meer opblijven, hoor!”

„Goed hoor, Steef. Ga maar gerust slapen. Ik zal er voor zorgen. Wel te rusten!”

Spoedig zit Greet alleen.

Het oogeblikje, waarmee ze grootvader paaide, dijt uit tot een uur. Eindelijk krijgt de naald rust.

„Zie zoo," zegt ze bij zichzelf. „Dat is àf. Nu nog een papier opgezocht om het naaiwerk in te pakken; dan is het meteen geborgen. Wacht, daar ligt net nog een krant van verleden week. Die kan goed dienen," en tegelijkertijd rolt ze het naaiwerk in het blad.

Daar valt haar oog op een advertentie.

Wordt gevraagd:

Een aankomend meisje,
bekend met *verstelwerk*, voor *een dag per week*.
Nadere inlichtingen aan het Bureau van dit blad.

„Iets voor mij," is haar eerste gedachte.

„Maar wie moet dan voor Em zorgen. En hoe zal grootvader alleen het maken?" Maar 't is immers al een oude krant. Zeker is al lang iemand daarvoor aangenomen. . . . Toch, 't zou helpen. En wat vaste inkomst geven. „Maar neen, dat is al te lang geleden; jammer," denkt ze.

En evenwel leest ze nóg eens met aandacht de advertentie over.

't Is reeds bij middernacht, als eindelijk ook Greet zich ter rust begeeft, maar met het zoet besef haar plicht te hebben vervuld. In haar gebed klinkt een toon van stil vertrouwen, van lijdzaam berusten, maar ook roepen om hulp, voor haar zelf, voor 't geheele gezin, ja zelfs. . . . voor vader! O, 't wrakhout van „De Vrouw Maria" mocht eens gelogen hebben!

HOOFDSTUK VIII.

Kennismaking.

Den anderen morgen begeeft Greet zich tegen tien naar het dorp.

Steven is vandaag voor het eerst naar de stad gegaan om te werken. Zijn vreugde is al eenigszins bekoeld. Sinds het zeker scheen, dat „De Vrouw Maria” was vergaan, is hij erg terneergeslagen. Het vooruitzicht in de stad te zullen gaan werken, dat hem vroeger zoo aanlokte, heeft veel van 't aantrekkelijke verloren. Bram Sanderse heeft hij in een paar weken niet meer ontmoet, en hij heeft er geen spijt van.

Grootvader is met Em thuis.

Vanmorgen heeft hij, langs het strand wandelende, eenige stukken wrakhout kunnen bemachtigen en Greet troost zich met de gedachte, dat 't tenminste warm zal zijn in huis, terwijl ze weg is.

Het pakje, waarin het naaiwerk is geborgen, houdt ze in de hand en moedig stapt ze door den natten, killen mist, die op dezen eersten Maartdag is komen opzetten, voort.

Ze zal maar gauw van de menschen zien af te komen, en dan nog even informeeren aan het kantoor van de krant; wie weet, misschien is 't nog niet te laat; in elk geval, ze wil het probeeren.

Hoe zoet is haar het geringe loon, dat ze voor haar arbeid ontvangt. Nu kan tenminste weer het allernoodigste gekocht worden.

Weldra stapt ze den kleinen boekwinkel binnen, die tevens het bureau van de bewuste krant is.

Op haar vraag naar het adres van den steller der bedoelde advertentie, krijgt ze ten antwoord:

„O, dat stond al in de krant van verleden week, nietwaar? Er zijn al een paar meisjes naar wezen vragen; maar of men al voorzien is, weet ik niet. 't Is bij Mevrouw Barends.”

„Dank u wel,” stottert Greet.

Haastig keert ze zich om en verlaat den winkel. Als ze buiten komt, schijnt 't, of de mist nog kouder en natter is dan straks.

Naar Mevrouw Barends! Zou ze dat doen?

En een stem zegt in haar binnenste: doe dat niet. Die menschen nemen je toch niet. Misschien staan ze je niet eens te woord.

En de trots zegt, dat ze zich toch zoo niet moet vernederen. En de haat fluistert haar in, dat ze toch zeker dáár haar diensten niet zal aanbieden, bij dien man, die zijn zuster, haar lieve moeder, verstootte.

Greet voert een hevigen strijd.

Bijna werktuiglijk loopt ze de dorpsstraat door.

Opeens staat ze stil.

Ze keert op haar schreden terug.

Vastberaden stapt ze op „Duinoord” aan.

De nood van het huisgezin, de liefde van haar moeder, die ook in haar laatste oogenblikken haar broeder niet kon vergeten, ofschoon deze zijn hart voor haar had gesloten, drijft haar voort.

Ze doet het hek open, begeeft zich den tuin door en staat binnen enkele oogenblikken op de hooge stoep, die met breede treden naar de deur leidt.

Zonder weifelen, al is het met bonzend hart, schelt ze aan.

Het duurt tamelijk lang, eer de deur wordt geopend.

„Gunst, Gree, ben jij het?” luidt Keetjes groet, terwijl ze Greta binnenlaat. En vol bevreemding laat ze er op volgen: „Wat kom jij hier doen?”

Met onverholven verbazing ziet ze haar vroeger schoolkameraadje aan.

„Is Mevrouw te spreken, Kee? Wil je eens hooren voor me?” zegt ze vriendelijk.

Keetje is zoo verwonderd, dat ze eerst Greet nog enkele oogenblikken blijft aankijken.

„Nu, Kee. . . .”

„Zeker, zeker,” valt Kee uit. „Ik ga al. Wacht hier maar even, ik kom zoo terug.”

Een poosje later bevindt Greet zich in de huiskamer van haar tante.

Deze kent haar ternauwernood en is eigenlijk maar

half op dit bezoek gesteld. Mijnheer Barends is niet thuis vandaag.

Greta blijft bij den ingang staan.

Mevrouw Barends zit in een gemakkelijken stoel bij het raam aan het andere eind der kamer.

„Wel kind?“ komt ze.

Greet verzamelt al haar moed, al haar kalmte.

„Mevrouw heeft een advertentie geplaatst om een verstelnaaister. Zou u mij er voor kunnen gebruiken?“

Mevrouw Barends heeft iets anders verwacht.

Een bedelpartij of zoo iets.

Want ja, ze heeft er wel van gehoord, dat Harmsma's schip is vergaan; die menschen moeten 't maar arm hebben.

Maar dit meisje, dat daar wel bescheiden, maar toch zoo beslist haar verzoek doet, vraagt geen aalmoes, vraagt werk. Zóo heeft ze 't zich nog niet voorgesteld. Ze heeft straks gedacht, toen Keetje Greets komst meldde, dat ze nu eerst recht last zal gaan krijgen van haar mans arme familie. Ze heeft zich al voorgenomen, Greet maar wat in de hand te duwen, met verbod om niet voor den tweeden keer te komen. En nu

De deur gaat open.

Em komt binnen.

Dadelijk stapt de vriendelijke kleine op Greet toe.

„Wat ben-je koud,“ zegt ze, en voelt aan Greets verkleumde vingers. „En wat is je mantel nat. Kom

een beetje bij den haard, toe!" En ze neemt Greet's hand om haar mee te troonen. . . .

In Greet's oogen welt een traan.

„Dag Em," zegt ze dankbaar.

„Ken je me? En ik ken-je niet!" snapt het kind.

„Wie ben-je dan? Moe, wie is het?"

„Ga even zitten, meisje," zegt Mevrouw Barends Haars ondanks krijgt ze toch medelijden met Greet.

„Ja," vervolgt ze, „ik heb al een paar meisjes hier gehad; maar ben nog niet besloten, wie ik nemen zal. Kun-je naaien?"

„Ja, Mevrouw, moeder heeft me tenminste zooveel er van geleerd, dat ik wel wat verstelwerk kan doen."

„Ik wil 't eens een daagje probeeren," beslist Mevrouw. „Kun-je morgen eens komen? Om een uur of negen?"

„Heel graag," antwoordt Greet.

„Nu, dat is dan afgesproken. Tot morgen dan, och, hoe heet je ook?"

„Greet, mevrouw!"

„O ja; nu dan zal ik je wachten."

Greta verwijdert zich. Em heeft vol verwondering geluisterd.

„Moe, wie is dat toch?" zegt ze, als straks de deur achter Greet dichtvalt.

„Och kind, Greet! Hoorde je niet?" klinkt een beetje gemelijk 't antwoord.

Mevrouw Barends is verstoord. Op wie? Meest op zichzelf. Want toen Greet daar pas zoo voor haar stond, was er toch in haar binnenste een beschuldigende stem! Dat meisje was toch een kind van haar schoonzuster; dat meisje was toch haar nichtje. En wees bovendien. En arm, arm. En 't was ze aan te zien, hoe ze kampen moest met het harde leven. En hoe ze gebrek had. En zij, haar tante. Och, zelfs die naam mocht niet genoemd worden. Wat had ze voor de stumperds gedaan? Haar geweten beschuldigde haar. Ze zou er vanavond eens met Barends over spreken.

En ze sprak er over met hem.

Nu ja, 't moest dan maar.

Maar vooral op een afstand houden; niet vertrouwelijk worden.

HOOFDSTUK IX.

Kampen.

Den volgenden dag is Greet op het afgesproken uur op haar post. In een zijkamertje, dat haar uitzicht verleent ver het strand op, is een plaatsje voor haar ingeruimd.

De mist is opgetrokken en een koud, doch vriendelijk Maartzonnetje doet voor een oogenblik vergeten, dat het nog half winter is; wekt schoone verwachtingen van lieflijke voorjaarsdagen.

Wat heeft het Greet moeite gekost, om tegenover Mevrouw Barends haar woord te houden.

Niet alleen, omdat ze met zichzelf zulk een harden strijd had te strijden, maar bovenal, om de tegenkantsing, die haar voornemen thuis vond!

Grootvader had er eerst niet van willen hooren en Steven, Steven had, toen hij 't vernam, de vuisten gebald.

„Bij dát volk! Als 't nog eens ergens anders was!”

En kleine Em, die begreep, dat zus nu een heelen dag telkens uit zou blijven, had met haar zoetste stemmetje gevlaid 't niet te doen, had eindelijk met

dikke traantjes getracht, Greet van haar voornemen af te brengen.

Maar Greet had doorgezet.

En tegen haar klemmende redeneeringen viel weinig in te brengen.

Zoo zit ze daar nu.

Grootvader zal zich met kleine Em wel zien te redden.

Greet moet maar even wachten.

Mevrouw zal zóo wel komen.

En ondertusschen kijkt ze 't raam uit, naar de zee. En ver weg zwerven haar gedachten in een enkel oogenblik. Ze ziet, hoe haar vader kampt met de golven in een bangen stormnacht, kampt om z'n leven. En ze ziet, hoe de woedende baren het scheepje belooopen met grimmige kracht, hoe. . . .

Mevrouw treedt binnen.

Eensklaps wordt Greet aan haar visioenen onttrokken.

Ze groet beleefd de binnentredende.

„Hoor eens, kind," klinkt het koel van haar tantes lippen, „ik heb er met Mijnheer Barends over gesproken. Je kunt, als je werk voldoet, elke week een dag komen. Maar overigens blijft alles, zooals het vroeger was, begrijp-je?"

Greet voelt de belediging. De fiere zeemansdochter heeft een hooghartig antwoord gereed. Maar ze beheerscht zich. Moeders woord, moeders beeld weerhoudt haar.

„'t Is goed, Mevrouw," antwoordt ze eenvoudig. Maar de purperen gloed, die zich over haar gelaat verspreidt en de strakke trek om den mond bewijzen, dat ze de bedoeling maar al te duidelijk heeft verstaan.

Mevrouw legt haar eenig werk voor en geeft haar eenige aanwijzingen.

„En nu laat ik je maar alleen. Ik kom af en toe wel eens naar je kijken." Meteen vertrekt ze.

Greet zet zich tot den arbeid.

. Is het wonder, dat, terwijl ze zich buigt over haar werk, in haar oog een traan welt? Ze moet het goed blijven voelen, dat ze hier een vreemde is; dat elke toenadering onmogelijk zal blijken; dat ze op geen liefde heeft te hopen. De strijd, dien ze zoo moedig heeft aanvaard, is wél een harde, een bitter harde.

„Moeder, vader!" klaagt ze. Een oogenblik voelt ze zich als overmand door 't verdriet.

Maar neen, geen moed verloren. Met God vooruit!

En de naald gaat ijverig heen en weer. Ze moet moeders nagedachtenis eeren ook in haar werk!

Een kinderkopje komt om 't hoekje van de deur gluren.

't Is Emmy Barends.

„Hé," zegt de kleine, met onverholen verbazing, „ben-je weer hier? Heerlijk," laat ze er op volgen, want ze voelt zich tot Greet aangetrokken. „Ik kom een beetje bij je zitten. Mag ik? Je zit hier zoo alleen."

Ja, wel alleen.

„Gerust hoor,” en Greet wendt het gezicht, waarop nog geen sporen van tranen te zien zijn, naar de lieve snapster, die haar zoo aan haar eigen Em herinnert. „Wel zeker, dat vind ik heel aardig van je, Em!”

„Maar je moet niet huilen Greet. Je heet Greet, niet waar? Zeg Greet, waarom huil-je?”

„O, 't is al over, hoor. Kom, daar praten we niet meer van. Zeg, hoe oud ben-je Em?”

„Vijf,” en Em heeft zich op een stoof dicht bij Greet neergezet en kijkt heel vertrouwlijk naar haar op, of ze al oude vrienden zijn. „Als ik zes ben, mag ik naar school. Vind-je dat niet heerlijk?”

„Zou je graag willen?”

„Nou. Op school vertellen ze zoo mooi. Dat weet ik van Kee. Greet, kun je óók vertellen?”

„Waarom?”

„Och, doe het dan eens. Ik hoor het zóó graag. Een heel lange, mooie geschiedenis hoor. Ja, hè?” en ze kijkt Greet zoo ernstig-vragend aan, dat deze er onwillekeurig om moet glimlachen.

„Ja, je doet het, ik zie het wel,” roept Em verheugd.

„Ik weet niet, of je Moe het wel goed vinden zal, Em.”

„Wel zeker. Wacht, ik zal het eens gaan vragen.” Ze springt op, om haar moeder te gaan opzoeken. Deze komt juist het kamertje binnen.

„O, ben je hier, Em? Ik zocht al naar je.”

„Moe, mag ik een beetje bij Greet? En mag ze me vertellen?”

„Je bent een raar kind. Dadelijk eigen aan vreemden. Nu, als je graag wilt. . . .”

„'t Mag hoor Gree. 't Mag,” en Em zet zich al in postuur op de stoof; de elleboogjes op de knieën en een paar oogen vol verlangen op Greet gericht.

Mevrouw vertrekt. 'n Vreemd kind, die Em. Niet hoog, heelemaal niet trotsch. Maar och, als 't kind't graag wil.

Em is haar afgod.

Em wordt al spoedig heel vertrouwd met Greet.

De dag, dat deze op Duinoord haar werk komt verrichten, is een ware feestdag voor Em.

Bijna den heelen tijd houdt ze haar gezelschap.

Hoe ze luistert naar Greets vertellingen. Spoedig is ze bekend met de voornaamste Bijbelverhalen.

En ongemerkt worden in het jonge hart de zaden van de vreeze Gods gelegd.

HOOFDSTUK X.

Kwade Paden.

't Gaat met Steven niet goed.

't Is niet rustig in zijn hart. Daar wonen wrok en wrevel.

Waarom moeten hij, grootvader, Greet en Em armoe lijden? Wat helpt zijn karig loon? Waarom moet die rijke oom Barends overvloed hebben, weelde genieten, terwijl zij vaak gebrek hebben aan 't noodigste? En nu is Greet nog wel in dienst van dat volk! Hij wil het niet vergeten; hij kan het niet kwijt. Nooit had hij het gedaan.

Ontevreden verricht hij zijn werk; ontevreden gaat hij er heen; ontevreden keert hij terug. Hij kan het niet hebben, dat Greet zoo stil, zoo onderworpen is; zoo opgeruimd vaak nog. En Emmy's lachje, dat door geen zorgen zich laat verjagen, hindert hem dikwijls.

Grootvader merkt het wel. En hij kan het zich zoo goed verklaren, want zijn hart gelijkt veel op dat van Steven. Met schaamte moet hij het zich vaak bekennen: ook hij kan er maar niet overheen. Waarom moet hem dit alles overkomen op zijn ouden dag?

Waarom wordt hij nog zoo zwaar beproefd? Waarom lijden zij gebrek en ontbering?

Waarom dit alles?

En zoo kan hij ook Steven niet terechtwijzen, noch opbeuren, zooals zijn plicht zou zijn.

Dubbel moeilijk wordt zoo Greet's taak. Wel is grootvader zacht en vriendelijk voor haar, maar zij merkt het wel, hoe moeilijk hij het heeft. Zij beurt den oude op; zij maant Steven tot kloekheid, tot volharding, tot onderwerping.

Maar dat verbittert Steven nog meer.

En de haat groeit in zijn hart!

Bram Sanderse heeft ook werk in de stad gevonden. Steven is hem nog steeds uit den weg gebleven. Hij heeft hem eigenlijk met opzet gemeden. Steven heeft een veel te gesloten karakter, om het voor vreemden te openen.

't Is Zaterdagmiddag.

Om vijf uur eindigt het werk.

Steven krijgt zijn loon uitbetaald; een paar gulden. Veel te weinig meent hij. Méér moest hij hebben. Is het dan niet noodig voor thuis? Is elke cent niet reeds bestemd, voor hij wordt ontvangen?

Gemelijk loopt hij de straten door, in gedachten verzonken.

Plotseling bemerkt hij, dat iemand naast hem voortstapt en als hij uit zijn gepeinzen opschrikkend

zijn metgezel aanziet, kijkt hij Bram Sanderse in 't gezicht.

Bram proest het uit.

„Wat een gezicht en dat met den Zaterdagavond. Wat scheelt er aan?”

„Niets,” klinkt 't onvriendelijk. „Niemendal.”

„Kom, kom,” luidt 't antwoord, „niet zoo stug, jo! 'k Heb je in geen tijd gezien, en toch al zoo dikwijls op je gewacht. Maar jij hebt altijd zoo'n haast. Nou, ik niet. Thuis is 't ook zoo lollig niet. De oude vrouw moppert toch altijd; nooit breng ik genoeg thuis. 'k Moet zelf toch ook wat hebben. Wat jij, Steef?”

Steven antwoordt niet. Bram hindert hem met zijn gebabbel.

„Ook al uit je humeur? Zeker ook een krats verdiend, zeg? 'n Heele week sjouwen en beulen en 's Zaterdagavond een kale rijksdaalder. . . .”

„Ik maar twee gulden,” komt onwillekeurig Steven er tusschen.

„Twee gulden! En blijf je daar nog! Kerel, ben je mal? Ga naar een ander. En breng je dan die twee gulden nog heel thuis bij je zus? 'k Zou. . . .”

„Vraag ik je wat?” valt Steven in.

Hij kan niet velen, dat Bram zich daar mee bemoeit.

„Hè, wat ben je bokkig. Kom Steef, ga mee. We gaan een glaasje bier drinken. 't Kan lijen jongen, 't is toch Zaterdag.”

„Bij mij niet.”

„Nou, wat zou dat? Ik betaal hoor. Wees daar maar niet bang voor.”

„Ik wil niet. 'k Ga naar huis.

„O, màg je niet, van je grootvader en je zus?”

„Ik wil niet, zeg ik je!”

„Kom, wees niet zoo flauw. Denk je, dat het voor de ganzen is gebrouwen. Of alleen voor menschen als meneer Barends en je baas?”

Dàt prikkelt. Wel ja, waarom voor die, en niet voor hem? Mag hij nooit iets hebben? En Bram betaalt immers.

Maar neen! Greet wacht immers op 't geld. En nimmer heeft hij nog een voet in een herberg gezet. Wat heeft grootvader hem er dikwijls voor gewaar-schuwde. En vader eveneens.

Vader

Zijn gedachten zwerven weg. En zijn hart wordt bitter.

„Ga mee, toe,” noodigt Bram. „Sta zoo niet te suffen. Even maar. Ik betaal immers, je bent toch geen kleine jongen meer. Straks gaan we samen naar huis.”

Verleidelijk vroolijk gaat het daarbinnen toe.

Wel is het nog licht buiten, toch spreidt daar bin-nen een groot aantal lampen zijn schijnsel, dat flik-kert en fonkelt op gras en karaf, en de lokkende dranken dubbel begeerlijk maakt. Ook jongens als hij en Bram ziet hij er in gaan. Och, waarom niet? Hij is immers ook al vijftien?

„Doen?“

Eer hij het weet, staat hij met Bram binnen.

Bij de toonbank is 't vol.

„Hier Steef, in dien hoek. Daar zit je stil. Ze zullen wel komen vragen.“

Ze nemen plaats aan een hoektafeltje.

Steven voelt zich volstrekt niet op zijn gemak; toch kijkt hij nieuwsgierig de gelagkamer rond.

Spoedig heeft ieder een glas bier voor zich en om zich niet te laten uitlachen, brengt ook Steven het zijne aan de lippen, om het met groote teugen te ledigen.

Onderwijl is de herberg al voller en voller geworden. 't Wordt Steven wel wat benauwd hier. De glazen zijn leeggedronken en nu zal hij immers zich wel goedschiks kunnen verwijderen. Juist wil hij Bram voorstellen te vertrekken, als Hein, een van de grootere knechts, op hen afkomt. Zijn gezicht draagt de duidelijke kenteekenen van zijn verslaaftheid aan den drank. 't Is een verloopenen sujet; op het werk heelemaal niet gezien; alleen Bram staat bij hem in den pas; deze is al vaak met hem hier geweest. Een groot deel van zijn loon verdwijnt wekelijks in de lade van den herbergier.

„Zoo, jij ook hier, Steven? Ik wist niet, dat jullie mekaar zoo goed kenden. Kom, daar doe je goed aan; 't is niet voor ganzen gebrouwen. Een mensch mag wel wat hebben; zal ik jullie eens trakteren? Wat heb je gebruikt? Bier? Flauwe kinderkost. Hola, kas-

telein, drie klare, met een kop er op, hoor!" en Bram schatert om z'n geestigheid.

Wat zal Steven doen? 't Is ééns, maar voor 't laatst; neemt hij zich voor. En als dit glas leeg is, gaat hij weg; hij zal dan geen minuut langer wachten.

Hein heeft zich neergezet bij het tweetal; Steven voelt zich heelemaal niet op zijn gemak, hij heeft het niet op dien dronkaard voorzien. Eén ding staat hem zeer helder voor den geest: van zijn weekgeld mag niets af. Bram betaalt immers? En straks dadelijk heen.

't Bestelde wordt gebracht. Hein betaalt de vertering, evenals Bram de vorige.

„Santjes, door ga-je!" en in een enkele teug verdwijnt de inhoud van het glaasje. Bram volgt het voorbeeld; hij laat zich door Hein niet overbluffen.

„Kom Steef, je lust 'm toch wel? Vooruit, niet kinderachtig wezen; drink uit."

Die spotblikken van zijn kameraden hinderen hem; 't is immers ook maar één keer en dan direct de herberg uit; neen, den tweeden keer zullen ze hem niet meekrijgen. Hij neemt 't glas en drinkt het leeg. Hein en Bram lachen om hem. Steven voelt een vreemden gloed in zijn leden branden. Die twee hebben niet veel goeds met hem voor. Wèg wil hij, wèg, hoe eerder hoe liever.

Hij staat op; maar voelt zich wat draaierig. Toch zal hij heengaan. In ieder geval hier vandaan. 't Is

òf hij in een val zit; of ál die menschen trachten hem den weg te versperren naar den uitgang. Hij doet een stap naar de deur.

„Ho,“ komt Hein, en trekt hem bij den arm weer op 'n stoel; „wacht nog wat. Zeg zóó ga-je toch niet heen. Kom, eerst een rondje nog, hoor. Zoo kom je er niet af.”

„Nee, valt Steven in; „'k Heb geen geld.”

„Geen geld? En pas de centjes binnen. Maak dàt een ander wijs.

Boos snauwt Steven:

„Van mijn weekgeld gaat niets af; dat geef ik thuis. . . .”

„Aan z'n brave zus,” sart Bram. „Alles geeft-ie af, Hein; alles.”

„Gek,” proest Hein 't uit. „Kijk,” zegt hij, en haalt uit zijn zak een handvol zilveren munt, „als mijn wijf daar de helft van ziet, mag ze blij wezen. Maar dat moet jij weten, nou trakteer-je, maat. Eerst mijn centjes helpen opdrinken en er dan vandoor gaan, nee mannetje. Hola, Janus, drie klare, voor zijn rekening,” schreeuwt hij den waard toe en meteen wijst hij op Steven, die gloeiend van toorn en schaamte naast hem zit. De waard knipoogt eens. Hij begrijpt 't geval. Een volgend oogenblik staan de glazen al gevuld voor hem. Steven voelt zich tegen deze overmacht niet opgewassen: hij betaalt.

„Braaf gedaan, Steefie, op je gezondheid hoor?”

Bram grinnikt van plezier. Nu hééft hij hem toch,

dien heiligen Steven. Deze raakt hoe langer hoe meer van de wijs. Eèn begeerte heeft hij slechts: hier weg te komen. Zal hij zóó heengaan? Weer uitgelachen worden? Vooruit dan maar, dat ééne glas nog en dan....

Snel giet hij zich den inhoud in de keel.

„Nou, jij krijgt er slag van,” giechelt Hein. „Wat ga je beginnen?” zegt hij, als Steven opstaande, wankelt en zich haastig weer op zijn stoel laat vallen. „Blijf je nog wat? Mooi zoo, ik ook.”

Weer klinkt Steven het tergend gelach van Bram en diens makker in de ooren. Hij wil weer opstaan, maar de drank, dien hij nooit gebruikte, verlamt hem. Hij kan niet.

Opnieuw worden de glazen gevuld....

„Zie zoo,” zegt Greet, terwijl ze de lamp aansteekt; „strakjes komt Steven; Emmy, je mag nog wat opblijven. Dáar, ga daar met je stoel wat dichterbij de kachel, naast grootvader. Als Steven komt, ga ik gauw de boodschappen halen en dan zitten we nog een poosje heerlijk samen, hè?”

Ze is juist thuis gekomen van Mevrouw Barends, en ze reddert nog hier en daar wat op. Grootvader is ook blij, evenals Em, dat Greet er weer is; deze week was ze wel drie dagen uit geweest; dubbel aangenaam nu het Zaterdagavondje. 't Is, of met Greet telkens een zonnestraal naar binnen komt, die de somberheid van grootvaders hart verdrijft.

Ze gaat de blinden sluiten. 't Wordt al aardig donker. Ze kijkt den weg af, zoover ze kan; ze luistert nog even, of ze geen voetstappen hoort; maar ze verneemt niets.

„'t Wordt toch tijd, dat-ie komt,” mompelt ze. Maar 't wegblijven verontrust haar toch niet, Steven komt altijd regelrecht door; zeker wat ononthoud gehad.

Ze maakt intusschen 't avondeten gereed.

Nog is Steven er niet.

Em wordt ongeduldig. Grootvader kijkt telkens naar de klok.

't Avondeten, sober genoeg, wacht.

Geen Steven.

Ook Greet begint zich ongerust te maken. Nog eens begeeft ze zich naar de deur; de duisternis, die nu geheel gevallen is, belet haar iets te onderscheiden en haar luisterend oor vangt geenerlei geluid op, dat Stevens komst aankondigt.

Ze gaat weer naar binnen.

„Komt Steven nog niet, Greet?”

't Is Emmy, die 't vraagt en grootvaders oogen vragen 't mee.

„Nee, Em. Kom, ga maar eten; 't wordt anders te laat voor je. Steven zal wat opgehouden zijn.” Zoo tracht ze Emmy gerust te stellen, maar 't gelukt slechts half.

Grootvader zegt niet veel. Slechts werpt hij af en toe steelswijs een blik naar de klok. Hij staat op; loopt het vertrek wat op en neer.

Em wordt naar bed gebracht.

Zwijgend zetten Grootvader en Greet zich aan de tafel. Uit beider hart, vol onrust en zorg, rijst een gebed. Maar 't wordt niet stil daar binnen.

„Waar Steven blijven mag!” brengt Greet uit, „'t is al bij achten.”

„'k Weet 't niet, kind. Als hem maar . . .” Ja, die gedachte is reeds ontelbare malen ook in haar hart gekomen.

Greet neemt wat naaiwerk; maar 't vlot niet; weldra rust de naald geheel.

Weer staat ze op; weer opent ze de deur; weer tracht ze met haar blikken door de duisternis te boren. Telkens tracht ze zich wijs te maken, dat ze Steven daar hoort aankomen; maar telkens blijkt het, dat ze zich het maar heeft verbeeld.

Dan, huiverend van den kouden nachtwind, zet ze zich weer, de handen onder 't hoofd, aan de tafel. En in haar hoofd dwarlen de gedachten als de golven bij den opkomenden vloed.

„Wat gaat u doen, grootvader?”

Grootvader heeft de jas aangetrokken en de muts opgezet.

„Eens kijken. Een eindje den weg op.”

Hij kan 't niet meer uithouden. Hij moet naar buiten, de lucht in; in de ruimte.

„Nee, grootvader, blijft nu; 't is aardedonker.”

Maar de oude laat zich niet afraden.

Spoedig is hij echter weer binnen. Greet heeft ge-

lijk; geen hand voor de oogen kun je zien; en zijn oogen zijn waarlijk toch al zoo best niet meer.

„Grootvader, als ik hem eens tegen ging. Of eens ging informeeren in de stad”

„Kind nù? Je zou verongelukken. Nee, Greet; dat kan onmogelijk, dat in geen geval.”

„Wat dan?”

Ja, wat dan? Zóó kan 't toch niet blijven. Maar wie schaft raad?

Plots hooren ze beiden stemmen bij de deur. Geschuifel van voeten, gestrumpel.

In een oogwenk heeft Greet de deur opengeworpen.

„Daar benne-we. Hier zoete zus, je heilig broertje. Nou, kom, Steefie, vast op je voetjes, hoor. Zie zoo, we benne d'r.”

't Is Bram.

Hij houdt Steven broederlijk onder den arm.

Steven ziet er erbarmelijk uit en kijkt als wezenloos rond.

„Wat is er gebeurd?” angstigt Greet, terwijl ze Steven bij de hand grijpt en haar de deur leidt.

Een duister voor gevoel benauwt haar.

„O niks, niks hoor,” wauwelt Bram met dronkemanstong; „een borreltje gedronken, is dat zoo erg, zeg. . . .” en hij strekt de handen uit naar Greet.

Deze heeft 't begrepen.

Ze merkt Brams bewegingen niet op. Maar groot-

vader wel. Grimmig stapt hij op Bram toe; een heftige duw doet dezen achterwaarts tuimelen.

„Marsch, weg” en Bram voelt zich in de kraag gegrepen en weggeslingerd.

De deur slaat achter hem dicht.

Binnen zit Steven nog even wezenloos rond te kijken.

En aan de tafel snikt Greet 't uit.

Ook dat nog.

De oude zit met het hoofd diep voorover gebogen; versuft, verslagen.

't Maal blijft dezen avond onaangeroerd en de oude Bijbel gesloten.

HOOFDSTUK XI.

Wrevel en Trots.

Hoe gloeide schaamte in Stevens binnenste, toen hij den volgenden morgen, ontnuchterd, ontwaakte. Hij durfde Greet niet aanzien; meed de blikken van grootvader; was doof voor Emmy's praten en vragen.

Hij was boos op zich zelf; kon 't zich niet vergeven, dat hij zoo diep was gevallen: 't zou hem niet meer overkomen. Neen, Greet klaagde niet, toen ze in de tersluiks neergelegde portemonnaie slechts de helft zijner wekelijksche verdiensten vond. Neen, grootvader liet niet merken, dat het gemis zijner pijp hem zwaar viel ze waren beiden stil, vriendelijk zelfs. Maar dat viel hem juist zoo zwaar; hadden ze maar eens flink tegen hem geraasd, hem zijn slechtheid verweten. Nu zwegen ze, en dit zwijgen was als een voortdurende pijniging voor hem. Och, hoe zou Greet tegen hem uitvaren; zij, de stille! maar haar onderworpenheid in haar lot, het sprakeloos verwijt, dat hem tegemoet kwam uit de droeve trekken van het vroeg-ernstig gelaat, het drukte hem, het martelde

hem. Hij ging wel mee ter kerk; maar 't raakte hem dien dag niet, wàt dominé zei.

Toen hij bij het huiswaarts keeren in de verte Bram Sanderse zag loopen, balde hij onwillekeurig de vuisten; en wrevele gedachten stegen in zijn hart. Was hij zelf wel de schuldige? Was het niet de schuld van die twee ellendige kerels? De hunne alleen?

Zoo bedroog hij zich zelf; berouw bleef ver. Anderen waren de oorzaak; bij hem lag de schuld niet.

En hoe langer hoe verder doolden zijn gedachten af op het pad der zelfmisleiding.

Was het zijn schuld, dat 't zoo liep? Dat moeder stierf? Dat vader omkwam? Dat er armoede heerschte? Waarom dat alles? Waarom gaf God geen uitkomst? Waarom liet Hij het zoo ver komen; waarom moest oom Barends schatrijk zijn; waarom trok die zich niets van hun eilende aan; 't was toch de broer van zijn moeder. . . .

Wonderlijk; juist toen zijn gedachten dien keer namen zag hij den heer Barends een eindweegs vooruit den hoek eener straat omslaan. En opeens schokte het door zijn hoofd; waar zag ik hem 't laatst? . . . Verbeeldt hij het zich of was het werkelijkheid, dat hij gisteren avond, in Brams gezelschap, ook bij het omslaan van een hoek, tegen oom Barends is aangewaaid? En herinnert hij zich nog wel die enkele woorden van minachting, die hem het bloed, reeds zoo verhit, naar het hoofd hadden doen vliegen? Is het een droom; is 't wezenlijk gebeurd?

's Avonds zinspeelt grootvader op Stevens slecht gedrag. Een woord van verwijt, van vermaan mag toch niet achterwege blijven, al zal het ook in alle liefde worden uitgesproken. Maar Steven maakt een afwerende beweging: „Nee grootvader, U kunt er op aan, nooit, nooit, zal 't weer gebeuren. Nooit meer.”

't Komt er zoo stellig uit; zoo vastbesloten.

„Och, Steef, in eigen kracht. . . .”

„Grootvader, 't is Brams schuld; maar ik zal hem uit den weg blijven. Hij krijgt me niet meer mee. Heusch, 't zal niet meer gebeuren.”

Grootvader zwijgt; hier baat geen redeneeren.

Steven heeft immers geen schuld, naar hij meent.

Steven is blij, als hij den anderen dag weer aan den arbeid kan. Arbeid leidt de gedachten af; het werken zal hem verlossen van het drukkende gevoel, dat hem kwelt, ondanks al zijn spitsvondige redeneeringen, om de schuld van zich af te schuiven.

Ja, Steven had het zich wel goed herinnerd, toen hem bij het omslaan van den hoek eener straat te binnen schoot, hoe hij Zaterdagavond tegen oom Barends was aangezwaaid.

De heer Barends was voor zaken in de stad geweest.

Hij haastte zich weer huiswaarts en, in gedachten verdiept, had hij bij den hoek der straat niet gelet op een zwaaiend, zingend troepje, dat van de tegenovergestelde zij kwam. Plotseling had hij een schok

gevoeld, 't was Steven, die tegen hem aantolde. Het bloed steeg den trotschen reeder naar het hoofd; wie waagde het, hèm tegen 't lijf te loopen. En zijn toorn werd er niet minder op toen hij de spottende, grijns-lachende gezichten bemerkte, die tartend in dronkemansjool hem aanzagen.

Mijnheer Barends was verstandig. Hij begreep, dat zwiġgend verder gaan 't beste was. Reeds had hij zich half omgewend, toen hij in een van den dronken troep Steven Harmsma, zijn . . . neef, herkende.

Verachtelijk krulde zich zijn lip, terwijl zijn erger-nis nog grooter werd.

„Schoft . . .” kwam het over zijn van woede tril-lende lippen.

't Woord was verstaan.

Bram bracht het vaardig aan Steven over.

„Hoor-je Steef, wat je mooie oom daar tegen je zegt? Laat je-je dat zeggen van hèm?” en Brams loe-rende, spottende oogen oogen deden Steven zijn zelf-beheersching geheel verliezen.

't Volgende oogenblik stond Steven met opge-heven arm en gebalde vuist voor oom Barends.

Hij hijgde van boosheid.

Al de haat, zoo lang gekoesterd, kwam boven en de drank hielp hem.

Hen aanhitsend stonden Hein en Bram achter hem.

Maar hij had dat niet eens noodig.

Al de wrok van maandenlang kwam tot uitbar-sting.

Snel rees de vuist en

De toegedachte slag miste.

De heer Barends had zich snel afgewend. Hij wilde zich niet tot middelpunt van een straatoploop maken, en de nieuwsgierigen, die van alle kanten, belust op een opstootje of vechtpartij, kwamen toe ijlen, hadden zich vergeefs gehaast. Enkele scheldwoorden hoorde de heer Barends zich nog nawerpen, maar al heel spoedig was hij buiten bereik van den troep

't Kookte bij hem.

Zijn trotsch karakter was diep gewond. En die wonde was hem toegebracht door één van dat schooiersvolk. Hij zou het ze laten voelen. Was dat het loon voor zijn weldoen. Want immers, dat Greet in zijn huis mocht arbeiden, was een weldaad, die hij hun bewees! Hij zou het ze laten voelen!

Onder het naar huis gaan, wond hij zich hoe langer hoe meer op. Wat had hij ook met dat volk uit te staan; niet het minste had hij er zich meer van aan te trekken. En toch! Opnieuw kwamen hem de laatste woorden van zijn zuster voor den geest. Doch ze dienden slechts, om zijn ergernis te vergrooten. Hij zou er een eind aan maken voorgoed!

Dat hij onbillijk werd, dat hij slecht deed, dat hij wreed was, hij overwoog het niet; zijn gekwetste trots moest bevredigd worden!

Toen hij thuis kwam, kon geen redeneering van zijn meer kalme vrouw hem van zijn voornemen af-

brengen. Greet moest voortaan uit het huis blijven. Geen voet zou ze er meer zetten.

Maar Emmy was zoo op Greet gesteld, en deze had toch immers geen schuld aan het gebeurde, bracht mevrouw in 't midden.

't Hielp niet. Integendeel, dat was een reden te meer. Emmy had zich niet zoo te hechten aan Greet. Em mocht zich niet met haar inlaten en mevrouw ontving tegelijk een berisping, dat ze het zoover had laten komen. In elk geval, hij verkoos het niet langer.

Maar immers, er was geen haast bij, trachtte mevrouw te kalmeeren. Ze gingen immers morgen toch op reis voor veertien dagen; 't was dan altoos nog tijd genoeg het den Harmsma's te laten weten; licht was dan de boosheid van haar man wat gezakt, zoo vleide ze zich. Want och ja, zóóveel gaf ze ook niet om die menschen, om Greet, och heden neen, waarom ook? Waren ze van háár dan niet heelemáál wildvreemd? Maar Em immers, wat zou Em zeggen? Die hield zóó veel van Greet. En ze zag er werkelijk tegen op, haar lieveling verdriet te doen.

Al haar plooiën baatte niet. In booze stemming werd een briefje geschreven. Maandag zouden ze het ontvangen! En dan zou het uit zijn.

HOOFDSTUK XII.

Een Brief.

Het bevreemde Greet en grootvader wel een weinig, dat op den volgenden Maandagmorgen de postbode den weg afkwam, die naar hun huisje leidde. Dit was voor hen zeer ongewoon bezoek.

Zou hij bij ons moeten wezen?"

„Och nee kind, van wien hebben wij nog bericht te wachten!"

Grootvader had nog een broer, maar die zwierf al sinds jaren op zee; hij was dan ook een vijftien jaar jonger. En grootvaders zoon, de broer van Greet's vader, trok al met zijn twintigste het ouderlijk huis uit; 't was altijd een wonderlijke snaak geweest en waar hij thans uithing, wist niemand, denkelijk was hij naar Duitschland getrokken.

Maar van geen van beiden was immers bericht te verwachten.

En toch, de bode houdt bij de duinwoning stil. Het adres van den brief, die Greet spoedig ter hand wordt gesteld, vermeldt grootvaders naam.

Een brief is voor den ouden zeerob iets ongewoons en dient met onderscheiding behandeld.

Onderwijl hij den bril uit het huisje te voorschijn haalt, de glazen voorzichtig schoonveegt voor het gewichtig werk, dat hij gaat verrichten, valt Greet's oog op het poststempel.

„Vreemd," zegt ze tegen grootvader, „de brief komt uit het dorp zelf."

„Kom, je kijkt bepaald verkeerd. Er zal nog wel een ander stempel ook op staan."

„Nee," zegt Greet, als ze nogmaals een blik op het couvert heeft geworpen, „nee, stellig niet."

De nieuwsgierigheid van grootvader en kleindochter is uitermate geprikkeld. Wie ter wereld uit het dorp kan hun wat te melden hebben en dat per brief?

Greet kan bijna niet wachten, tot grootvader eindelijk den bril op zijn neus schuift en met de eigenaardige kalmte en langzaamheid, die vaak den ouderdom kenmerkt, het couvert opensnijdt.

Maar ze weet haar beurt af te wachten.

Grootvader zet zich tot lezen.

Maar nauwelijks is hij eenige regels gevorderd, of hij laat de handen, waarmee hij het epistel wat dicht bij de oogen had gebracht, zinken en een uitdrukking van verbazing en toorn teekent zich af op zijn gelaat.

„Wat is er grootvader?" komt Greet verschrikt.

Maar de oude antwoordt niet.

Opnieuw leest hij eenige regels en dan . . . plotse-

ling met woedend gebaar, frommelt hij het papier tot een prop in de bevende hand en werpt het op den grond.

Vol verbazing ziet Greet het aan.

Ze begrijpt niets van den onverwachten toorn van haar grootvader en vragend ziet ze hem aan, als verwacht ze opheldering.

„Trek er je maar niets van aan, hoor Greet," klinkt 't in eens van zijn lippen. „'t Is een lage kerel, die een wees vertrap en dan nog wel. . . ."

„Maar wat is het dan toch?" vraagt Greet opnieuw. Ze raapt den verfrommelden brief op van den grond en als op haar: „mag ik?" geen afwijzing volgt, strijkt ze de kreuken zooveel doenlijk glad en tracht te lezen.

't Gaat haar als grootvader. Ze weet niet, hoe ze 't heeft; ze begrijpt niet; maar ze voelt, hoe het bloed haar naar 't hoofd stijgt en hoe een paar brandende tranen zich in haar ooghoeken dringen.

Een opschrift droeg de brief niet.

Botweg luidde 't:

— „Na de schandelijke behandeling, mij door je dronken broer aangedaan, wil ik je niet meer in mijn huis zien. Ik duld niet, dat je er nog een voetstap zet. Ik begin in te zien, dat ik mijn gunstbetoon te ver heb gedreven; ik had moeten bedenken, dat ik van jullie niets anders te verwachten had. Ik sluit hierbij een biljet van tien gulden in voor schadeloosstelling;

je hoeft niet te probeeren terug te komen. Alle moeite zal vergeefsch zijn. Onthoud goed dat alles nu tusschen ons uit is.

F. BARENDs." —

Is het wonder, dat Greet na de lezing op een stoel neervalt en het hoofd in beide handen verbergt?

Kwam nu alles gelijk?

Was het Zaterdag nog niet genoeg geweest? Had ze dat verdiend, zóó te worden beleedigd? 't Was één warreling van gedachten.

Wat had Steven gedaan? Moeders eere en vaders naam te schande gemaakt.

En op háár viel de beleediging terug als een mokerslag op haar ziel. Wat zouden de menschen in het dorp ervan denken, als ze hoorden, dat Greet niet meer op Duinoord mocht komen? Hoe moest ze in de behoeften van 't gezin voorzien? En dan die harde woorden in den brief, die schampere uitdrukkingen, dat beleedigend slot vooral. . . .

„Trek het je niet aan Greet," herhaalde grootvader. „Jij hebt geen schuld en die ellendige rijkaard hoeft nog niet op ons te trappen, al zijn we arm," en in de oude oogen komt een gloed van haat en zijn vuist balt zich in onmachtige woede.

„Stil grootvader, 't is moeders broer."

„Zwijg er van, kind, en spreek hem niet voor. 't Is meer dan schandelijk. . . ."

Zeker, dat is het. Greet voelt het immers zelf zoo

diep en tòch is er iets, dat haar nog meer pijn dan de beleedigende inhoud van den brief. 't Is de gedachte, dat haar broeders gedrag er de oorzaak voor is geweest. Wát Steven deed, ze kan het zelfs niet gissen, maar . . . En weer vat ze den brief op en leest den aanhef.

O, Moeders nagedachtenis bevlekt door Steefs gedrag. Want ze kent z'n bitterheid tegen oom Barends en ze verwijt 't zich reeds dat ze hem er niet ernstiger van heeft afgemaand. Waar zal 't met Steven eindigen, als hij zich maar steeds door zijn harts-tochten laat regeeren; als hij zijn zwakheid van karakter niet overwint?

Moedeloos blijft ze zitten.

En de ziel van den oude is in opstand, in vollen opstand. 't Stormt daarbinnen. Gods wegen zijn hem te duister en als hij Greet daar ziet zitten, is het of zijn hart bersten zal.

„Kom Gree," beurt hij op, en hij herhaalt dezelfde woorden van zooeven, „trek het je niet aan." Maar hij weet geen echte troostreden te vinden. De toekomst lijkt hem donkerder dan ooit. Na het gebeurde van Zaterdag met Steven . . . Ja, wat stond er ook in dien brief . . . En werktuiglijk strekt hij de hand er naar uit en zijn oogen zoeken.

„Weet jij er van Gree, wat Steven heeft gedaan?"

„Niets grootvader; och, hij weet het misschien zelf niet eens meer, maar . . ."

„'t Is Steefs schuld," valt de oude uit. „Och, wat

brengt hij ons in ellende," en hij werpt den brief met toornig gebaar weer weg.

Een muntbiljet zweeft van tusschen de binnenzijde op den vloer.

Dit gezicht maakt zijn gramschap opnieuw gaande.

„Een aalmoes wil hij ons geven; een aalmoes, of we bedelaars zijn. . . .” en hij staat gereed het biljet in het vuur te werpen.

Greets arm houdt hem tegen.

„Nee, grootvader, we sturen het terug,” zegt ze. 't Is dezelfde trots, als die in grootvaders hart woont, maar zij voelt fijner; oom Barends moet zelfs niet kunnen denken, dat ze het geld hebben behouden.

De oude kijkt haar aan.

„Ja,” zegt hij, „juist. We zullen 't terug sturen. En jij zult wel gauw genoeg bij anderen terecht kunnen Greet,” voegt hij er aan toe. „We hebben dat volk niet noodig Gree. „Och,” valt hij den weer ineens uit, „als ik maar jong was en sterk; 't zou anders gaan. Maar nu komt het alles neer op jou. . . .”

Buiten lacht de voorjaarszon en kleine Ems stemmetje zingt, terwijl ze zich met haar oude pop in het zonnetje achter het huis heeft neergezet, moeders lievelingslied, dat Greet haar reeds zoo vroeg heeft geleerd:

„Maar de Heer zal uitkomst geven. . . .”

Grootvader zwijgt en luistert.

Dat lied is zijn bestraffing.

Greet hoort het ook en haar blik ontmoet dien van

grootvader, waarin zij beschaming leest. Hij voelt het, hoe hij zich weer door zijn drift heeft laten ver voeren, inplaats van zijn kleindochter te steunen en te bemoedigen met den troost van 's Heeren woord. In dit oogenblik is het, alsof al de overleggingen van zijn ziel als een opengeslagen boek vóór hem worden gelegd.

Waar is zijn geloof, zijn vertrouwen, waarvan hij anders zoo blijmoedig kon getuigen? Had hij Greets strijd niet verzwaard, Steven's verkeerdheid niet aangemoedigd? Had God hem geen gewichtige post toevertrouwd in dit ouderloos gezin en hoe had hij zich van zijn plicht gekweten?

Ook Greet voelt zich beschaamd. Had ze niet den laatsten tijd te veel alles alleen willen doen? Had ze niet te veel op eigen kracht vertrouwd? En had niet de tegenspoed der laatste dagen haar gebed doen verflauwen?

Grootvader voelde behoefte alleen te zijn: hij zette de muts op en zocht de eenzaamheid der duinen, om zijn hart uit te storten voor zijn God, om zijn zonden te belijden, om troost en sterkte te vragen van Hem, „Die uitkomst zal geven.”

Em had het druk met haar pop.

Greet bleef alleen achter.

En ze zei bij zichzelf de woorden na, die haar zusje pas zong; en die woorden riepen haar het beeld der lieve moeder weer voor den geest en het was haar, alsof ze aan haar boezem kon uitschreien al haar

verdriet; alsof de weg naar den genadestroom vlak en effen voor haar lag.

Toen ze opstond, was er kalmte op haar gelaat te lezen.

Ze had opnieuw kracht ontvangen.

HOOFDSTUK XIII.

In eigen Kracht.

Toen Steven 's avonds thuiskwam kon hem het voorgevallene van dien dag kwalijk onbekend blijven. Al kreeg hij ook den brief zelf niet te zien, grootvader deelde hem den inhoud mee en noodigde hem uit, eerlijk te bekennen, wat er op den bewusten Zaterdagavond was gepasseerd.

't Viel hem zwaar, daarop een antwoord te geven. Liever had hij 't maar voor zich gehouden. Hij was al blij, dat 't achter den rug lag; had er graag met geen woord meer van gerept en zich voorgenomen door zijn gedrag te toonen, hoe zijn beloften, gisteren afgelegd, hem ernst waren. Maar nu moest hij er wel op terug komen. Hij kon niet loochenen, dat hij zeer verkeerd had gedaan en zich slecht had gedragen. Maar dat eerlijk voor Grootvader en Gree te bekennen, nee, dat was te veel gevergd. En toen dan ook, in zeer verzachtende termen het verhaal van het voorgevallene volgde, zorgde Steven verontschuldigingen genoeg bij te brengen. De toestand waarin hij had verkeerd, Brams en Heins ophitsende woor-

den, oom Barends' prikkelende minachting moesten zijn daad vergoelijken. En bovendien, hij had immers oom Barends feitelijk niet aangeraakt; bij bedreiging was het gebleven en het was dus niet dan overdrijving van „meneer" Barends zóo over het gebeurde te schrijven.

Zwijgend hadden zoowel grootvader als Greet naar zijn bekentenis, die meer had van een verdediging, geluisterd.

En toen hij uitgesproken had, blééf Greet zwijgen. Zij wilde, waar zij zoo weinig met Steven in jaren verschilde, hem niet verbitteren door haar spreken.

Maar grootvader zweeg niet.

En over zijn lippen kwamen ernstige woorden van vermaan. Streng keurde hij Stevens gedrag af en hij bracht hem met een enkele toespeling onder het oog, hoezeer zijn daad zijn moeder zou bedroefd hebben, hoe hij bei zijn ouders te schande had gemaakt, en Greet's taak ten zeerste had verzwaard.

Maar naast de bestraffing kwam ook het woord van liefdevolle terechtwijzing; dat Steven de kracht, om tegen de zonde en verleiding te strijden, mocht zoeken niet in zichzelf, maar bij God.

Steven zweeg.

Hoe kon hij hierop antwoorden.

Grootvader begreep hem niet! Grootvader bekeek hem heelemaal verkeerd. Hij kon niet inzien, dat, wat hij gedaan had, nu zoo erg was. En immers, het zou niet weer gebeuren; had hij dat gisteren niet

reeds beloofd? Hij zou zwijgen, maar door zijn daden toonen, dat ze op hem aan konden!

Grootvader bemerkte wel, dat zijn woorden weinig invloed op Stevens hart oefenden. En Greet ontging het evenmin. Ze kon in Stevens herhaling: „'t Zal niet meer gebeuren,“ geen enkel spoor van berouw zien.

Nauwelijks was de avondmaaltijd geëindigd, of Steven begaf zich ter ruste. Maar den slaap kon hij niet vatten. Zeker, grootvader en Greet namen dat veel te hoog op; maar toch, in zijn hart bedroefde 't hem, dat Greet door zijn toedoen zóó van Duinoord wegraakte, want hij hield wezenlijk veel van haar. Maar dan wierp hij alle schuld weer op oom Barends, op Bram, op ieder, behalve op zich zelf. Och, als het maar een paar weken verder was, dan zouden ze thuis wel zien, dat hij zijn beloften gehouden had en het drukkende gevoel, dat hem nu bezwaarde, zou verdwenen zijn.

Steven bevond zich op een gevaarlijken weg, te gevaarlijker, omdat hij het zelf niet inzag.

Het was hem een dubbele verlichting toen hij den volgenden morgen weer naar zijn werk kon.

Het werk zou hem wel afleiding geven en hoe minder hij nu thuis moest blijven, hoe liever het hem was.

Op het werk ontmoette hij, gelijk vanzelf spreekt, Hein, die bij denzelfden patroon in dienst was, en die hem sinds Zaterdagavond telkens zocht aan te klam-

pen. Steven toonde zich echter in 't geheel niet toeschietelijk; integendeel, hij bleef hem met opzet uit den weg en antwoordde hem niet op zijn praatjes.

Maar moeilijker werd zijn toestand, toen den volgende dag ook Bram zich op het werk vertoonde. Er moest meer volk aan 't werk gesteld worden, wilde de aannemer op tijd klaar zijn en zoo lukte 't Bram in gezelschap van Steven te komen. Hij was vast besloten dezen niet meer los te laten. Hein zou helpen, daar kon hij op rekenen. En tegen beider invloed zou Steven immers niet bestand zijn.

Toen het schafttijd was, zocht Steven een stil plekje om zijn middagmaal te gebruiken. Bram nuttigde dit altijd in een herberg, dus zou hij rustig kunnen zitten. Ditmaal echter scheen Bram van zijn gewoonte af te wijken.

Al spoedig zetten Bram en Hein zich in Stevens nabijheid neer.

Een flesch, door Hein meegebracht, werd telkens aangesproken en eindelijk onder een grap ook Steven aangeboden.

Een donkere blik en minachtend gebaar was het eenig antwoord van dezen.

Dit wekte echter in niet geringe mate den spotlust der twee op.

„Wel broertje, nog altijd boos?" sarde Bram. „Zeker 't restje van de bui van Zaterdagavond!"

„Je begrijpt, wat een preek hij heeft moeten aanschouwen, Bram," komt Hein er tusschen. „Denk eens

aan, jongen, zoo'n zedige zus en zoo'n heilige grootvader!"

Steven voelt zich in staat het tweetal 't een of ander stuk gereedschap naar het hoofd te slingeren. 't Bloed kookt spoedig bij hem. En nu vooral, want hun spreken ergert hem geweldig: zijn zonde wordt hem in herinnering gebracht, zijn zuster en grootvader zijn 't mikpunt hunner lage spotternij.

Toch lukt het hem zich kalm te houden, al kost het groote moeite. Zoo vlug mogelijk verorbert hij zijn middagmaal. Danken zal hij nu maar niet: 't mocht hun spotlust nog maar meer prikkelen. Snel staat hij op, en zonder een woord te spreken, verwijdert hij zich.

Hij moet immers oppassen, dat hij geen nieuwe dwaasheden begint. Maar 't kost hem o, zooveel moeite. Hij voelt zich ook tegen die beiden niet opgewassen; was het Bram nog alleen; maar de laag gezonken Hein Bronders ontziet zich immers niet eveneens partij tegen hem te kiezen. Wat kan hij tegen hen beginnen? Hij is als het ware aan hun moedwil en willekeur geheel overgeleverd.

Hij voelt zich dan maar heel ongelukkig. En opnieuw komt het bittere gevoel boven: het gevoel van opstand tegen Gods bestel.

Zoo gaat de week voorbij.

't Gelukt hem tamelijk wel zijn vijanden te ontwijken en met een zekeren trots komt hij des Zaterdag op den gewonen tijd thuis.

Maar Greet en grootvader bemerken toch wel, dat hem iets scheelt. Met Em houdt hij zich zeer weinig bezig en liefst is hij maar wat alleen of houdt hij zich, alsof een of ander boek hem geheel in beslag neemt. Eigenlijk ziet hij tegen een gesprek op, bang als hij is, dat het gebeurde op de een of andere wijze er in betrokken zal worden.

Eene nieuwe week begint; voor Steven brengt de arbeid afleiding en verlichting. Zwijgend verricht hij zijn werk. De andere knechts vinden zijn handelwijze zeer zonderling: vroeger was Steven toch niet zoo in zich zelf gekeerd.

Hein Bronders en Bram schijnen hun plagerijen te hebben opgegeven; ze laten hem tenminste met vree. Elkanders gezelschap kunnen ze echter niet missen; steeds ziet men ze bij elkander en de betergezinden onder het werkvolk zien met weerzien, hoe de aan den drank verslaafde Bronders zich aan Bram hecht als een klit.

Voor al de laatste avonden zijn ze steeds samen. En wonderlijk genoeg is thans de kroeg niet het doel hunner uitstapjes; meermalen kan men ze den weg zien inslaan naar de minder druk bezochte buitenwegen. 't Is duidelijk, dat een of ander plan het onderwerp hunner langdurige en geheimzinnige besprekingen is.

Op zekeren morgen mist Steven, als hij op het werk komt, een beitel. Overal zoekt hij er naar, maar nergens is hij te vinden. En een gevoel van wantrou-

wen rijst bij hem, wanneer hij Bram weer in Bron-
ders gezelschap ziet, terwijl beiden zich houden, als-
of zij hem niet opmerken. Hij is er bijna zeker van,
dat een van beiden den beitel heeft weggenomen;
hij herinnert zich stellig, het gereedschap den vori-
gen avond in zijn kist te hebben gelegd en dezen
morgen heeft hij dadelijk gemerkt, dat alles onderst-
boven gegraaid was. Hij wil evenwel niets vragen,
daar 't immers vergeefsche moeite zou zijn en wel-
licht maar aanleiding zou geven tot nieuwe onaan-
genaamheden.

Als het schafttijd is geworden zoekt hij, als naar
gewoonte, een plaatsje, waar hij zijn eten kan ge-
bruiken en na dit gedaan te hebben, strekt hij zich
languit op wat krullen neer. 't Is buiten niet bijzonder
aangenaam: de regen valt in stroomen en hier is hij
rustig en alleen. Als hij zoo eenigen tijd gelegen
heeft, hoort hij voetstappen. In een fluisterend ge-
sprek gewikkeld, gaan Hein en Bram Sanderse hem
 rakelings voorbij, zonder hem op te merken. Steven
kan niet verstaan, waar zij het over hebben en het
kan hem eigenlijk ook niet schelen; maar plotseling
scherpt hij zijn ooren, want duidelijk hoort hij den
naam Barends uitspreken. Onwillekeurig licht hij het
hoofd wat op: deze beweging ontdekt den twee fluis-
teraars zijn tegenwoordigheid.

Dadelijk staken zij hun gesprek en wisselen met
elkander blikken van verstandhouding. Steven is op-
merkzaam geworden; hij kan echter niets meer ver-

gen, maar zich bovendien oogenblikkelijk verwijderd. Er is iets in dit alles, dat hem verontrust, en toch zou hij niet hebben kunnen zeggen, waarom. hij niet hebben kunnen zeggen, waarom.

* *
*

„Duinoord" ligt tamelijk eenzaam.

Voor al nu in den donkeren nacht; de regen, die den heelen dag aanhield, klettert op de stoep voor het huis; gutst van het dak. De wind, aangestoven over de wijde watervlakte, opgerend tegen de steile duinen, werpt zich met volle kracht op de muren der villa, die onaandoenlijk blijken voor zijn geweld. Sombor en zwart rijst de huizinge, tijdelijk door haar bewoners verlaten.

Is dat knerpende geluid slechts een luik, dat misschien losraakte en knarsend op zijn hengsels draait? Opent zich de deur even en flikkert één oogenblik een lichtstraal bij het portiek? Glinstert een tijdlang schijnsel door een enkelen kier der stijfgesloten blinden? Is dat het beukend stormgeweld of de slag van een hamer?

„Nee, 't valt tegen. Alleen in dien lessenaar wat. Hier pak an, jii vier, ik zes."

„Gelijk op deelen, zeg ik."

„Vooruit dan, ieder vijf. En ik het kleingeld. . . ."

„Slokop!"

„Kom, er uit; ga mee."

Door de smalle deuropening vaart plots een hevige

windstoot, die zijn korten triomfkreet loeit door gangen en kamers.

„Doe dicht”

„De beitel?”

„Ligt op den lessenaar.”

Een schorre lach gaat verloren in den bulderenden storm, die opsteigert tegen de hooge muren, door den stortregen gegeeseld.

„Duinoord” ligt tamelijk eenzaam.

HOOFDSTUK XIV.

Diepe val.

Weer was een Zondag voorbijgegaan. En weer had Steven des Zaterdag een overwinning behaald: hoe ook Hein Bronders en Bram hem trachtten mee te troonen naar de kroeg, hij had hen weerstaan. 't Was eigenlijk vreemd, hoe die twee de laatste dagen jegens hem veranderd waren. Ze schenen hun tactiek gewijzigd te hebben; hadden ze hem eerst links laten liggen, nu wilden ze hem telkens weer in hun drinkgelagen betrekken. Geld was geen bezwaar; neen, Steven hoefde daar niet bang voor te zijn; zij zouden betalen. Och, dien eersten keer was het immers maar een grap geweest, maar nu kon hij er vast op rekenen, dat het hem geen cent zou kosten. Maar Steven had ternauwernood naar hun praat geluisterd, en was stil zijns weegs gegaan. Dit scheen den beiden bondgenooten tegen te vallen, „maar geen nood,” stelde Bronders Bram gerust, „hij loopt toch in de val.”

Steven bemerkte wel, dat die twee iets bijzonders in hun schild voerden tegen hem, maar hij kon niet doorgronden, wat het mocht zijn. 't Beste leek hem

maar, zijn eigen gang te gaan en zich van beiden niets aan te trekken.

Met aanmerkelijk lichter hart spoedde hij zich dus des Zaterdag naar huis; niet alleen was zijn weekgeld nog heel, bovendien bracht hij de welkome boodschap mee, dat zijn loon met een gulden was verhoogd; hij voelde het als een geringe vergoeding voor het verlies in de inkomsten, dat hij door zijn dwaasheid tegen den heer Barends, had veroorzaakt.

Deze kleine voorspoed had hem wat opgemonderd; hij voelde zich minder onnut, meer een steun in den rampspoed, dien zij leden. Het sterkte hem in zijn voornemen zijn eigen weg te gaan, het beschaamde, naar hij zich wijs maakte, grootvaders vermaningen. Dubbel zou hij zich inspannen, zich bekwamen in zijn vak en dan, och zouden ze dan zelfs de hulp van oom Barends nog wel noodig hebben? Mocht hij er niet trotsch op gaan, dat hulp van die zijde dan heelemaal overbodig zou zijn? Zou hij er nog langer spijt over behoeven te gevoelen, dat hij dien bewusten avond de hand tegen zijn oom had opgeheven; begon hij er zich juist niet te meer onafhankelijk door te gevoelen; en had Barends het niet dubbel en dwars aan hen verdiend?

Zoo verontschuldigde Steven zijn kwaad; zoo misleidde hij zich meer en meer. En hoe verder hij zijn gedachten in deze richting den vrijen loop liet, hoe minder behoefte hij gevoelde aan Gods ontferming;

hoe zwakker het besef van schuld bij hem werd en hoe vormelijker zijn bidden.

De Maandag was weer aangebroken.

Van Bram en Bronders was geen spoor te zien; stellig bracht de laatste den dag door bij de flesch; waar Bram bleef, was niet te gissen.

Voor Steven was de afwezigheid dier twee een ware opluchting; met een opgeruimd gemoed verrichtte hij zijn werk, door geen sarrenden blik verbitterd of verleidende lokstem ontrust.

Het werd dien avond wat later dan gewoonlijk: er moest een karweitje af en de duisternis begon reeds te vallen, toen Steven zich met het overige werkvolk huiswaarts begaf.

Al spoedig had hij den weg naar huis ingeslagen; reeds had hij de eenzame buitenwijken der stad bereikt. In zijn zak had hij een beitel gestoken, om dien thuis wat aan te zetten. Haastig stapte hij voort.

Daar ziet hij in de vergrauwende straat twee personen, die klaarblijkelijk te veel gedronken hebben. Steven herkent in hem Hein en Bram Sanderse. Deze hebben hem eveneens bemerkt; ze houden op hem aan. Hij tracht hen te ontwijken; maar ze versperren hem den doortocht.

„Hé Steefie!” en Hein grijpt hem bij den arm, „Zoo'n haast toch niet?”

„Laat me door,” zegt Steven. „Ik moet naar huis; 'k heb geen tijd.”

„Kom,” valt Bram in, „en waarom wou-je zoo'n

haast hebben. Als je naar huis gaat, loop-je in de val. . . ."

Steven zet verbaasde oogen op. Hij voelt een groote onrust zich van hem meester maken.

„In de val?" stottert hij. „Waarom?"

„Och, wat een heilig boontje ben jij."

„Nou wat is er dan?" en er klinkt angst en boosheid in Stevens stem.

„Zeg," komt Bram met valsch-loerende oogen, „zeg, weet-je, dat je mooie oom vandaag weer thuis gekomen is." En een onaangename lach vergezelt de woorden.

„En wat zou dat? Wat kan mij dat schelen?"

„Zeg," vervolgt Bram, „en weet-je, dat-ie dadelijk na zijn thuiskomst om de politie is geweest?"

„Om de politie?"

Steven weet zelf niet, hoe het komt, maar de spottende, tergende blikken van Bram en Hein spellen hem iets vreeselijks.

„Ja, om de politie. Er was ingebroken op Duinoord. . . ."

„Laat me door," zegt Steven, „wat kan 't mij schelen; wat heb ik er mee te maken?"

„Hoort 'm eens," en Bram duwt Hein met den elleboog aan, dat deze nog sterker begint te waggelen. Beiden barsten in een weerzinwekkend gelach uit.

„Nou, wat is er?"

Stevens lang verkropte ergernis komt los. Al is

hij tegen die beiden niet opgewassen, hij wil hun speelbal niet langer wezen. „Wat is er?” en dreigend fonkelen zijn oogen; terwijl hij instinctmatig de hand slaat aan den beitel, als wil hij zich verdedigen.

„Wat er is, zou jij niet weten, zeg!” grinnikt Bram.

„Ik, wat?”

„Wel, wie er ingebroken heeft!”

't Is, als begrijpt Steven nòg niet, waarvan ze hem betichten.

„Wat moet ik weten. . . .?”

„Nee maar, je houdt je goed hoor! 't Zal je toch niet helpen, maat.”

En weer klinkt het sarrend lachen uit beider mond.

't Wordt Steven àl wonderlijker om 't hart.

't Bloed stijgt hem naar 't hoofd.

„Zeg òp, dronkenlap!” en zijn hand houdt den beitel, thans te voorschijn gehaald, stevig omkneld.

„Kijk 's, Hein, hij heeft er nòg een. . . .”

„Wàt?”

„Een beitel.”

„Ja, die andere heb jij zeker gestolen hé?”

Steven heeft alle bedachtzaamheid verloren. Zijn vermoeden spreekt hij als zekerheid uit.

„Gestolen? gestolen? Wie weet er meer van stelen zeg, jij of ik?” En Bram duwt zich in dronkenmanskoppigheid tegen Steven aan.

„Ik van stelen?”

„Ja jij; daar pas heb ik je anderen beitel gezien, hoor. Maar ik heb 'm niet. Ze hebben 'm gevonden op

den geldlessenaar van je oom, op Duinoord. Ik zag er den veldwachter, mee uit 't huis komen; 't was de jouwe, zeg ik je!"

„Wou je zeggen, dat ik heb ingebroken, dat ik gestolen heb?" sist het van Stevens trillende lippen.

„Wie anders, schijnheilige bedrieger...."

't Is, als spatten in Stevens hersens vonken; zijn oogen flikkeren van woede; en met een stem, heesch van opwinding, schokt het over zijn lippen, terwijl hij dreigend de vuist verheft:

„Durf dat.... nòg eens.... zeggen...."

„En waarom niet," smaalt Bram. „Zeker, en 't heele dorp zal 't morgen weten, dat je...."

Hij kan niet verder spreken.

Stevens linkerhand grijpt hem naar de keel.

„Zwijg!" krijscht hij.

„Voor jou?" en Bram rukte zich los. „Voor jou? Gemeene dief...."

't Woord besterft hem op de lippen.

Buiten zichzelf van woede heeft Steven hem op 't eigen oogenblik een slag met den beitel toegebracht....

Zonder een kreet te slaken stort Bram neer.

Stevens beitel is met bloed bekleet.

Kletterend valt het gereedschap op de steenen.

Hein Bronders tracht zich op Steven te werpen. 't Is dezen, of een bloedroode nevel hem omringt; of duizenden handen zich naar hem uitstrekken; of vele krijschende stemmen hem in de ooren klinken....

„Moordenaar!”

Verbeeldt hij 't zich, of roept iemand het werkelijk?

Een ontzettende angst vermeestert hem. Zijn hart dreigt stil te staan, zijn adem te stokken. . . .

Als door duizend vervolgers nagezeten, wendt hij zich plotseling om en ijlt met woeste vaart van de noodlottige plaats weg. . . .

Vergeefs is dien avond het wachten in de duinwoning.

HOOFDSTUK XV.

Gissingen.

Den volgenden morgen heerscht groote beroering in 't visschersdorp.

Er is dan ook wel een oorzaak voor.

Nog nauwelijks bekomen van de ontdekking, dat op „Duinoord” is ingebroken, hoort men allerlei wonderlijke geruchten omtrent Bram Sanderse. Heel laat in den nacht is deze met een rijtuig thuis gebracht tot groote ontsteltenis zijner moeder, die reeds in doodelijke ongerustheid verkeerde. En in welken toestand verkeerde Bram! Een tamelijk diepe wonde in den rechterschouder had hem veel bloed doen verliezen. In de stad voorloopig verbonden, had men hem, op zijn eigen aandringen, naar huis vervoerd. De wonde bleek niet levensgevaarlijk en wanneer alles een geregeld verloop had, zou hij er nog goed afkomen. Het had echter weinig gescheeld, of het wapen had edele deelen geraakt; nu was zich rustig houden en de wonde tijd geven te genezen het eenige, wat hem door den geneesheer werd gelast.

Hoe had hij deze verwonding opgelopen? Had hij in zijn dronkenschap ruzie gezocht en was een snijpartij het gevolg geweest? Wie was de dader? Deze vragen, hem door den dokter gedaan, waren door Bram zeer verward beantwoord; op de laatste was hij het antwoord geheel schuldig gebleven.

Toen Steven den noodlottigen houw had toegebracht, was Bram, zonder een kreet te slaken, neergestort. Zeker was hierop de toestand van dronkenschap, waarin hij verkeerde, als ook het onverwachte en hevige van den aanval niet zonder invloed geweest. Bronders voelde zich door 't voorgevallene plotseling geheel ontnuchterd; had hij zich op Steven willen werpen, het was hem niet mogelijk geweest, dezen te grijpen; Steven was in een oogenblik buiten zijn bereik en in de duisternis verdwenen.

Wat stond hem nu te doen?

De hulp der politie gaan inroepen? Hoe graag hij het overigens ook uit vijandschap tegen Steven gedaan had, thans had hij gegronde reden, deze, als het eenigszins mogelijk was, er buiten te laten. Intuschen kon Bram daar niet blijven. Bronders woonde in dit stadsgedeelte. Met veel moeite wist hij Bram, die spoedig wat bij kwam, in huis te krijgen. Een dokter werd ontboden; de wonde onderzocht en voor niet-gevaarlijk verklaard. Ook Bram wilde tot elken prijs de politie er buiten houden; hij voelde, dat zijn eigen veiligheid mee op het spel stond. De dokter was zoo vriendelijk den gewonde op diens dringend

verzoek naar de woning zijner moeder te vervoeren.

Maar dit alles kon in een dorp niet onbekend blijven.

Ofschoon niemand er het rechte van wist, gaf ieder er toch zijn meening over ten beste. Och, men verwonderde er zich nu juist zoo sterk niet over; het was immers bekend, dat Bram, in den laatsten tijd vooral, zich slecht gedroeg. 't Was altijd een doer niet en deug niet geweest en medelijden vond hij dan ook bitter weinig; zijn moeder zooveel te meer. Een enkele, heel nieuwsgierige, wendde deelneming en belangstelling voor en zocht de weduwe op; maar bleef even wijs.

't Eene nieuws verdrong dien morgen het andere. Steven Harmsma was gisterenavond niet thuis gekomen. Heel laat was Greet nog naar 't dorp geweest, om te informeeren, ten einde raad als ze was. Ze had bij vrouw Sanderse aangeklopt; Bram was immers op 't zelfde karwei? Maar haar smartelijke onrust vond geen stilling: Bram was dien dag thuisgebleven en was in 't geheel niet op 't werk geweest, en bovendien, ook hij was nog niet thuis gekomen.

Drie zeer gewichtige gebeurtenissen maakten nu het onderwerp uit van de verschillende gesprekken, die voor de buurvrouwen in elkaars huis of aan de deur, door de leegloopers op de kade, door de ambachtslieden op het werk gevoerd werden: de inbraak op „Duinoord", Brams verwonding en Stevens verdwijning. Maar niemand vermoedde, dat tusschen

deze drie gebeurtenissen een zeer nauw verband bestond.

De politiemacht van het vissschersdorpje was al heel gering: de reeds bejaarde veldwachter vertegenwoordigde ze geheel alleen. En er bestond ook weinig behoefte aan uitbreiding; behalve diverse boodschappen voor den burgemeester waren zijn ambtelijke bezigheden zeer gering. Trouw was hij op zijn post, om toezicht te houden op de jeugd, bij het in- en uitgaan der dorpschool, en voorts kon men hem meestal vinden op de kade waar hij de meest vriendschappelijke gesprekken voerde met hen, die daar op alle uren van den dag te vinden waren.

Nu echter gevoelde hij zich meer in zijn element. Had hij niet den burgemeester vergezeld bij diens bezoek aan Duinoord: het proces-verbaal daarvan had hem heel wat arbeid verschaft en de gedachte was bij hem opgekomen, dat zich thans een goede gelegenheid voordeed van zijn scherpzinnigheid te doen blijken; mocht het hem gelukken den dader op te sporen, hoezeer zou hij bij zijn dorpsgenooten in aanzien rijzen en de gunst verwerven van den rijken reeder!

Hoe evenwel den draad te vinden. Er was geenerlei bewijs van den dader; slechts de beitel kon een zeker spoor geven. Reeds herhaalde malen had hij dien beitel in handen gehad, bekeken en betast; maar het was en bleef een beitel en niets meer.

Daar schoot hem eensklaps een gedachte door het hoofd.

Zeker, zóó moest het zijn; het kon niet anders.

De zaak wordt hem zoo duidelijk als de dag. Steven Harmsma moet de dader wezen; zijn beitel is het, daarvan zal hij zich spoedig overtuigen; zijn plotselinge verdwijning op den eigen avond, dat de diefstal ontdekt is, heft den laatsten twijfel bij hem op. Hij zal de Harmsma's opzoeken en het volle licht zal hij in deze duistere zaak weten te ontsteken.

HOOFDSTUK XVI.

„Al uw Golven en Baren”

De toestand in de duinwoning scheen thans wel benarder dan ooit. Hadden de laatste weken vooruitzicht geboden op gunstiger tijden; had vooral Stevens gedrag het zusterhart verheugd en goede hoop gegeven voor de toekomst, thans leek het wel of zwarte onweerswolken een vreeselijke uitbarsting spelden. Hoe het Greet en Grootvader te moede was laat zich gevoelen. Wat verschrikkelijke nacht, die nu voorbij was gegaan. En welk een pijnende en benauwende morgen, nu de lang verbeide nog niet verscheen. Greet's gang naar het dorp, nu reeds herhaalde malen, bleef telkens vruchteloos en in haar hart gróeide de angst. Geen geruststellend woord van den oude beurde haar op en zelf kon zij er thans geen vinden voor hem. Het ongeduldig vragen van Em, voortdurend weer, waar Steven bleef, verzwaarde haar verdriet.

Wat te doen? Ze voelde zich nu geheel machte-
Door donkere Dagen.

loos; 't leek of al haar moed verdwenen was. Ze had geen zin in haar werk, en zat werkeloos bij tafel. Geen stem werd vernomen; zelfs de kleine was onder den indruk van wat gebeurde; grootvader zat peinzend op zijn oude plaats en schudde af en toe het oude hoofd, dat tevergeefs de oplossing trachtte te vinden van dit raadsel.

Plotseling schrikken beiden op.

Een stap wordt vernomen bij de deur.

Ze hebben in hun gepeins niemand zien naderen. Zou het Steven zijn?

Maar als de deur haastig wordt opengerukt, komt wreede ontuchtering.

Op den drempel vertoont zich de gestalte van den veldwachter.

Greets eerste gedachte is, dat Steven een ongeluk is overkomen. Angstig, over alle leden bevend, staat ze op en de vraag zweeft haar op de lippen, die zij toch niet durft uitspreken, of de man der wet iets van Steven weet.

Een korte groet, niet overvriendelijk, klinkt hun tegen, en nauwelijks hebben ze tijd gehad een weder-groet te prevelen of, vergezeld van een loerenden, wantrouwenden blik, komen den veldwachter de woorden over de lippen: „Zeg 's, waar zit Steven?”

„Och,” valt Greet uit, „als we 't maar wisten. Sinds gisterenavond zitten we al in de grootste ongerustheid. 'k Ben al verscheiden malen naar het dorp ge-

weest, naar zijn baas, maar niemand weet er iets van. . . ."

„Niemand? niemand?"

„Wat meen-je, veldwachter?" vraagt de oude Harmsma.

„Kom," herneemt de aangesprokene, „hou-je niet dom. Als je ook al niet mag weten, wáár hij zit, je weet dan ten minste toch, wel, wáárom hij niet voor den dag komt."

De oude is een en al verbazing. Verbazing niet alleen, ergernis.

„En als we 't wisten, zouden we ons dan zoo ongerust maken. Wat denk je van ons?" en zijn oude drift, zoo licht ontvlambaar, komt weer boven.

Greet staat bevend toe te luisteren.

„Juist," zegt veldwachter Bras, „k dacht het wel, dat jullie zouden ontkennen of voorwenden, er niet van te weten; maar 't zal niet baten. Kijk eens," vervolgt hij, en haalt van uit zijn borstzak een beitel te voorschijn; „ken je dien?" En tegelijkertijd brengt hij het stuk gereedschap plotseling vlak onder Harmsma's oogen.

En deze herkent den beitel dadelijk. 't Was die van Steven; zou hij dien niet kennen! Elk stuk was zoo moeilijk verkregen; Steven was er zoo trotsch op, zijn gereedschap in orde te houden! Hoe vaak had Harmsma zijn kleinzoon er niet mee bezig gezien; en daarenboven door enkele kleine bijzonderheden van het voorwerp was vergissen onmogelijk.

„Nu?" klinkt 't triomfeerend van Bras' lippen.

„Die is van Steven," klinkt kalm het antwoord.

„Juist, juist. Zooals ik vermoed heb. En weet je, waar die vandaan is gekomen?"

„Hoe zou ik?"

„Van den lessenaar van meneer Barends. Je weet, daar is verleden week ingebroken en deze beitel lag boven op den opengebrokeu lessenaar."

„Onmogelijk!"

Greet en grootvader roepen 't woord gelijkelijk.

„Kom, kom," herneemt Bras, valsch lachende, „'t is nu mooi genoeg; zeg me maar, waar de jongen zit. 't Heeft nu lang genoeg geduurd."

„Je wilt toch niet beweren . . . ," brengt de oude uit, terwijl een grauwe kleur zich over zijn gelaat verspreidt, „dat . . ."

„Zeker, ik beweer, dat Steven de dief is!"

't Is Greet, of alles voor haar oogen begint te draaien. De kopjes op het tafelblad rinkelen onder de aanraking van haar zenuwschokkende handen.

„Leugens," schreeuwt Harmsma. Dàt wil, dat kàn hij niet denken van Steven. Zeker, zwak is hij wel, maar niet slecht.

Bras haalt de schouders op.

„'t Gewone praatje," zegt hij. „Maar dat zal me intusschen niet weerhouden mijn plicht te doen."

„En die is?"

„Te onderzoeken, waar de deugniet zit of waar hij het gestolene heeft verborgen."

Toorn vlamt uit de oogen van den oude. Maar de smeekende blik van Greet beteugelt hem.

„Ga je gang.”

„Dat zal ik.”

De kleine ruimte is spoedig afgespeurd. Van Steven niets te ontdekken, natuurlijk niet. Maar, wie weet, levert zijn huiszoeking geen nader bewijs voor de schuld van den verdachte. Want, hoe boud Ras ook moge spreken, meer dan een verdenking is het toch niet.

De veldwachter is teleurgesteld. 't Is, alsof hij het gevoelt, deze menschen zijn in geen en deele voor zijn onderzoek bevreesd. Zou hij zich toch vergist hebben? Maar die beitel dan?

Plotseling valt zijn oog op een papier, dat uit een vaasje op het oude kabinet steekt. In 't volgend oogenblik heeft hij het in handen. Hij werpt een zegevierend blik op Greet en grootvader, die hem vol verwondering aanstaren.

Bras heeft het muntbiljet in de handen, dat het beleedigende briefje van voor veertien dagen vergezeld. 't Zat daar goed bewaard tot de heer Barends zou teruggekeerd zijn en dan zou Harmsma het hem direct terug zenden: ze wilden immers geen aalmoes van hem!

„Zul je nu nog ontkennen er iets van te weten?” snijdt spottend de stem van Bras door de stilte heen.

Nog begrijpen de aangesprokenen de bedoeling niet.

Ze staren hem nog steeds met bevreemding aan.

Bras neemt dit voor een bekentenis op.

„Ja, beken maar; tegenspreken baat niets meer.”

„Maar wat wil je toch?”

„Je schijnt me maar moeilijk te kunnen vatten; welnu, ik zal je wat op stap helpen. Uit den lessenaar van mijnheer Barends, waarop Stevens beitel werd gevonden, zijn, behalve eenig kleingeld, tien biljetten van f 10.— vermist; en dit is er één van”

„Nee,” valt Greet beslist in; „dit is het onze, tenminste” Ze herinnert zich, dat ze het nooit als hun eigendom zouden willen beschouwen.

„Tenminste?”

Greet zwijgt. Moet ze dat alles aan Bras vertellen?

„Veldwachter,” komt Harmsma, „dat is 't onze. Laat het liggen!”

„Ik neem het in beslag,” beslist Bras.

Grootvader voelt 't vruchteloze van zijn verzet. Ook komt het Stevens zaak niet ten goede; hij moet bovendien erkennen, dat de schijn geheel tegen hem is.

Bras vertrekt.

Nog dreigender is thans het onweder; neen het is al losgebarsten, met huilend geweld en het zweept de wateren op, zoodat in grootvaders hart de noodkreet rijst: Heere behoed ons, wij vergaan!

Niet genoeg, dat Steven verdwenen is; thans de verdenking van diefstal erbij! En dat juist tegenover

oom Barends! Zeker die zal 't dadelijk gelooven; en nieuwe vernederingen staan te wachten.

De eene smart verdringt de andere; Greet lang verkropt verdriet geeft zich lucht in een hartverscheurend geschrei, zoodat Em zich angstig tegen haar aandringt en met haar kleine handen liefkoozend over Greet's hoofd strijkt.

Harmsma kan het niet aanzien. Zijn moedige trouwe Greet! En hij legt zijn oude, bevende hand op haar schouder.

„Schrei maar uit, kind!”

„O Grootvader, 't is zoo hard, zoo vreeselijk hard....”

„Zeker, Greet, kind, dat is 't,” en zijn stem heeft zulk een weeken klank, dat Greet het hoofd opheft en hem aanziet.

Hij kan haar niet troosten, haar leed en 't zijne niet wegnemen.

Ook hij dreigt te bezwijken onder de nieuwe slagen.

Maar is dan zijn God niet de rotssteen zijns harten en zijn deel der eeuwigheid? En zacht zegt hij:

„Laat ons bidden, Greet!”

„Ja grootvader, ja.”

HOOFDSTUK XVII

Miskende IJver.

In triomf spoedt Bras zich naar Duinoord.

Hij heeft bepaald zichzelf overtroffen. Zeker, dat zal zijn aanzien verhoogen, dat zal hem in de algemeene achting doen rijzen, beeldt hij zich in. Dat hij zoo voorspoedig zou zijn; het bewijsstuk der schuld zelfs in handen zou krijgen, het onweerlegbaar bewijs, neen, dat had hij zich toch niet voorgesteld. En nu, 't schijnbaar onmogelijke is hem gelukt. Wat die oude Harmsma opspeelde! Wel ja, die fijne bedrieger. Maar hij zou ondervinden, dat ze tegen hem, Bras, niet waren opgewassen.

Eigenlijk kwam er nog iets bij. Bras kon de Harmsma's niet zetten. 't Was al een oude veete. Harmsma had Bras wel eens op zijn plicht gewezen, als deze zijn tijd doodde met praatjes te maken met leegloopers, terwijl de kwajongens door hun baldadigheid schade veroorzaakten aan schip en tuigage. En dat had Harmsma op zijn gewone, driftige manier dan gedaan, in ongezouten zeemanstermen. Daarom had Bras Harmsma eigenlijk nooit goed kunnen zetten. Niet, dat hij hem ooit gezocht had, och nee; maar 't

was hem toch niet ongevallig, dat hij op deze wijze hem nu eens beet had. Hij gunde 't hem van harte.

Bras was een van die menschen, die zich kunnen vermaken in andermans leed; die meenen, dat de val van anderen hun eigen verhooging is.

Spoedig heeft hij Duinoord bereikt en schelt aan.

Keetje, die de deur opent, is onthutst over de verschijning van den veldwachter, die heel gewichtig doet en haar gelast, mijnheer Barends een oogenblik belet te vragen.

Bras wordt in het kantoor binnengelaten en neemt tegenover den rijken reeder een onderdanige houding aan. Hoe verschilt déze Bras van den Bras van zooeven.

„Wel?" informeert Barends na korten wedergroet.

„Ik heb een gewichtige ontdekking gedaan," zegt Bras met een zegepralend gezicht.

„Me dunkt, dat je daar dan allereerst mee bij den burgemeester behoort te zijn," klinkt 't hoog. „Of heeft die je gestuurd?"

„Ja . . . , nee meneer Barends; maar als u even hooren wilt, ik ben den dief op 't spoor."

„Had 'm dan gepakt." Meneer Barends is niet in een opgeruimde stemming; iets, wat hem meer overkomt.

„Dat kon ik niet, meneer. De dief is gevlucht. Maar ik weet, wie 't is."

Barends wordt toch nieuwsgierig. Want hij heeft zich wel gehouden, of de diefstal hem eigenlijk in 't

geheel niet veelbeteekenend voorkwam; wat scheelde hem 'n honderd gulden meer of minder. Maar toch wil hij wel eens graag weten, wie in het dorp de brutaliteit heeft gehad, bij hem in te breken.

„Wie dan?”

De heele ontvangst valt Bras geducht tegen. Hij had zich voorgesteld, dat mijnheer Barends vol belangstelling zou zijn, hem als 't ware met vragen zou bestormen en zie nu aan, 't lijkt wel of hijzelf in verhoor wordt genomen. Toch bemerkt hij, dat nu Barend's nieuwsgierigheid is gaande gemaakt. En hij geniet van die kleine overwinning, als hij antwoordt: „Steven Harmsma uit de duinen.”

Bras ziet, hoe mijnheer Barends van kleur verandert; hij leest heftigen toorn in de oogen van den reeder, die scherp op hem gericht zijn. Hij begrijpt niet, welke pijnlijke wonde zijn woorden hebben geslagen.

Want dat hebben ze gedaan.

Vooreerst, dat hij nu door zijn zusters zoon, die hem kort geleden zoo smadelijk behandelde, werd bestolen; maar in de tweede plaats, hoe, in verband met dit feit, de familiebetrekking, waarover hij zich zoo zeer schaamt, en die hem zoo hindert, weer het onderwerp zal worden van vele gesprekken. Welk een knak voor zijn trots, wat 'n vernedering voor zijn hoogmoed. Dat moet voorkomen. Gelukkig, Bras, is regelrecht naar hem gekomen. En met Bras zal hij 't licht klaarspelen.

Evenwel, zijn voorzichtigheid verlaat hem niet.

„Steven Harmsma, zeg je? En hoe weet je dat?”

„Mijnheer herinnert zich, dat op den lessenaar een beitel werd gevonden? Welnu, die behoort aan Steven.”

„Heb je bewijs?”

„Zijn grootvader heeft hem herkend en dat ook gezegd.”

„Verder?”

„Verder heb ik nog overtuigender stuk. U weet, dat uit den lessenaar, behalve eenig kleingeld, ook tien biljetten zijn ontvreemd van tien gulden?”

„Ja, welnu?” klinkt 't ongeduldig.

„Eén ervan heb in beslag genomen ten huize van den verdachte. Hier is het,” en bijna plechtig legt Bras het bewuste papiertje op de tafel.

Meneer Barends neemt het op en bekijkt het nauwkeurig. Dan staat hij op, haalt een boekje met aantekeningen uit een vak zijner schrijftafel en vergelijkt het nummer van het biljet met de genoteerde nummers van de verdwenen biljetten.

Onderwijl heeft Bras de oogen niet van hem af. Nu zal de dankbetuiging volgen; 't veelbegeerde plasdankje.

Mijnheer Barends sluit zijn aantekenboekje.

Hij geeft het biljet aan Bras terug.

„Je hebt je vergaloppeerd, Bras.”

Deze kijkt den reeder aan als twijfelt hij aan diens verstand.

„Maar meneer. Bij Harmsma zelf nam ik het in be. . . .”

„Best mogelijk, 'k wil het niet tegenspreken. Toch heb je je vergaloppeerd. Dit is geen van de vermiste biljetten.”

De verbazing van Bras klimt.

„Maar. . . .” begint hij weer.

„Kijk,” zegt Barends, en legt hem de lijst der nummers voor. „Kijk, hier heb je de nummers van de biljetten, die zich in den lessenaar hebben bevonden, alle tien. Dit is er niet bij.”

Bras kijkt terloops de cijfers na; eigenlijk meer om zijn figuur nog wat te redden.

„Zie-je?” zegt Barends.

Hij is blij, dat 't zoo loopt. Van dien kant heeft hij dus niets te vreezen; zijn naam zal in dat verband tenminste niet genoemd worden. Hij had zich reeds voorgenomen Bras het zwijgen op te leggen; nu valt het hem al zeer gemakkelijk.

Bras is geheel in de war.

„Ik meende toch. . . .” stottert hij, „'t was toch zijn beitel en hij zelf is ineens verdwenen. . . .”

„Verdwenen?” Mijnheer Barends weet er nog niet van. „Sinds wanneer?”

„Sinds gisteren avond.”

„Te meer bewijs, dat hij de dader niet is. Anders had hij zich immers al veel éér uit de voeten gemaakt.”

„En die beitel. . . .”

„Hoor eens Bras, je hebt 't mis. Dat is geen gestolen biljet. Breng het terug; er zit anders niet op. En zorg, dat de burgemeester er niet van te hooren krijgt, die zal er stellig niet mee ingenomen zijn, dat je 't alles op eigen houtje deedt,“ en Bras voelt zich 't biljet in de hand duwen.

Bras is danig uit het veld geslagen. Zijn kroon, die hij zich had gedroomd, blijkt een narrekap. Geheel beteuterd neemt hij het biljet aan.

„Kijk eens,“ vervolgt Barends tot den onthutsten veldwachter, „jij brengt dat ding terug en zwijgt er verder maar over. Ik begrijp, dat je 't alles met goede bedoeling deedt, en ik wil je moeite beloonen, maar rep er niet meer van en hoe minder drukte er nu verder over die affaire wordt gemaakt, hoe liever het me is. Bonjour Bras!“

Een oogenblik later staat Bras al bij de deur. De twee rijksdaalders, die hem in de hand werden gestopt, verzoeten wel eenigszins de bittere pil, die hij slikken moest.

„Als meneer zoo vriendelijk zou willen zijn, er met niemand over te spreken. . . .“ aarzelt hij nog even.

„Dat zei-ik je immers pas? Goeden morgen!“ Mijnheer Barends heeft de pen ter hand genomen en eenige boeken geopend.

Bras trekt na militairen groet af.

Barends zet zich aan den arbeid, blij, dat 't zóó is geloopen. Niet, dat hij Steven wilde sparen; maar kwamen zijn naam, zijn trots niet in 't gedrang?

Een heel onaangenaam werkje rest den veldwachter nu nog: het bewuste biljet terug te brengen. Maar 't moet. En de oude Harmsma zal het hem immers niet moeilijk maken. Hij zal maar dadelijk gaan.

Tot Greet's verwondering en nieuwen schrik treedt Bras opnieuw de woning binnen.

Grootvader heeft zich zoo juist met Em naar buiten begeven.

„Hier,” zegt Bras, en legt het biljet op de tafel, waartegen Greet, doodsbleek, leunt. „Hier is het terug. Ik heb me vergist. Dit is niet gestolen. Je doet me plezier en praat er met niemand meer over?”

Stom blijft Greet hem aanstaren.

„Nu?”

„Met niemand,” zegt ze werktuiglijk.

„Morgen!” 't Moet als een groet klinken en Bras verdwijnt.

Een oogenblik later komt grootvader met Em binnen. 't Biljet ligt nog op tafel. Greet vertelt wat gebeurd is. Geen van beiden begrijpen ze. Bij al hun leed komt toch de troost, dat die schande ten minste is afgeweerd. Maar dat biljet mag niet langer in huis blijven, hoe ook de armoe nijpt.

's Avonds reeds ontvangt de reeder het. Een kort briefje is er bijgevoegd, dat zijn aalmoes eenvoudig afwijst; verder geen woord.

HOOFDSTUK XVIII.

Zwervers.

Langs een stoffigen landweg beweegt zich een troepje muzikanten, vijf man sterk. Fel straalt de zon uit onbewolkten hemel. De hitte is ondraaglijk. Geen boom biedt schaduw. Aan weerszijden staan hoog de korenhalmen op de velden, roerloos; en de heete lucht trilt over de arenzee.

Bij de kromming van den weg, ginds in de verte, ontwaart het oog een groepje boomen, welks schaduwrijk loover een aangename rustplaats belooft. Wanneer de muzikanten er zijn aangekomen, werpen ze hun instrumenten dan ook spoedig op den grond en vlijen zich op het zachte gras behaaglijk neer.

Niet lang duurt het, of een van het vijftal haalt een flesch te voorschijn, waarnaar begeerige blikken worden geworpen.

„Heb je nog wat Kris?”

De spreker richt zich met de ellebogen wat op en kijkt den eigenaar van de flesch met verlangende oogen aan.

„Nou, veel is het niet, Gijs!” luidt het antwoord,

terwijl Kris met half toegeknepen oog den inhoud monstert, door de flesch in schuinen stand tegen het licht te houden. „Veel is het niet, jongen. Is de keel weer al droog, ja?”

„Kom, zeur niet Kris,” komen twee der anderen. „Schenk in!”

„Kalm, jongens, maak je niet druk met de warmte.”

't Is werkelijk te warm daarvoor. De anderen maken dan ook geen aanmerkingen meer. Ze kennen Kris; al hun praten zou maar een tegenovergestelde uitwerking hebben. Ze halen de schouders op en wachten hun beurt af.

Kris haalt een glaasje-zonder-voet te voorschijn uit een zijner zakken, schenkt voor zich in en de inhoud is spoedig verdwenen.

Dan houdt hij opnieuw de flesch tegen het licht en schudt met het hoofd.

„Zuinigjes aan maar, jongens. Gelukkig, dat de timmerman ze niet lust, zeg! Dat wint weer een portie uit.”

De „timmerman” schijnt 't niet eens te hooren. Hij is de jongste der vijf. Zijn rol bij de muziekuivoeringen beperkt zich meestal tot het ophalen der centen.

De overigen ledigen zwijgend bij beurten het glas en leggen zich dan oogenblikkelijk weer neer. 't Is inderdaad veel te warm om een gesprek te voeren, hoeveel lust Kris er ook in moge hebben.

Kris is de „directeur" van het gezelschap. Hoog staat hun kunst niet. Alleen Gijs, voor wien Kris den vereeerenden bijnaam van Mozrat heeft bedacht, kan op zijn viool wat draaglijks voortbrengen. Hun concerten geven ze steeds in de open lucht en 's avonds in de herbergen en als de opbrengst slechts voldoende is om van den eenen dag in den anderen te leven, zijn ze tevreden.

't Zijn zwervers van beroep. Ze weten van elkander heel weinig af. Kris schijnt de man te zijn, die de affaire drijft. Ieder der anderen ontmoette bij zijn intreden in den kring Kris reeds vóór zich. Een paar zien er echt „verloopen" uit; de beide anderen, Kris en Gijs, houden zich, in hun stand, voor een paar zeer fatsoenlijke kerels.

En de „timmerman"?

De „timmerman" is de jongste. Hij maakt nog maar eenige maanden deel uit van den kring. 't Schijnt, dat hij zich niet al te best kan schikken in dit afwisselend zwerversleven. En toch geeft hij 't niet op. Veel laat hij zich ook met de anderen niet in.

Terwijl de andere vier zich in hun volle lengte hebben uitgestrekt op den grond, zet hij zich op eenigen afstand van hen neer; hij leunt tegen den knoestigen eik, en staart werktuiglijk, met de handen onder het hoofd, den langen stofweg langs, welks hitte zij juist ontkomen zijn.

Vèr weg zwerven de gedachten van den „timmerman". Zijn ze eigenlijk wel ooit dichtbij?

Vèr, tot aan het strand van de vrije zee, waar, in de duinen een kleine woning staat. . . .

* *
*

Na den noodlottigen steek te hebben toegebracht, had Steven zich in dolle vaart verwijderd van de plaats zijner misdaad. Den beitel, die kletterend op de straat was gevallen, had hij als bij instinct nog opgeraapt en zonder zelf bijna te weten, wat hij deed, rende hij de eene straat uit, de andere in, wel zorg dragende de buitenwijken te houden. Waar hij terecht zou komen, liet hem totaal onverschillig; als in een roes ijde hij verder, gejaagd als in een wilden droom. Naderende voetstappen deden hem angstig zijwaarts wijken, onwillekeurig meed hij het licht der enkele lantarens.

Hij kwam slechts eenigszins tot rust, toen hij de laatste straat ontvlucht was en zich op een donkeren, eenzamen landweg bevond. Aan zijn linkerzijde hoorde hij het doffe bruisen van de zee; spoedig sloeg hij een zijweg in, die hem verder van haar afvoerde. Zijn loop had hij wat moeten minderen; de krachten begonnen hem te begeven, om langer den woesten ren vol te kunnen houden; maar nog steeds spoedde hij zich verder, zoo vlug zijn vermoeidheid hem veroorloofde. Slechts ééne gedachte bezielde hem, weg te komen, vèr weg. Het schorre geroep der vogels, het gefluit van rondvliegende meeuwen schenen hem seinen toe, die zijn vervolgers elkander gaven; nu

hoorde hij ze vóór, straks weer achter zich; 't was alsof een heel cordon van belagers rondom hem was getrokken. 't Angstzweet stond hem op 't voorhoofd, en, in weerwil van den guren Noordwester, had hij het heet, benauwend heet.

Hij liep maar steeds voort; zonder poozen, totdat eindelijk de krachten hem geheel begaven; de weg scheen heel afgelegen; geen enkel geluid trof zijn oor. Daar rees aan de zijde van den weg een donker gevaarte op; 't bleek een onbewoond huisje; geen lichtstraal kwam uit de gesloten blinden en het venster boven de deur was door steenworpen van baldadige jongens geheel verbrijzeld. Steven zocht de zijde, waar hij eenigermate tegen den wind was beschut en liet zich daar neervallen.

Hij kon niet meer. Geleund tegen den ruwen muur joegen hem allerlei schriktooneelen door den geest en indien zijn beenen hem den dienst niet hadden geweigerd, was hij stellig weer opgestaan en voortgevlucht.

Maar hij moest blijven zitten in schrikkelijke eenzaamheid. Nòg kon hij het zich niet indenken, wat eigenlijk was gebeurd, maar één ding stond met bangstigende zekerheid voor hem vast: hij was een moordenaar. En bij de wroeging over het bedreven kwaad, kwam de vrees voor ontdekking, voor vervolging. Zijn verhitte verbeelding toonde hem de geopende gevangenis, de schande der veroordeeling. Het hamerde in zijn hoofd, het joeg door zijn polsen;

alles warrelde in zijn ontsteld brein door elkander: Bram, Bronders, Greet, grootvader, oom Barends; en elke voorstelling was even schrikwekkend; beschuldigend. Het stormde in zijn hersens; het tuimelde en wielde alles door elkaar; 't was hem, alsof hij zich in een groote fabriek bevond, met vele machines in volle werking, waar alles bonsde, schudde, trilde, stampte, en terwijl hij een gevoel had, als werd hij door die duizenden raderen heen en weer geworpen, dreunde door al dat zoevend gegons een doffe galm: moordenaar, moordenaar . . .

Het bewustzijn verliet hem.

Toen hij weer bij kennis kwam en de oogen op sloeg, zag hij boven zich enkele sterren, die nog slechts een flauwen glans gaven, terwijl in het Oosten de kim rood was gekleurd.

Op eenmaal stond alles hem weer voor den geest.

Wat te beginnen? Terug naar huis, was onmogelijk. Maar waar dan heen? Zonder geld, zonder voedsel. Brandende tranen ontsprongen zijn oogen; rijkelijk stroomden ze. Zijn zonde stond hem in schrikkelijke helderheid voor den geest; heel zijn verkeerd gedrag der laatste maanden. Bidden? Neen, hij had er den moed niet toe. Hij voelde zich diep ellendig en verlaten. Hij moest 't maar alles opkroppen. En zijn misdaad werd een looden gewicht, dat zijn ziel drukte, dat zijn gebed verhinderde; een slagboom, die hem

scheidde van Greet, van Em, van Grootvader, van heel zijn vroeger leven, van God!

Ja, van God!

In eigen kracht had hij gestaan, gestreden. Niet pàs, maar reeds maanden achtereen. Zijn zonden verbloemd, allerminst beleden; voor zuster en grootvader niet, voor God niet. De gedachte om te bidden, zooals hij het vroeger vaak hartelijk kon doen, was hem vreemd geworden; daar was een scheiding gekomen tusschen God en zijn ziel: de scheidsmuur van onbeleden schuld! Hij had er zich overheen gewerkt, meer en meer; zich vertrouwd gemaakt met de gedachte, om door voorbeeldig gedrag, door nauwgezette plichtsbetrachting den smet weg te wisschen, dien hij op zichzelf, op vaders en moeders nagedachtenis wierp; zichzelf in eigen oog te reinigen van den blaam, die hem dekte. Want in 't diepst zijner ziel verachtte hij zichzelf om zijn lafheid, om zijn onstandvastigheid. Hij zou die overwinnen, zich kloek toonen en sterk en welhaast zou zelfs de herinnering aan zijn verkeerd gedrag verdwijnen. Steven had gedaan als velen: hij bouwde zich een huis van zelfvolmaking, en het stortte ineen als een kaartenhuis, toen maar even de storm van hartstocht opstak!

De gedachte aan schuldbelijden was hem vreemd geworden: zóó kon hij niet tot God naderen. En nu dan? Al zijn strijd in eigen kracht was uitgelopen op een smadelijke, schandelijke nederlaag en het pad, waarop hij de overwinning meende te gemoet te gaan,

had hem gevoerd in een afgrond van jammer! Kon hij dan nu het hart omhoog heffen tot God? Kon de bekentenis van misdaad, hem over de lippen; kon de bede om vergiffenis rijzen uit dit hart? Neen, deze zonde was te groot, dan dat ze hem vergeven werd.

En alléén zat hij daar met zijn loodzwaar leed. Hij scheen in dien enkelen nacht jaren ouder geworden.

Hij voelde zich diep ellendig. Nergens veilig. Zonder hulp. Verstooten van de menschen. Gescheiden van God.

De schrik, de vrees overmeesterde hem opnieuw. Hij tastte in den zak, werktuiglijk; zijn hand raakte den beitel aan; hij trok hem te voorschijn; er kleefde bloed aan. En opnieuw stond het schrikbaar visioen hem voor den geest, dat hem huiveren deed, dat hem schichtig de oogen deed opslaan en schuwspiedend deed rondblikken. Achter het huis liep een sloot, hij slingerde zijn wapen, dat zijn aanklager zou kunnen worden, er in. Maar hij was daarmee niet van den drukkenden last bevrijd, die hem neerboog; o, kon hij zóo van zich afslingeren zijn angst, zijn wroeging!

De natuur was na den stormigen nacht weer tot rust gekomen. Heerlijk gloeide het purper op uit de kim en kleine vederwolkjes, hooger aan den hemel, bloosden in warme zonnestreeking.

De stille majesteit van den voorjaarsmorgen oefende op den moeden zwerver weinig invloed uit; ze

vormde een schrill contrast met zijn eigen onrust en gejaagdheid.

Hij ging naar den slootkant en bette zich de kloppende slapen met het koele nat; hij streek de verwarde haren glad. Waar was hij? Achter zich, in het Westen, bemerkte hij de vage lijn der duinrijen; hij was er op aanmerkelijken afstand van verwijderd. Hij moest dus voort, naar het Oosten; de zon tegemoet. Vóór hem uit liep een grintweg, tamelijk breed, midden door de lage polderlanden, telkens gekruist door smallere, die er rechthoekig op stonden.

Moest hij niet voort?

Zou men hem zoeken? Hem achtervolgen? Zeker; hij had geen tijd te verliezen; verder moest hij, altijd verder. Hij sneed van een knotwilg een dikken stok; hij had behoefte te leunen; zijn beenen weigerden bijna den dienst; 't was de angst niet slechts, die ze zwaar maakte; hij voelde zich uitgeput door honger en dorst. In zijn zak vond hij eenige centen; 't was het luttele zakgeld, dat Greet, de goede, trouwe zuster hem elken Zaterdagavond had opgedrongen.

Zou hij straks het wagen in gindsch dorp een broodje te koopen, zou het niet al te gevaarlijk zijn? Werktuiglijk liep hij maar voort, zich reppend zoo veel hij kon. De zon was er al hooger gestegen en op den weg vertoonden zich telkens groepjes arbeiders, die zich naar den arbeid begaven. Als hij in hun nabijheid kwam, minderde hij zijn spoed, om geen argwaan te wekken en toch keek menigeen ter

sluiks om, wanneer men hem voorbij was; zoo schuw was zijn blik, zoo vreemd zijn gelaatsuitdrukking.

Hij kwam bij het dorp, maar meed het.

Hij durfde er niet door; sloeg een zijweg in, die er om heen leidde, en terwijl hij dreigde neer te storten van uitputting en vermoeyenis zette hij onverdroten zijn marsch voort.

Groepjes schoolkinderen kwam hij tegen; hun blij stemgeketter, hun dartelen en springen hinderden hem en hij was blij, als hij ze gepasseerd was.

Hooger rees de zon.

Steven kon bijna niet meer voort.

Hij was het dorp al lang voorbij; eindeloos ver en wanhopig recht bleef de weg zich uitstrekken.

Eindelijk zette hij zich neer ter zijde op het gras. Hij kon niet meer. Als wezenloos staarde hij den weg langs; keek, maar zag niet; luisterde en vernam niets; de vogels jubelden boven zijn hoofd; een kar knoerpte over den grintweg; hij merkte er niets van. De stok ontgleed zijn hand; hij raapte hem niet op. . . .

Zoo lag hij, half wakend, half droomend, toen eensklaps een stem in zijn oor klonk en een hand zijn schouder vatte.

„De jongen is dood-op, Kris," klonk een stem.

„Dood-op, Mozart; zeker, dood-op."

„Heb-je honger?"

Steven knikte toestemmend.

„En dorst? Hier, drink 's." Een flesch met water werd hem voorgehouden. Gretig ledigde hij die.

„Da's drinken, Gijs."

Verwonderd keek Steven om zich heen. In wat zonderling gezelschap bevond hij zich; onwillekeurig week even zijn angst.

Het brood, dat hem werd toegereikt, werd met minder graagte verorberd, dan de gevers verwachtten.

„Waar is de reis heen?" ondervroeg Kris.

Eerst zweeg Steven. Vervolgens haalde hij, als eenig antwoord de schouders op, terwijl angstig zijn oogen den weg afspeurden.

Kris knipoogde even tegen zijn makkers.

„Kom jongen, spreek op."

Maar Steven sprak niet; hij kon niet, hij durfde niet.

„Allo, mannen, vooruit dan maar," zei Kris, met hem is niet veel te beginnen.

Kris was goedgehartig van aard, en dat zijn hulpbeeton zoo weinng waardeering vond, maakte hem wat korzelig. Hij haalde de schouders op en stapte verder.

Eensklaps schoot Steven een gedachte door het hoofd.

Hij liep Kris na en greep hem met schielijk gebaar bij den arm.

„Mag ik met jullie mee?"

„Kun je spelen?"

„Nee, maar ik wil 't leeren."

Er lag zulk een dringende smeeking in die oogen, dat Kris toestemde.

„Ga je gang; maar ieder doet bij ons z'n eigen kost, versta-je. Zèlf den mond open houden. Ik vraag je verder niets meer, en jij vertelt ons niets meer, timmerman.”

Steven keek hem half verwonderd aan.

„Ja, de houtlucht zit in je kleeren en je duimstok verraadt-je.”

„De timmerman”, dat was voortaan zijn titel. De timmerman zwierf mee.

Elken dag werd de kans van ontdekking geringer, naar hij meende.

Maar hij voelde zich hier niet thuis.

Hoe blij was hij, als 's nachts de „concerten” waren afgelopen, waarbij hij de trom voor zijn rekening had en het geld moest ophalen.

Slapeloos waren vaak de nachten.

En ook de slaap werd al te dikwijls verontrust door bange visioenen.

Meest hield hij zich wat apart.

En de anderen lieten hem doorgaans met vree. Dat hij nooit meedronk verwonderde in het eerst wel, maar gaf voorts groot gemak. Eerlijk was hij en te vertrouwen; dat bemerkten ze spoedig. En verder lieten ze hem aan zich zelf over.

HOOFDSTUK XIX.

Verder weg?

Ze moeten voort.

Ja, altijd voort moeten ze, willen ze den kost ophalen. En als de avond valt, zijn ze weer in een dorp aangekomen en de oude vertooning herhaalt zich opnieuw.

Hoe stuit dit leven, nu reeds maanden geleid, onzen Steven tegen de borst. Hoe verschilt het van het leven thuis, waar alles orde en regelmaat ademde; waar bovenal de vreeze Gods heerschte. 't Is waar, Steven durft God niet aanroepen: hij huivert er tegen; maar tòch voelt hij zich niet thuis, in dezen lichtzinnigen kring. En vaak rijst voor zijn oogen het beeld van zijn lieve moeder, van zijn zorgzamen vader, en hij voelt een heimwee naar de vroegere dagen. O, kon hij nog eens aan moeders hart uitzeggen al zijn verdriet, voor vader belijden al zijn leed. Maar tegelijk verbittert hem deze gedachte: waarom nam God beide weg?

Hij stelt zich den Heere voor als een hardvochtig God, die nam en roofde 't liefste wat hij bezat; als een grimmig-onrechtvaardig Rechter, nu bovenal, na zijn diepen val.

Troosteloos wordt zoo zijn bestaan.

En hij beseft niet, hoe God gereed staat, als de vader in de gelijkenis van den verloren zoon, om hem te sluiten in Zijn armen, indien hij komen wil met belijdenis van schuld, met inroeping Zijner ontferming.

Al zwervende hebben ze de grenzen reeds overschreden; ze dolen nu rond in den vreemde, in Duitschland, de kustplaatsen langs, waar de zeelui 's avonds de herbergen vullen en voor de muzikanten wat te verdienen valt.

De avond is weer voorbij. De nacht vindt Steven op een armelijk strooleger in een schuurtje naast de herberg. De slaap is ver geweken. Hij kan dit leven niet volhouden. Terug naar huis durft hij niet; wacht hem daar niet schande en straf?

Een avontuurlijk plan komt bij hem op. Reeds eenige weken heeft het hem bezig gehouden; het vóór en tegen heeft hij herhaaldelijk gewikt en gewogen. Zijn zwerversleven heeft hem meer zelfstandig gemaakt; meer kalm en beraden. Hij wil uit deze omgeving weg; hij voelt, dat hij er hoe langer hoe dieper in zal wegzinken. Hij wil Hamburg zien te bereiken; ze zijn er nog slechts eenige uren van verwijderd en hij zal daar werk zoeken, liefst als timmerman, en lukt dat niet, onverschillig welk. Maar hij wil op een eerlijke wijze zijn brood verdienen en als hem dat mag gelukken, zal hij schrijven aan Greet en grootvader en alles verhalen. . . .

't Is warm in de schuur en de bedwelming van den drank doet hem niet slapen, gelijk zijn makkers. Geen druppel is hem na dien droeven Zaterdagavond ooit meer over de lippen gekomen,

Hij staat op van zijn stroobos en begeeft zich naar de deur, die hij opent.

De frissche, koele nachtlucht komt hem tegen; met wellust ademt hij ze in. Hij voelt zich de borst verruimd en het bange schrikbeeld, dat hem elken nacht beangstigt, het tooneel van zijn misdaad, dat nooit geheel van hem wijkt, treedt op den achtergrond zijner verbeelding.

Helder licht is het daarbuiten.

En stil.

Over de velden hangt een wazig wit, waarover de maan een tooverachtigen glans spreidt. Duizenden sterren flonkeren aan het hemelgewelf met zachte schittering.

Steven treedt naar buiten en sluit de deur achter zich.

Eensklaps schiet een gedachte door zijn brein. Zal hij nu maar niet vertrekken? Dadelijk? Een groote walg tegen het leven, dat hij leiden moet, vervult zijn ziel, een diepe afkeer van al de tooneelen, waarvan hij bijna avond aan avond gedwongen getuige is.

Niet lang staat hij in beraad.

Hij neemt den knoestigen doornstok, die hem bij zijn zwerftochten een onafscheidlijken metgezel is geworden, ter hand en begeeft zich op reis. Het is

hem bekend in welke richting de groote weg loopt naar Hamburg.

Daar heen dus.

Als 's anderen morgens Kris en zijn kameraads Stevens verdwijning bemerken, verwonderen ze zich maar half. En betreuren doen ze 't evenmin; een erg jolig reisgezel was hij nooit.

In het groote Hamburg was werk in overvloed en inderdaad gelukte het hem aan den slag te komen, als was het juist niet zulk, als hij 't liefst had. Toen hij na eenige dagen ronddolens eens door een straat liep, dicht in de buurt van een haven, met allerlei schepen gevuld, werd zijn aandacht opeens bijzonder getrokken.

Hij hoorde namelijk in zijn moedertaal spreken: het waren een paar zeelui, in gesprek met den eigenaar van een winkel, waarin allerlei scheepsbenoedigheden werden verkocht. Het klonk als muziek in zijn ooren en onwillekeurig bleef hij staan, ook toen de zeelui al vertrokken waren. Zeker was de aandacht, waarmee Steven had staan luisteren, den eigenaar van den winkel ook niet ontgaan; wellicht trokken zijn vermoeide en afgematte trekken zijn opmerkzaamheid, althans hij bleef op zijn beurt Steven aankijken, tot hij opeens in een luiden lach uitbarstte om deze vreemdsoortige ontmoeting.

„Wel vrind,” zei hij, Steven vertrouwelijk op den schouder kloppende, „wat voor bijzonders is er toch

wel aan me te zien?" Hij sprak thans in het Duitsch en Steven, die slechts enkele woorden machtig was, raadde meer dan hij verstond, wat hem werd gevraagd.

„Ik hoorde u zoo pas Hollandsch spreken; ik ben ook een Hollander."

„Ben-je?" Klonk het antwoord nu, „wel, dat doet me plezier. Ook varensgezel?" En hij wierp een twijfelachtigen blik op de alles behalve zeemansachtige kleeding van Steven.

„Nee," kwam Steven, „ik zoek hier werk."

„Nou, da's ver genoeg," antwoordde de goedmoedige handelsman, „en ben-je al klaargekomen?"

„Nog niet. Zou ù me niet kunnen gebruiken?" liet hij er plotseling op volgen.

„Ik? En wat voor werk versta je?" klonk de wedervraag.

Steven wilde antwoorden, maar hij voelde zich eensklaps duizelig worden en greep zich vast aan de post van de deur, om niet te vallen.

„Hé! wat begin-je?" en de man greep Steven bij den arm en keek hem eens flink in de oogen. „Toch niet dronken zeg?"

„'t Is al weer over," zei Steven zich herstellende, „ik voelde mij niet erg wel."

„Kom mee, kom binnen, maat, ik geloof zoo waar, dat je honger hebt. Hoe lang is het al geleden, sinds je je laatste maal gebruikte?" en hij dwong Steven zich neer te zetten binnen den winkel op een bank,

die tegen een muur was geplaatst. Hij was een medelijdende kerel en er was iets in Steven dat hem aantrok.

„Gisterenmorgen heb ik 't laatst gegeten," bekende Steven.

„Wacht eens even."

De winkelier begaf zich naar het achtergedeelte van het magazijn, opende daar een deur, die toegang gaf tot een kamer en riep: „Hola, vrouw, hier is een uitgehongerde Hollander; kom eens even!"

Een oogenblikje later verscheen een vriendelijke vrouw in de deuropening.

„Kijk," zei haar man op Steven wijzend, „die kameraad valt bijna flauw; zou je daar raad op weten?"

De vrouw keek onzen vriend eens aan.

„Laat hem maar binnenkomen," zei ze in 't Duitsch tot haar man. „Dat zal wel gaan."

Ze scheen niet zoo beweeglijk en luidruchtig als haar eega, maar terwijl ze Steven medelijdend beschouwde, zette ze hem een paar sneden brood met ham voor en noodigde hem vriendelijk tot toetasten uit.

Steven wilde spreken.

„Eerst eten. Strakjes hooren we wel meer," en de gastvrije Hollander schoof zijn onverwachten gast het bord wat dichterbij. „Tast maar toe."

Steven liet zich niet voor de tweede maal nooden. Zijn gastheer stond met zichtbaar welgevallen het aan te zien, hoe gretig zijn gast at.

Verwaal was een oud-varensman. Toen hij genoeg had gekregen van de zee, had hij zich hier in Hamburg gevestigd, en een winkel overgenomen in scheepsbenoodigheden, die hem een ruim bestaan bezorgde. Achter den winkel, aan de overzijde eener kleine binnenplaats, bevond zich een tamelijk groot pakhuis.

De bezigheden liepen Verwaal, die zoetjes aan een jaartje ouder was geworden, tamelijk druk en hij had er reeds meer dan eens over gedacht, naar hulp uit te zien; maar 't was nog steeds bij 't oude gebleven.

„En nu zullen we eens praten,” —klonk het, toen Steven voorloopig verzadigd was. „Ja, je praat maar raak hoor; moeder kan je wel verstaan, al spreekt ze ons Hollandsch wat moeilijk, niet waar?”

Moeder Verwaal knikte bedaard met het hoofd.

't Viel Steven lang niet gemakkelk. Wat lag meer voor de hand, dan dat hem zou worden gevraagd naar zijn familie; de reden van zijn zwerven? Hij voelde al de moeilijkheid er van, en bepaalde er zich toe, nogmaals te verklaren, nadat hij zijn dank had betuigd voor het vriendelijk onthaal, dat hij werk kwam zoeken.

Maar daar kwamen de vragen, zeer lastige voor Steven. 't Ging hier niet als bij den troep van Kris. Hij raakte geducht in 't nauw.

„Hoor eens,” zei Verwaal ten slotte, „als je er zin in hebt, wil ik je als hulp in winkel en magazijn wel bij me in huis nemen; maar dan eerst eerlijk op-

bichten. Ik moet weten, wie ik in mijn huis neem."

Steven kwam voor een moeilijke keus te staan. Weigeren aan het redelijke verzoek te voldoen stond gelijk met zichzelf de deur van dit huis weder te sluiten. Zou dan het zwersversleven, hij schrok als hij er aan dacht, weer opgevat moeten worden. En het leek hem juist een geschikt verblijf. Hij nam een besluit. Mocht hij ook liever bij het timmervak gebleven zijn, hij begreep, dat hij zeer dankbaar mocht zijn, als hij hier aan 't werk kon. Hij kon alles verhalen. . . . 't was zijn laatste kans.

En hij deed het.

Wel met tegenzin, maar hij deed het toch. Het moest hem over de lippen, wat booze daad hij verricht had. En toen hij klaar was, sloeg hij de oogen neer, diep beschaamd; met de bange vrees in het hart, dat men zich nu, na zijn bekentenis, wel van hem afwenden en verdere hulp weigeren zou. Hij kon het zich tegelijkertijd bijna niet verklaren, hoe hij er toch toe gekomen was, aan vreemde lieden zijn vertrouwen te schenken.

Verwaal zat hoofdschuddend naar de droeve geschiedenis te luisteren.

De oogen van zijn vrouw rustten met innig medelijden op den onbezonnen jongeling.

Een poosje werd er geen woord gesproken.

Eindelijk zei Verwaal:

„Jongen, we spreken nog wel nader. Blijf vannacht alvast hier. Je hebt stellig rust noodig. En morgen

zullen we 't wel eens worden. Je hebt wel een plaatsje voor hem?" voegde hij er bij tot zijn vrouw.

„Zeker wel," antwoordde deze eenvoudig.

Reeds vroeg in den avond werd Steven een zoldervertrekje gewezen, waar een zacht gespreid bed hem wachtte.

't Was Steven wonderlijk te moede geweest, toen na het avondeten Verwaal den bijbel had opengeslagen en eerbiedig daaruit een hoofdstuk had voorgelezen. Was het „toeval" geweest of opzet, dat hij juist de gelijkenis te hooren kreeg van den verloren zoon? En na het lezen het hartelijk, eenvoudig gebed. Was hij weer thuis? Zat hij weer in de oude duinwoning met Grootvader en Greet en Em?

Ach neen, hij was de verloren zoon; ja de verloren zoon; maar breidden ook naar hem de liefde armen Gods zich uit?

Immers neen; hij was de verloren zoon!

Terwijl deze treurige gedachten hem vervulden en hij zich slapeloos omwendde op zijn bed, spraken de echtgenooten Verwaal met elkaar over de zonderlinge ontmoeting.

„Dit geloof ik stellig," sprak Verwaal ten slotte, „dat de jongen zich de zaak te erg voorstelt. Het is volstrekt niet zeker, dat hij een moord begaan heeft; ik kan dat maar zeer slecht aannemen, als hij werkelijk die daad had begaan, zou de politie hem immers al lang opgespoord hebben. 'k Heb er ook niets van

gelezen in mijn Hollandsche krant. In ieder geval moet hij naar zijn zuster en grootvader schrijven; we zullen er dan wel nader van hooren. Ik geloof, dat God dezen jongen op onzen weg plaatst en we hem hier dienen te houden. En jij moeder?"

Moeder Verwaal was niet veel van zeggen. Maar ze had zielsveel medelijden met den armen zwerver, die reeds zoo vroeg moederliefde en moederzorg moest ontberen.

„'t Is heel goed, vader," stemde ze toe.

* *
*

Den anderen morgen kreeg Steven de beslissing te hooren. Hij moest naar huis schrijven. „Ja, dadelijk," zei moeder Verwaal, tegen haar gewoonte zich in een gesprek mengende, „dadelijk, want wat zullen ze ongerust zijn, jongen!" Voorts kon hij bij Verwaal in dienst blijven; tegen kost en inwoning en een geringe belooning daarboven. Wilde hij dat?

Twee brandende tranen waren Stevens eenig antwoord.

Zoo was afgesproken; zoo geschiedde.

Een brief werd geschreven naar huis.

't Was alsof de pen loodzwaar en de hand, die haar besturen moest, geheel krachteloos was; maar langzamerhand vulde zich het papier en daar stond de treurige geschiedenis zwart op wit. Ze kwam hem nòg afschuwelijker voor, nu hij ze had moeten verhalen en woord voor woord van zijn zonde getuigde.

Hoe dringend smeekte hij zuster en grootvader om vergiffenis; o, kon hij het ze zèlf vragen; mocht hij nog weer ginds zijn, ver in Hollands duin, bij grootvader, bij Em, bij Greet. . . . o, Als hij aan Greet dacht, aan haar verdriet. . . . Hij zag haar in zijn verbeelding, handenwringend. . . . 't Was zijn schuld, de zijne alleen. . . .

De brief werd gepost.

Steven vond zijn werk.

Maar na de snelle wisseling in zijn lot, die de laatste dagen had plaats gegrepen, na het schrijven van zijn brief, verhief zich weer in volle kracht het schrikbeeld van zijn slechte daad, dat hem benauwde, pijnde, martelde. . . . 't Liet hem nu geen oogenblik met rust.

Toen een paar dagen, nadat hij bij Verwaal in dienst was getreden, aan den avond het drietal zich weer aan de tafel schikte om het maal te nuttigen, stortte Steven plotseling voorover met het hoofd op den tafelrand.

't Was de reactie na maanden bovenmatige inspanning; na weken van beangstigende spanning, van folterend zelfverwijt, van opgekropt verdriet.

Steven werd te bed gebracht.

Het bewustzijn keerde niet terug, in geen dagen. Een zenuwziekte bedreigde zijn leven!

Bij zijn bed waakte, trouw als een moeder, jufvrouw Verwaal.

HOOFDSTUK XX.

Een Lichtstraal.

„Kijk eens, Greet.“

't Is Emmy Harmsma, die dit tegen haar zuster zegt.

Ze wijst met haar vingertje het pad af, dat tusschen de duinen doorslingert en waarop, niet veraf, een klein meisje zich vertoont.

Ze zitten beiden voor de deur. Em en Greet, Greet als altoos, volijverig in de weer. Op haar schoot ligt naaiwerk en ze gunt zich bijna geen tijd het hoofd op te kijken. Ze is ook de eenige kostwinster thuis. Wel zijn de behoeften niet groot, sinds Stevens verdwijning den kleinen kring nog kleiner maakte, maar toch is de zorg te groot voor haar. En het is het werk niet alleen, dat haar afmat.

O, hoe somber schijnen haar zelfs de schoonste zomerdagen; 't is, alsof de zon haar glans omsluiert houdt voor haar. Waren de slagen dan waarlijk ook niet al te zwaar? Moeders sterven, vaders omkomen, Stevens verdwijning, de smadelijke behandeling door

wie haar het naast moesten staan; 't kwam alles zoo kort op elkander; 't eene verdriet stapelde zich op 't andere. En 't was ten slotte een berg geworden, die haar dreigde te verpletteren.

Zeker, ze had gebeden. Vurig; niet ééns, maar vele malen. En was het beter met haar geworden? Soms kroop een gedachte haar in de ziel, waarvoor zij terughuiverde, die haar ontzette, die ze in den beginne met kracht en beslistheid verre van zich wierp! Maar telkens kwam die booze gedachte terug en sloop haar hart weer binnen; de gedachte: je bidden is nutteloos, je hopen vergeefs, God heeft je vergeten! En of ze streed tegen dit schrikkelijk denkbeeld, het stak als een giftig monster telkens den kop weer omhoog en zij. . . . ach, zij voelde haar tegenstand minder worden, ze voelde het! En dat gevoel maakte haar lusteloos, deed haar gebed verflauwen.

En toch gaf ze haar bidden niet op. Toch blééf ze smeeken, op hoop tegen hoop!

Steven! Waar was hij? Leefde hij nog?

Die vragen lieten haar geen rust. Waaròm was Steven verdwenen? Wàar was hij? Was hem een ongeluk overkomen?

Al haar vragen bleven zonder oplossing!

„Toe Gree, kijk dan, dáár!” en Em, ongeduldig, dat haar zuster op haar praten geen antwoord geeft, streelt met haar kleine hand Greets bleeke wang.

Greet kijkt op.

Ja, daar komt een meisje, wat verlegen, onzeker

voortstappend op het haar blijkbaar onbekende wegje.

Eensklaps uit ze een kreet van blijdschap en snelt in een drafje op Greet toe, terwijl ze juicht:

„Gree, o Gree, dag Gree!”

En ze vliegt Greet om den hals.

Greet herkent tot haar groote verwondering in de onverwachte gast Emmy Barends.

Ze laat haar naaiwerk vallen en kust de kleine hartelijk op het voorhoofd.

De andere Em staat verwonderd, half jaloersch het vreemde tooneeltje gade te slaan.

Greet merkt het.

„Kijk Em,” zegt ze tegen haar zusje, „dit is nu de andere Emmy, waar ik je weleens van verteld heb,” en onder het spreken haalt ze haar naar zich toe.

De twee Emmy's kijken elkaar verwonderd aan.

Greet weet ze wel elkaar nader te brengen.

„Is dit je zusje, Gree, waar je me van verteld hebt?” vraagt de andere op haar beurt, terwijl ze heel vertrouwlijk haar hand op haar naamgenootjes schouder legt.

„Ja,” zegt Greet, „dat is ze.”

„Maar,” valt Emmy Barends ineens uit, „zeg Gree, waarom kom je nu nooit meer bij ons naaien? Er komt nu elke week een andere, maar daar houd ik niemandal van hoor. Die praat haast nooit tegen me en ze kan heelemaal niet vertellen. o Gree!” valt ze zich zelf weer in de rede, „toe, vertel nu weer eens

van den Heere Jezus, of van Jozef. Kee doet het ook wel eens, als we aan 't wandelen zijn, maar die kan het lang zoo mooi niet. Doe je 't, Gree? Ja?" en ze vleit haar krullebol tegen Greets borst en kijkt haar met de blauwe oogen vriendelijk smeekend aan.

Greet antwoordt niet dadelijk.

„Toe Gree," dringt de kleine nogmaals aan, „och, asjeblijft, doe het dan. Ik heb al zoo lang op je gewacht en je kwam maar niet, ik had er heusch verdriet van. En hoor eens, Gree, mijn gebedje dat je me geleerd heb, ken ik nog. Moe niet. Maar ik had het goed onthouden en ik mocht het van Moe toch elken avond opzeggen, vóór ik naar bed ga. Waarom zou Moe het niet bidden Gree? En Pa?"

„'k Weet niet, Em; maar ken jij het nog, ja?"

„Heelemaal Gree; maar toe, nu moet je vertellen; heel even maar, doe-je 't?"

„Zeg eens Em," antwoordt Greet, „hoe kom je eigenlijk hier?"

„Dat weet ik niet, Gree."

„Weet je dat niet?" vraagt Greet hoogst verwonderd.

„Nee, want ik was met Keetje een eind 't strand opgegaan en Kee ging een beetje praten met een ander meisje en toen gingen ze zitten op een duin en toen ging ik een beetje loopen spelen en ik zag Kee niet meer, en ineens was ik hier op dit paadje en zag ik jullie zitten, o Gree, wat een lief huisje, daar je in woont. Is je moeder thuis?"

't Komt er alles achter elkaar uit; zoo echt kinderlijk, dat Greet niet kan nalaten te glimlachen. Bij de laatste vraag der kleine praatster krijgt haar gelaat ernstiger plooi en ze antwoordt zacht:

„Nee Em, Moeder is niet meer thuis. Moeder is in den hemel.”

„Dáár?” vraagt het snapstertje, en ze wijst met haar vinger omhoog naar de blauwe lucht. „Bij den Heere Jezus?”

„Ja,” zegt Greet.

„Hoor eens Em, je moet teruggaan hoor, want Kee zal ongerust zijn en niet weten, waar je zit. Ben je al lang weg?”

„Al een heelen tijd, want ik was zoo moe en 't was zoo warm tusschen 't duin en ik ben eerst een beetje gaan zitten en ik heb gedroomd ook.”

„Gedroomd, hier in de duinen?”

„Ja heusch, op zoo'n mooi, stil plekje. En toen ik wakker werd, ben ik hierheen gekomen.”

„Nu,” zegt Greet, „dan zal Kee wel heel ongerust over je wezen en je moe en pa misschien ook wel. Kom, laat ik je maar gauw terugbrengen hé?”

„Hè nee,” en de teleurstelling is heel duidelijk op het lieve gezichtje te lezen; „eerst nog even vertellen hé Gree? Toe, héél even maar!”

„Goed dan,” beslist Gree, „maar even hoor. En dan breng ik je weg.”

Nauwelijks is dat afgesproken, of Em Barends zet zich op een laag bankje aan Greets voeten en wacht

met een hoog-ernstig gezichtje, de handen op de knieën gevouwen en de oogen onafgewend naar Greet gericht. Emmy Harmsma neemt naast haar plaats en legt vertrouwelijk haar arm om haar nichtjes hals.

En Greet moet vertellen.

Ze doet het zoo eenvoudig als ze het kan.

Ze vertelt van het dochtertje van Jaïrus.

Onafgebroken staart Emmy haar aan en luistert vol spanning, heel vertrouwelijk tegen Em aangeleund.

Greet heeft haar volle aandacht bij die twee.

En de kleinen hebben nergens oog of oor voor, dan voor Greet's vertelling.

„Toen kwam er,” vertelt Greet, „een man tuschen al het volk door naar Jaïrus. Hij zei stilletjes tegen hem, dat hij maar niet meer vragen moest of de Heere Jezus mee wou gaan om zijn dochtertje te genezen, want dat het meisje al dood was. . . .”

„Em!” klonk opeens een harde stem.

't Is Emmy of ze in eens in een andere wereld wordt verplaatst.

Alle drie wenden 't hoofd om naar den kant, waar de stem gehoord wordt.

Daar staat op eenigen afstand, met boos gezicht, mijnheer Barends.

Dreigend kijken zijn oogen Emmy, en dan weer Greet aan.

„Kom hier Em, dadelijk!” en hij stampst vol ergeris op den grond.

Hij kan 't niet verdragen, dat zijn kind, zijn dochtertje zich bevindt in 't gezelschap van dat schooiersvolk. Zijn trots wordt er door gekwetst. Werd hij niet door dien Steven beleedigd? Hadden ze hem niet hooghartig den aalmoes teruggestuurd, dien hij hun had geschonken?

Zeker, hij was blij, dat hij Em terugzag. Hij had er lang genoeg naar gezocht; maar dat hij ze in dit gezelschap aantrof, was hem meer dan ergerlijk.

„Kom Em, kom dan!”

Zijn stem klinkt boos en onvriendelijk.

„O pa,” roept Em, „hier is nu eindelijk Greet! Ik heb ze gevonden. En ze vertelt juist zoo mooi, pa, mag ik nog even”

„Zul-je komen, oogenblikkelijk!” en er is zulk een dreigende klank in zijn stem, dat Em er van beeft.

„Laat dat kind los, laat ze l0s, daar hóór-je niet. Kom hier!”

„Gauw, Em ga maar gauw,” zegt Greet met gesmoorde stem. Ze voelt de beleediging, die er in dit dringend roepen ligt, zeer goed.

Emmy's gezichtje is heel bleek geworden. Een paar dikke tranen springen haar in de oogen.

Werktuigelijk gaat ze op haar vader toe.

Deze doet een stap dichterbij, maar als Em bij hem gekomen is, grijpt hij haar heftig bij den arm en ruw haar vasthoudend, verwijdert hij zich haastig met zijn kind, zonder Greet of haar zusje zelfs met een blik te verwaardigen.

Greet ziet ze verdwijnen en ze heeft zielsveel medelijden met de arme Em. Ze kent haar zacht karakter, haar licht ontvankelijk gemoed. En tegelijk voelt ze hoe beleedigend oom Barends weer deed.

Emmy Harmsma zit nog steeds op 't zelfde plekje. Verschrikt kijkt ze Greet aan.

Ze begrijpt niets van dat alles.

„Wat gaat die booze man met Emmy doen?” zegt ze.

„'t Is haar vader, Em! Hij kwam haar halen. Hij was zeker boos, dat Emmy zoo lang was weggebleven.”

Em is maar half tevreden.

Ze kijkt Greet heel ongeloovig aan.

„'t Is toch een booze man,” zegt ze, en zoekt dan haar oude pop van den grond, met wie ze een heel gesprek gaat voeren over het gebeurde.

Greets handen hebben de naald weer gevat.

Nauwelijks heeft ze eenige steken gelegd of ze verneemt opnieuw een stap.

't Zal grootvader zijn.

Neen die is 't toch niet.

't Is de postbode.

Hij knikte haar vriendelijk toe en reikt haar een brief over. De man is al weer uit het oog verdwenen, als ze nog met den brief in de hand staat.

Haar hand beeft.

Een zonderlinge ontroering maakt zich van haar meester.

Want ze heeft de hand herkend, die het adres scheef.

Is het mogelijk? Hamburg leest ze op het stempel.
Een brief van Steven.

Zal deze brief de oplossing brengen van het pijnlijke raadsel, waarmee ze zich reeds maanden het hoofd gemarteld heeft?

Duizenderlei gedachten rijzen in één oogenblik voor haar geest.

Dan, opeens, scheurt ze, ofschoon met sidderende hand, het couvert open en leest leest

Koortsig-vlug vliegen haar oogen over het papier. Ze verslindt den inhoud.

En als straks gelezen heeft, is, valt ze neer op haar stoel, den brief in den schoot; ze vouwt diep ontroerd haar handen, en haar oogen zich vullen met tranen van innige dankbaarheid.

Bij al het treurige van den inhoud, is er toch één ding, dat haar nameloos verblijdt: Steven lééft!

En ze weet nu, waar hij is!

HOOFDSTUK XXI.

Omkeer.

't Is een paar dagen later.

In overleg met grootvader heeft Greet een brief geschreven aan haar broer, waarin ze hem ten minste kan ontlasten van de pijnigende gedachte, dat hij een moord op zijn geweten zou hebben. 't Is waar, met Bram Sanderse was het sinds dien tijd niet best gegaan; maar dit had gelukkig niets te maken met de wonde, hem door Steven toegebracht. Bram was geheel en zelfs spoedig hersteld, maar zijn ongerustheid over de mogelijkheid der ontdekking van den diefstal, dien hij had helpen plegen, was steeds toenomen.

Het werd hem te eng in zijn klein omgeving, en op zekeren dag liet hij, zonder met zijn moeder er eerst over gesproken te hebben, zich aanmonsteren op een zeilschip. Lichtzinnig gezelschap vond hij hier genoeg; zijn gedrag verbeterde er niet op en. . . .

't Was voor de arme weduwe, die toch al zeer weinig genoeg van haar eenig kind had beleefd, een zware slag geweest, toen haar de tijding werd ge-

bracht, dat haar zoon bij het terugkeeren aan boord, bezijden de plank was gestapt en jammerlijk was verdronken. En ze vond in haar verdriet niet veel oprechte deelneming. „Zeker,” zeiden de burens, „naast de plank gestapt.” . . . En ze zeiden het maar rond-uit, wat de arme moeder reeds lang tusschen de regels had doorgelezen, ofschoon ze het zich niet wilde bekennen.

* *
*

Emmy Barends had zich zwijgend door haar vader laten meevoeren, maar haar groote oogen staarden telkens met schuwen angst naar hem op. Ze begreep niets van deze handelwijze. Hoe wreed was toch haar ontgoocheling geweest. Ze zag er heel en al ontdaan uit. En haar vader, in zijn grenzenlooze trots en ergernis, merkte het niet op, had er niet het minste vermoeden van, welk een wonde in haar kinderziel had geslagen.

Em had zulk een teer hart, en ze had zich met al haar kracht vastgeklemd aan Greet. Ze genoot in de liefde, die deze haar altijd had bewezen; Greet had den weg gevonden naar haar hart, den sleutel om het te openen. Wat had Em genoten van haar gezelschap, van haar vertellen; daar was iets als een geheimzinnige band tusschen die twee; in dit kinderhart was een leegte geweest, die haar moeder niet had weten te vervullen, en bij al haar trouwe, ja angstvallige zorg voor het welzijn van haar kind, had zij

toch verwaarloosd, wat in de eerste plaats verzorging behoefde. Mevrouw Barends had gezien, hoe haar lieveling zich hechtte aan Greet; even was er zelfs een zweem van jaloerschheid in haar hart gekomen; maar toen ze had bemerkt, hoe haar kind leefde in den omgang met haar arme nicht, toen had ze, zonder het geheim er van te raden, die wederzijdsche liefde begunstigd.

Hoe was Em dan ook teleurgesteld geweest, toen plotseling Greet niet meer op Duinoord verscheen. Het had haar moeder wat moeite gekost haar tot bedaren te brengen. Och, had meneer Barends beweerd, dat zou gauw genoeg slijten. Maar hij bewees door zoo te spreken, alleen, dat hij het hart van zijn eigen kind niet kende. Neen, het sleet niet. Wel sprak het kind er weinig over, maar ze vergat niet.

Hoe groot was de blijdschap van Em geweest, toen ze zoo ineens haar oude vriendin weer ontmoette, maar ook, hoe grievend was het voor haar geweest, zoo spoedig weer te moeten scheiden. En bij het wreede van de scheiding kwam het onverklaarbare, raadselachtige en geheimzinnige ervan. Waarom zoo? Waarom had vader zoo gedaan? Waarom was hij zoo boos geweest? Die vragen warrelden om in haar hoofd, en ze kon er geen antwoord op vinden.

Blij dat Em terecht was, maar verschrikt door haar voorkomen, had mevrouw Barends haar kind naar zich toe getrokken, wel verwachtende, dat het in

schreien zou losbarsten. Maar dat gebeurde niet. Angstig bleef ze vader en moeder aankijken en uit haar groote oogen sprak schuwheid en verschrikking.

Meneer Barends had spoedig de toedracht verhaald en zijn vrouw vermoedde wel, wat hij er niet bij vertelde. Ze kende zijn trots.

Em bleef stil.

Aan den maaltijd gebruikte ze bijna niets.

En tegen den avond begaf ze zich stil naar buiten in den tuin.

De zon ging dalen en de zeewind blies zijn koelen adem over de duinen.

Onbeweeglijk stond Em.

Ze hield zich met beide handen vast aan de spijlen van het ijzeren hek, dat den tuin aan alle kanten omgaf.

Ze drukte het hoofd er tusschen en staarde de duinen in, in de richting van Harmsma's huisje.

Zóó vond haar moeder ze.

Mevrouw Barends meende, dat Em over haar verdriet heen en druk aan het spelen was.

Ze schrok toen ze haar ontdekte met haar inbleek gezichtje en peinzende oogen.

Ze nam Em bij de hand.

Wat was die hand koud.

„Kom,” zei ze, „ga mee Em. Wat ben-je koud; je zou ziek worden.”

Gewillig liet Em zich meenemen.

Haar moeder kon haar niet aan 't praten krijgen.

Even toen ze te bed werd gelegd, vroeg ze, haar gebedje te mogen bidden.

Mevrouw beschouwde zoo iets totaal overbodig. Maar om Em plezier te doen, had ze het altijd toegestaan. En nu was ze blij, dat Em er naar vroeg. Alles was haar liever dan dat zwijgen.

Weldra lag Em te bed.

De slaap zou goed doen.

Daarmee paaide zich de moeder.

Maar toen ze een uurtje later ter sluiks het bedgordijn oplichtte, om te zien, of Em sliep, schrok ze.

Het doodelijk wit van het gezichtje was vervangen door een gloeiend rood, den koortsgloed, die brandde in het bloed.

Meneer Barends werd geroepen.

Hij ontstelde.

Hij voelde zich niet onschuldig tegenover zijn kind en zijn vrouw, wier blik, waarin angst en verwijt lagen, hem korzelig maakte.

„Kom, kom,“ sprak hij, zijn onrust zich ontveinzende, „zeker wat kou gevat; 't zal wel weer gauw over zijn.“

Maar 't was niet gauw beter.

't Werd erger.

De dokter werd den anderen dag geroepen.

Maar de koorts hield aan.

Nam toe in hevigheid.

Aan den avond van den derden dag werd de kleine zieke zeer onrustig.

Telkens strekte ze de handen uit, als of ze iemand wilde grijpen.

En toen haar moeder zich over haar heen boog, om koude compressen te leggen op het heete hoofd, hoorde ze Em fluisteren.

Ze luisterde scherp.

„Greet,” klonk het, „kom dan Greet!”

En nog eens: „Greet, toe dan, Greet! vertel dan!”

Het hield niet op.

Telkens en telkens diezelfde naam.

En hoe hoger de koorts steeg, hoe dringender en smeekender dat roepen werd.

De dokter kwam.

Hij hoefde niet te bevestigen, wat de ouders maar al te duidelijk zagen.

„Wat zegt ze toch telkens, mevrouw?” informeerde hij.

Spoedig was hij op de hoogte.

Wie dat was? Of Em veel van haar hield? Of er iets bijzonders was gebeurd?

De geneesheer bezon zich.

„'t Zou geen kwaad kunnen, ja, misschien zelfs heel goed kunnen werken, als dat meisje kwam,” was zijn oordeel. Dit was niet een gewoon geval.

„Zou 't inderdaad helpen dokter?”

Mijnheer Barends vroeg het met gesmoorde stem.

„Hoe meer ik het geval naga,” is het antwoord, „hoe meer ik tot de overtuiging kom, dat hier meer dan een natuurlijke oorzaak in het spel is. Ofschoon

HOOFDSTUK XXII.

Om Gods Wil.

Barends spoedt zich gejaagd voort.

Thuis ligt zijn kind, zijn eenig, zijn hoop, zijn trots.

En déze gang is haar behoud, kan het tenminste zijn.

Hij heeft geen andere keus.

Het is zijn laatste kans!

Zal ze willen komen?

Zal hij zich moeten vernederen, hij, de machtige, zelfgenoegzame, voor een arm visscherskind, voor het kind van zijn zuster!

Zal hij moeten smeecken, zijn trots breken?

Zijn hart zegt hem, dat al zijn pogingen vergeefs zullen zijn: hoe leelijk heeft hij die menschen behandeld. Heeft hij Gree, die toch heelemaal onschuldig was aan hetgeen haar broer deed, niet zelf uit zijn huis gebannen?

En zal ze nu willen komen?

De schemering verdonkert tot duïsternis.

Dikke wolken vullen het luchtruim en een scherpe wind steekt op.

Barends moet goed uitkijken, om den rechten weg te kunnen houden. Het pad tusschen de duinen maakt wonderlijke, grillige bochten.

En op dezen korten weg gaat, terwijl hij de kronkelingen volgt van dit smalle pad, aan zijn geestesoog voorbij, alles, wat gebeurd is, sedert hij zich van zijn zuster Ida heeft afgekeerd. En dit vermeerderd zijn onrust, maakt hem bijna wanhopig. Nee, ze zal niet willen; stellig niet! En dat zal zijn schuld wezen. Zijn schuld, als straks nee, hij kan er niet aan denken!

Eindelijk staat hij voor de duinwoning.

Eén enkel oogenblik komt de gedachte in hem op, maar terug te keeren, doch ook slechts één oogenblik. Het leven van zijn kind eischt doorzetten, 't koste wat 't kost.

De blinden zijn gesloten; slechts door een enkele kier dringt een zwakke lichtstraal naar buiten.

Hij licht de klink der deur op, duwt deze open en treedt binnen.

Daar zitten grootvader en Greet aan de tafel; hij, in gepeinzen verdiept, zij als immer bezig.

Op het geluid van het lichten der klink heffen plotseling beiden het hoofd op.

Een kreet van verwondering, van schrik over de onverwachte verschijning ontsnapt Greet. Ze herkent in het eerst slechts ternauwernood haar oom. Is die man met het bleeke beangst gezicht werkelijk meneer Barends?

Grootvader kijkt Barends aan met een stuggen, bijna boozen blik.

Barends' groet klinkt schuchter, haast onhoorbaar, en wordt slechts door Greet beantwoord.

Er heerscht een oogenblik voelbare spanning.

Barends staat nog steeds op de vloermat bij de deur, die hij achter zich heeft gesloten.

„Wel, meneer Barends?” klinkt het eindelijk stroef van grootvaders lippen.

Barends roept al zijn zelfbeheersching samen.

„Ik kom vragen, of Greet met me mee wil gaan, Emmy is erg ziek en in haar koorts roept ze al maar om Greet. De dokter zegt, dat het haar verlichten zal, haar misschien redden, als Greet bij haar komen wil.”

Hij durft de oogen nauwelijks opslaan.

Greet en Harmsma kijken elkaar aan in de hoogste verwondering.

Kunnen ze hun ooren gelooven?

Is dat meneer Barends, de trotsche, laatdunkende man, die hen zóó gegriefd, zóó beleedigd heeft?

In grootvaders ziel bruist de toorn op en om zijn lippen komt een stugge, grimmige trek.

Greet ziet het niet.

Barends' vraag heeft ook haar geschokt. Ze herinnert zich den schandelijksten brief. Stond er niet: „ik duld niet, dat je er nog één voetstap zet.” Klonk niet, nog slechts een paar dagen geleden van dezelfde lippen tegen zijn kind: „je hóórt daar niet!”

De gedachten vermenigvuldigen zich.

Ze worden al bitterder.

Barends valt dit zwijgen vreeselijk lang.

Hij doet een stap vooruit, naar de tafel.

„Greet,” zegt hij, en er ligt een uitdrukking van wanhoop op zijn gelaat, „Greet!”

Ze slaat de oogen op.

Ze ziet hem aan.

Hij slaat de zijne neer. Opeens ziet hij zijn zuster klaar vóór zich: was Greet niet haar evenbeeld? Rees daar niet de lieflijke gestalte van Ida? En hoe heeft hij ook háár behandeld?

Greet is in zwaren strijd.

Zeg neen! fluistert een stem in haar binnenste. De wraak is zoet! Ieder zijn beurt. Denk om je moeder, die hij verstooten heeft tot in den dood toe; aan al zijn beleedigingen. Zeg neen!

En als ze grootvader aankijkt, leest ze in zijn stoeve trekken dezelfde gedachten.

„Greet,” klink het nogmaals. „Doe het, doe het om Ems wil. Vergeef me, wat ik je aandeed, ik heb je slecht behandeld, maar kom toch, kom toch!”

Nog een oogenblik blijft ze bewegingloos zitten. Dan, eensklaps, richt ze zich op.

„Ja,” zegt ze met zachte stem, waarin ontroering beeft; ik zal meegaan.”

Grootvader ziet haar verwonderd aan, boos zelfs.

„O, doe het, doe het om Ems wil!” klinkt het nogmaals.

Haar antwoord heeft Barends ontroerd, en als Greet nogmaals verzekert, dat ze zal meegaan, zegt hij met warmte: „Ik dank je, Greet.” En . . . grootvader begrijpt. Greet beschaamt hem. Mòcht hij zoo hartdragend zijn. Mòcht hij kwaad met kwaad vergelden? Was het niet 's Heeren gebod wel te doen, ook aan hen, die ons haten? Zou ook Greets moeder niet gehandeld hebben, als zij nu deed? . . .

Greet is al bezig zich gereed te maken, hem te vergezellen.

Em is wakker geworden. Ze steekt het kopje tusschen de bedgordijnen uit en kijkt schuw Barends aan. Ze herkent hem. En als ze ziet, dat Greet zich gereed maakt, met dien man mee te gaan, wenkt ze haar naar zich toe en zegt fluisterend, maar toch zóó, dat Barends het verstaat: „je gaat toch niet mee met dien boozen man?” en ze houdt angstig Greet vast bij den arm.

„Ja”, zegt deze, „want ik moet naar dat kleine meisje, die ook Em heet, en bij ons was, weet-je-wel; die is zoo erg ziek en ze roept al door om me. Ik mag toch wel naar d'r toe, hé?”

Em knikt toestemmend, maar haar oogen blijven met een uitdrukking van schrik op Barends rusten.

Deze merkt het.

En voor het eerst van zijn leven hindert het hem, door een kind van zijn zuster voor „een vreemde” te worden gehouden.

Maar de angst voor zijn kind brengt alle andere gevoelens thans tot zwijgen.

Greet is klaar.

Ze legt haar zusje terug in het bed en weet haar met eenige zoete woordjes te paaien.

Dan gaat ze naar den ouden Harmsma.

„U is er toch niet boos om?” zegt ze vriendelijk.

Er komen tranen in de oude oogen.

„Hoe zou ik,” zegt hij teer, en drukt haar een kus op het voorhoofd. Zijn drift heeft weder een beschamende les ontvangen. „God zegen je, mijn kind!”

Greet en oom verwijderen zich.

De toon waarop Harmsma nu Barends' groet beantwoordde, was heel anders, dan bij de komst van den reeder.

In duizend gedachten verdiept blijft hij achter.

Het is reeds laat, als hij de lamp dooft.

En de donkere nacht vindt hem op de knieën.

HOOFDSTUK XXIII.

Duisternis en Licht.

„Lig-je zoo gemakkelijk?”

Een dankbare blik is het antwoord.

Ja, zóó ligt Steven gemakkelijk; half opgericht, door kussens ondersteund.

De gordijnen van zijn bed zijn geheel open en de Septemberzon, die nu aan het dalen is, bundelt haar vriendelijke stralen door het halfgeopende raam.

Juffrouw Verwaal is een uitmuntende verpleegster en Steven heeft haar liefgekregen als een moeder.

„Zullen we het raam maar niet sluiten?”

„O,” zegt Steven, „'t hindert me anders heelemaal niet, juffrouw. Ik vind het wel heerlijk, die frissche lucht.”

„Zeker,” stemt juffrouw Verwaal toe, „maar we moeten voorzichtig zijn met je. We hebben nu zoo-veel gewonnen, en dienen nu op te passen, weer niet te verliezen,” en meteen gaat ze naar het raam toe en sluit het.

Dan schuift ze de gordijnen dicht:

„Probeer nu nog wat te slapen,” noodigt ze.

Steven tracht dien raad te volgen.

't Lukt echter maar half.

Zijn hoofd is vervuld met velerlei gedachten.

En geen wonder!

Veel is er voor hem te denken, want er is in den laatsten tijd o, zoo veel gebeurd.

Wekenlang had hij gezweefd tusschen leven en dood.

De geneesheer had er machteloos bij gestaan.

Hier was ander medicijn noodig, dan hij kon geven.

Eindelijk was de crisis gekomen.

En daarop volgde een tijdperk van doodelijke zwakte.

Toen eenige betering intrad en het lichaam zich herstelde, bleef niettemin de geest onrustig en verslagen.

Want de dagen van stil nederliggen hadden hem tot zichzelf gebracht.

Zijn zonden, die hij tot nu toe, soms vergoeelijkt en soms onvergeeflijk had geacht, kwamen hem in het rechte licht te staan. Nu zag hij het: tegen God had hij gezondigd. Trotsch was hij geweest en onboetvaardig. Gods geboden had hij overtreden. Neen, dat was niet het ergste, dat hij nu zoo liggen moest, dat hij ver van huis was, maar dit werd hem een zware last: Tegen U alleen heb ik gezondigd en gedaan wat kwaad is in Uw heilig oog!

Kòn hij zijn zonden belijden? Maar dat beteekende

immers zijn veroordeeling voor Gods gericht? Kon hij ze verbergen? O, hij voelde, hij voelde het, zijn heimelijkste zonden stelde God in het licht van Zijn aanschijn.

't Werd hem ontzettend benauwd. Overal ontmoeten zijn gedachten de gerechtigheid van God, Zijn vergeldende wraak.

Hier was geen ontvluchten mogelijk; geen uitweg stond hier open.

Zóó gingen dagen voorbij.

Verwaal en zijn vrouw bemerkten wel, wat er in zijn hart omging.

Eens, terwijl juffrouw Verwaal, met haar eigenaardig sterk Duitsch accent hem uit een Hollandsch Nieuw Testamentje de woorden voorlas: „Indien wij onze zonden belijden, Hij is. . . .,” barstte hij plotseling uit, terwijl hij met beide handen het gezicht bedekte: „Ik ben verloren, ik ben verloren!”

Verschrikt sloot juffrouw Verwaal het Boek. Ze vreesde, dat deze nieuwe uitbarsting de slechtste gevolgen mocht hebben.

Maar dat was niet zoo.

Deze bekentenis, dit inzien van zijn zonde, dit diepe gevoel van schuld, deze oprechte belijdenis was als de eerste zonnestraal na stikdonkeren nacht. Want het ging bij Steven door Gods genade uit de diepte naar omhoog.

Toen God hem ontdekte aan zichzelf, toen hij den afgrond zag, waarin hij verzonken was, leerde hij op-

recht bidden: „O, God wees mij zondaar genadig!”

Neen, niet slechts de misdaad, waarvan hij zich beschuldigde, maar heel zijn bestaan, óók daarvóór, beschuldigde hem. 't Was als een lange keten, waarin die daad slechts een schalm was. Hij had geleefd in in opstand tegen 's Heeren bestel; in eigengerechtigheid, in eigen kracht; God had hij niet noodig gehad!

't Licht kampte met de duisternis.

Maar het licht won het, heerlijk, glansrijk!

Ja, nu hij de zonden had beleden, oprecht, zonder eenige verontschuldiging, nu ondervond hij de waarheid: God was getrouw en rechtvaardig om die zonden te vergeven.

Vrede daalde in zijn hart, den vrede in Christus' bloed.

Pijnlijk blééf de engel steken: je bent een moordenaar! Maar hij wilde boeten. Hij zou heengaan, straks en zich aanmelden en dan . . . dat dan 's Heeren wil geschiedde!

Verwaal en zijn vrouw was de verandering bij Steven niet ontgaan.

„Zouden we nu maar niet?” opperde Verwaal.

En juffrouw Verwaal stemde toe.

Een brief had hen bereikt. Lang had hij gezwalkt door Hamburg, van het eene adres naar 't andere. Maar hij was toch, in weerwil van het gebrekkige en onduidelijk adres, door Greet naar Stevens aanwijzing in zijn schrijven, erop geplaatst, terechtgekomen.

En, te goeder uur.

Ja, nu kon het wel.

En op een morgen, toen Steven kalm en rustig neerlag, lei juffrouw Verwaal den brief naast hem neer.

Hij herkende het schrift.

Gretig scheurde hij het couvert open.

En hij las.

En onder het lezen vulden zich zijn oogen met tranen.

Een blos kleurde een oogenblik zijn fletse wangen.

Een zucht van verlichting werd geslaakt.

Zijn handen zonken op het dek.

„Heere, ik dank U, ik dank U!” stamelden zijn bevende lippen. „Goddank! geen moordenaar!” In zijn ziel jubelde de dank aan God! Het was hem, of een zware last, die hem maandenlang de borst beklemd had, nu was afgeworpen. En stil herhaalden zijn lippen telkens weer dien dank.

Dat Verwaal en zijn vrouw spoedig deelgenooten waren van zijn blijdschap, spreekt van zelf.

En zoo lag hij daar nu op den schoonen September-avond.

Was het wonder, dat vele gedachten hem door het hoofd gingen?

Opmerkelijk snel nam hij nu toe in beterschap.

Een week later mocht hij naar buiten.

„'t Werk heeft geen haast," stelde Verwaal hem gerust. „Profiteer maar van het zachte najaar en zie maar, dat je tegen den winter weer op streek komt. Ga de lucht maar in!"

't Was of hij in een andere wereld leefde.

Alles scheen hem nieuw.

Maar, hoe goed hij het hebben mocht, hoe dankbaar zijn hart gestemd mocht zijn, één begeerte werd met den dag sterker: naar huis! Hij zou nu gauw schrijven aan Greet en grootvader. Wat zouden ze verlangen naar bericht. En nu kon hij immers goed nieuws melden!

* *

*

Hij zoekt de havens op.

De rivier!

Daar wemelt het van schepen uit alle landen. Daar wapperen de vlaggen van vele natiën. Daar waait de frissche zeelucht, die hem herinneringen meevoert uit zijn duinen, die zijn heimwee daarheen vergroot.

Langs de breede kaden liggen de schepen gemeerd. Hij ziet het gewoel aan, de drukte van laden en lossen, de dwarreling van de naarstige bezigheid; zijn oor vangt allerlei geluiden op: het geraas der kranen, het gerammel der wagens; de hooge, schrille en de lage, zware signalen der stoomfluiten; alles brengt hem onder den indruk van het jagende, onrustige leven, dat een handelsstad eigen is, en hem buitengewoon boeit en al zijn aandacht in beslag neemt.

Door donkere Dagen.

Onwillekeurig staat hij stil, wat uit de drukte, op een breed trottoir in de nabijheid van hooge, deftige heerenhuizingen.

En terwijl hij met droomerigen blik het tafreel beschouwt, waarover de zon haar blijde stralen giet, terwijl hij staart, maar zonder op te merken, is hij zelf het voorwerp van aandachtige beschouwing.

Een zeeman heeft hem al eenigen tijd opmerkzaam gade geslagen, met vreemden, onderzoekenden blik.

Kent hij hem?

Hij schijnt er niet geheel zeker van te zijn.

Op zijn gelaat is groote spanning merkbaar.

Maar dan schudt hij het hoofd.

Neen, dat is immers onmogelijk.

En toch, als door magnetische kracht getrokken, richten zijn blikken zich andermaal op Steven.

't Is alsof een rilling hem door de leden vaart.

Een hevige ontroering overmeestert hem.

Hij wil zekerheid.

Met onzekere schreden komt hij wat naderbij.

Hij licht de hand boven de oogen, opdat de schittering der zon hem niet bedriege.

Steven merkt die beweging plotseling op.

Beider blikken ontmoeten elkander.

Een kort oogenblik.

Maar dat is voldoende.

Voor beiden.

Eensklaps verdwijnen haven, schepen, kade, wagens, hemel, zon, alles, alles uit Stevens oog en

terwijl zijn hart bijna hoorbaar klopt en hij dreigt neer te vallen, klinkt een woord van zijn lippen, dat zijn ziel doet jubelen en al zijn leed vergoedt:

„Vader!”

„Steven! Steven, mijn jongen!”

HOOFDSTUK XXIV.

Verzoening.

„Om Gods wil," had Greet gezegd.

En ze was meegegaan. Met welk een ongeduld werd ze verwacht. De kleine zieke had al dringender om haar geroepen. De arme moeder stond er bij. 't Leek wel, of zij geheel uit den gedachtengang van de lieve kleine was uitgeschakeld, en, hoe dat haar moederhart zeer deed, toch stelde ze met ongeduld de minuten, die nog zouden verlopen, eer de langverwachte kwam.

Als ze kwam!

En ze kromp ineen bij het denkbeeld, dat dit klagend roepen geen antwoord zou ontvangen. En de kleine hoop die ze voedde, die als een eenige ster flonkerde in de duisternis van haar smart, die hoop bouwde ze niet op haar bejegening van Greet, maar, ze moest het zich vol schaamte bekennen, op Greets liefde voor haar kind.

Eindelijk verscheen ze.

Stil, zonder vertoon, zette ze zich bij het ziekbed. „Emmy, hier ben ik. Hier is Greet, Emmy!" fluis-

terde ze de onrustige woelende kleine in het oor. En ze greep de kleine, klamme hand. En op het hooren van die stem kwam Emmy tot rust, en telkens als weer dat onrustig vragen begon, was een woord van Greet voldoende, om de kleine patiente rustiger te maken.

En steeds hield de kleine hand Greet omklemd.

Tot eindelijk een kalme slaap, (reeds daagde de morgen!) het gejaagde woelen verving.

„Ga nu ook rusten, kind," maande mevrouw Barends.

„Och nee, mevrouw, laat me maar"

„Geen mevrouw meer, Greet," klonk het met ontroerde stem, „maar tante."

„En oom!"

Sprak dat die trotsche mond?

„Je hebt ons kind gered!"

Hij sloeg de oogen neer.

Maar haar tante viel haar om den hals.

„Greet, wil je ons vergeven?"

Buiten schaterde jubelend de leeuwerik de zon tegen!

En Greet's ootmoedige dank voor zulk een ongedachten zegen, rees in stilheid tot den Heere, die alles zóó ten goede keerde.

* * *

*

Langzaam genas de kleine zieke. Maar Greet kon ze niet missen.

Hoe anders keek Greet nu het leven in.

Welk een gezegende, ongedachte omkeer.

Hoe wonderlijk was 's Heeren weg geweest. O, als moeder dit eens had mogen beleven, als vader er eens getuige van had mogen zijn!

Ook grootvader en Em bleven geen vreemdelingen op Duinoord.

Wel had het den oude veel, zeer veel gekost, voor hij daar den voet over den drempel wilde zetten.

Maar de liefde had tòch gezegepraald!

Eén zaak verstoorde het geluk: de gedachte aan Steven! Waarom kwam er geen antwoord? Wat haperde er aan?

Eindelijk, eindelijk kwam een brief, die haar en grootvader dubbel troostte. Want niet alleen vernamen ze, hoe Steven als van den grafrand gered was, bovenal verkwikte hun de toon van berouw, de belijdenis van schuld en zijn eenvoudig getuigenis van Gods vergevende liefde. Dat was meer, dan ze konden verwachten, hoe vaak ze er ook om gesmeekt hadden.

„Nu, grootvader en Greet,” zoo luidde het besluit van den brief, „binnen een dag of vier hoop ik weer thuis te zijn en er komt nog iemand mee.”

Er stond een dikke streep onder die geheimzinnige woorden.

Een zonderlinge gedachte vloog haar door het hoofd.

Ze dacht aan het wrakhout van „De Vrouw Maria.”

Neen, dat was onmogelijk.

Ze beefde.

Had het wrakhout misschien gelogen?

Immers neen! wèg met zulke gedachten „...en er komt nog iemand mee.”

Ze huiverde weer.

Was het van vrees of van blijdschap?

Ze wist het zelf niet.

HOOFDSTUK XXV.

Besluit.

Het afscheid van Harmsma en Steven bij den vriendelijken Verwaal en diens beminnelijke vrouw was heel hartelijk geweest. In de weinige dagen, dat Harmsma daar zijn bezoeken had gebracht, was zoo-veel besproken, had hij de onbaatzuchtige liefde der echtgenooten voor zijn kind zoo leeren kennen en waardeeren. Niet dan na de herhaalde belofte, dat dit afscheid geen scheiden voor goed zou zijn, hadden vader en zoon zich op reis mogen begeven.

Harmsma kon spreken van Gods ontferming. Ja, het wrakhout had gelogen, Godlof!

Wel was het scheepje vergaan in een woedenden storm, maar hij, (ach! hij alléén,) had zich in dien bangen nacht op een plank drijvende kunnen houden. Hij had geworsteld met de elementen om zijn leven, tot hij den dood voor oogen zag, want zijn kracht was geheel uitgeput en zijn handen konden niet meer vasthouden. Reeds had hij zijn ziel in Gods ontferming bevolen met den laatsten glimp van zijn bewust-zijn, toen, bij het aanbreken van den morgen, de

bemanning van een schip hem opmerkte, op het oogenblik, dat het bewustzijn hem verliet. Toen hij na verscheiden dagen, weder bijkwam lag hij in een kooi en kwam hij te weten, dat hij zich aan boord bevond van een vrachtzoeker, welks eerste bestemming Zuid-Amerika was! De reis was zeer onfortuinlijk verlopen. In de nabijheid der kust leed Harmsma nogmaals schipbreuk en behoorde hij tot de weinigen, die door een reddingsboot werden opgepikt. Zóó was de terugkeer tot de zijnen lang verschoven moeten worden, tot hij eindelijk gelegenheid had gevonden zich te doen aanmonsteren op een schip, dat naar Hamburg voer!

En daar had hij zijn kind ontmoet.

Wat was dáár stof geweest om te vertellen. Voor Steven onder diepe schaamte en heete tranen van oprecht berouw. De verloren vader vond den verloren zoon!

En nu waren ze op de terugreis.

Straks was de tocht volbracht.

Beiden voelden zich blij, en toch beklemd.

Beiden verlangden met groot en innig verlangen naar huis!

Hoe zouden ze 't vinden. In armoe? In verdriet? En vader keerde niet rijk weer. Ternauwernood had hij genoeg voor de reis.

Maar hij zou thuis zijn, bij de zijnen! En dat vooruitzicht vergoedde alles!

* *
*

De zomer scheen dit jaar niet te kunnen scheiden.

Reeds was het begin October en nog scheen de zon
zoo helder en was de lucht zoo zacht!

En de ruiten van de woning aan het smalle duinpad
blonken helder in haar stralen.

Binnen zaten grootvader, Greet en Em.

En wonder: Greet's handen waren ledig!

Maar haar hart was vol.

Zou Steven vandaag komen?

Ze voelde zich zoo onrustig, zoo vreemd.

Em speelde met haar oude pop.

En grootvader liep het kleine vertrek op en neer,
en telkens ging zijn pijp uit. Opeens!

Hooren ze daar geen naderende schreden?

De klink wordt opgelicht.

De deur gaat open.

„Greet!”

Steven valt haar om den hals; geen woord kunnen
ze spreken.

Een tijdlang klinkt slechts snikken.

Grootvader komt er bij.

En Em.

„Grootvader, Em!”

„Steven, Steven!” juicht opeens de kleine. Ze laat
de pop in den steek en vliegt op haar broer af.

Buiten siddert, als een eik die door den wind wordt
geschud, een stoere visscher.

Een sterke begeerte om binnen te treden vecht
hem aan.

Neen, nog even geduld.

„En,” zegt Greet plotseling, met vreemden glans in de zachte oogen, „Steven, . . . die andere?”

Haar stem stokt.

„Raad eens Greet! Raad eens!”

Leest ze werkelijk in zijn oogen de oplossing van het raadsel?

Maar welke gestalte staat dáár, . . . in de deur-opening . . .

Dát is te veel . . .

Alles wankelt en wijkt voor haar oogen. 't Is als voelt ze zich in een diepen afgrond zinken, als . . . twee sterke armen haar opvangen en ze haars vaders kussen op haar voorhoofd voelt.

„De wonderen zijn de wereld niet uit,” zeiden de menschen in het dorp, „wie had zoo iets kunnen denken ”

„Weet je, wat me 't vreemdste lijkt?”

„Nu?”

„Dat die mijnheer Barends zoo veranderd is.”

„Zeg dat wel, omgekeerd als een blad van een boom.”

Ja, zoo sprak men in het dorp.

Maar wist men van 't gebed van de stervende Ida? Had die de oogen nog eens kunnen opslaan! Hoe zou ze zich verheugd hebben.

De goede verhouding tusschen Duinoord en duinwoning werd niet weer verstoord. In liefde en eens-

gezindheid leefden ze, de Barendsen en de Harmsma's. Het zaad, door Greet gestrooid, droeg vrucht; niet alleen voor haar nichtje Emmy, ook voor oom en tante. Hun oog werd, door Gods genade, ontsloten voor nog andere dan aardse schatten.

Steven's trouwste steun bleef Greet, ook toen zij, na eenige jaren, de vrouw werd van een braaf en eerlijk visscher.

EINDE.

INHOUD.

Hfdst.		Blz.
I.	Van rizzend licht	3
II.	Licht en donker	5
III.	Afstand	8
IV.	Hoe 't zoo werd	14
V.	Een half jaar later	19
VI.	„De Vrouw Maria”	26
VII.	Een avond	33
VIII.	Kennismaking	39
IX.	Kampen	45
X.	Kwade paden	50
XI.	Wrevel en trots	62
XII.	Een brief	68
XIII.	In eigen kracht	76
XIV.	Diepe val	85
XV.	Gissingen	92
XVI.	„Al Uw golven en baren”	97
XVII.	Miskende ijver.	104
XVIII.	Zwervers	111
XIX.	Verder weg	123

Hfdst.		Blz.
XX.	Een lichtstraal	134
XXI.	Omkeer	143
XXII.	Om Gods Wil	150
XXIII.	Duisternis en Licht	156
XXIV.	Verzoening	164
XXV.	Besluit	168
